

Waterloo
Curieuses histoires
Door: A.Leclercq
223 pag.
2014
Frans
Vertaald door R.K.Vos
Mei-juni 2024

Het Begin

5 Als boeken en getuigen iets vertellen

Er zijn duizenden boeken geschreven over de Slag bij Waterloo. Velen zijn erg goed, maar velen reproduceren ook slechts van editie tot editie fouten, die soms al lange tijd worden opgemerkt of partijdige interpretaties, die verband houden met de waardering, die aan een van de hoofdrolspelers wordt gegeven.

We hebben hier, door middel van deze talrijke anekdotes, getracht om u onbekende of minder bekende kanten van deze titanenconfrontatie te laten zien, geprobeerd alleen feiten te vertellen, die zijn bewezen door onpartijdige specialisten of betrouwbare getuigen. We probeerden achterdochtig te zijn in de hoop zelf geen onwaarheden te verkondigen.

We waren hier des te aandachtiger over Waterloo na het lezen van deze zinnen van Wellington zelf. We vinden inderdaad in de Supplementary Despatches een brief van laatstgenoemde, gedateerd 8 juni 1816 en gericht aan een zekere W. Mudford, die voortdurend toestemming vroeg om een werk aan hem op te dragen, gewijd aan

6 de Slag bij Waterloo. Mudford had op 13 april geschreven en Wellington had hem op 2 mei geantwoord, dat hij niet wilde dat er een werk aan hem werd opgedragen als hij het niet eerst had gelezen.

De hertog gaf aan dat hij bijzonder gevoelig was voor de verhalen over de Slag bij Waterloo. Hij merkte al in 1816 op dat er meer over deze strijd was geschreven dan over welke andere gebeurtenis dan ook en dat deze geschriften meestal teleurstellend waren: *'Degenen die over dit onderwerp schreven, hadden het gevoel dat ze alle informatie hadden, die ze wilden zodra ze een gesprek hadden gehad met een plaatselijke boer of met een officier of soldaat, die bij de strijd betrokken was. Dergelijke berichten kunnen niet waar zijn...'*

En de hertog besloot met het waarschuwen van zijn correspondent tegen deze auteurs toen hij zijn werk schreef.

W. Mudford antwoordde onmiddellijk en vroeg de hertog, waar hij betrouwbare informatie kon vinden. Op 8 juni 1816 pakte de hertog de pen weer ter hand en herhaalde de redenen, die hem tot wantrouwen brachten ten aanzien van de werken, die men aan hem wilde opdragen en hij vervolgde: *"In antwoord op uw verzoek kan ik u alleen maar verwijzen naar mijn eigen berichten gepubliceerd in de London Gazette. De feedback van generaal Alava benadert de werkelijkheid dichter dan*

7	<p><i>enig ander officieel gepubliceerd rapport, maar het bevat enkele beweringen, die niet helemaal correct zijn. Geen van de andere rapporten, die ik heb gezien, kunnen worden vertrouwd. We kunnen aan sommigen van hen de oorsprong toeschrijven van de onwaarheden, die circuleren via niet-officiële publicaties waarmee de pers vol staat..."</i></p> <p>De hertog vervolgt met het aanhalen van een voorbeeld: <i>'Onder deze onwaarheden bevindt zich een zeer opmerkelijk voorbeeld: het verhaal van een ontmoeting tussen maarschalk Blücher en mij bij Belle-Alliance en sommigen gingen zelfs zo ver dat ze beweerden de stoel te hebben gezien, waarop ik op deze boerderij zat. Het blijkt dat deze bijeenkomst na tien uur 's avonds plaatsvond in het dorp Genappe en iedereen, die de operaties van de verschillende legers naar waarheid wil beschrijven, zal zien dat het niet anders kan.'</i></p>
8	Leeg
9	<p>DE AANKOMST VAN DE STRIJDE</p> <p>Al een Engelse landing!</p> <p>In dit boek zullen we een van de meest interessante Engelse getuigenissen tegenkomen, die van een officier genaamd Alexandre Cavalié Mercer. Via hem, waarbij we zijn meer specifiek 'oorlogszuchtige' verslag van de strijd buiten beschouwing laten, leren we duizend-en-een dingen over de voor-, na- en bijwerkingen ervan.</p> <p>We hebben hier echt te maken met een verhaal dat veel verder gaat dan het simpele verslag van de veldslagen, waarbij in elke regel de levens van de soldaten met hun dagelijkse moeilijkheden te zien zijn.</p> <p><i>"De terugkeer van Napoleon van het eiland Elba was geen verrassing voor degenen die zijn activiteiten, zijn onverzadigbare ambitie en de enthousiaste genegenheid van Franse soldaten voor hem kenden. Op het moment dat het nieuws over deze buitengewone gebeurtenis ons bereikte, was de troep artillerie te paard, waarover ik het bevel voerde, gestationeerd in Colchester. De reducties die nodig zijn om het land weer op vredesbasis te brengen, waren al begonnen, toen we de opdracht kregen om ons onmiddellijk uit te rusten voor dienst in het buitenland.</i></p>
10	<p><i>Voor dit doel werd een andere batterij in dezelfde kazerne verplaatst en de beste paarden van de twee. Er werden eenheden aan ons toegewezen, waardoor we de beste batterij in het leger waren.</i></p> <p><i>(...) Majoor Sir A. Frazer, commandant van de artillerie te paard van Colchester, kon op de derde dag in zijn rapport verklaren, dat we klaar waren om bij het eerste signaal te marcheren.</i></p> <p><i>Op de ochtend van 9 april werd de troepen om 07.30 uur met evenveel kalmte en regelmaat geschouwd alsof het een kwestie van manoeuvreren was geweest. Er was geen man afwezig of dronken en de kanonnen en uitrusting waren in de meest perfecte staat. Het vertrek werd vertraagd door slecht weer en pas op de ochtend van de 12e konden we door een lichte maar gunstige wind het anker lichten.</i></p>

	<p><i>Op de 13e nam een loods de leiding over de boot. De arme jongen was nauwelijks aan boord toen hij omringd werd en bestookt met vragen: "Waar is Buonaparte? Het Franse leger? Wat zijn de Engelsen aan het doen? Wordt er al gevochten? Enz., enz. '.</i></p> <p><i>Van dit alles onthield hij alleen het woord "Buonaparte" en hij antwoordde tegen iedereen: "Hij is een condoom", waarbij hij op een betekenisvolle manier zijn hand over zijn nek streek. Hij maakte ons duidelijk dat we naar Oostende gingen en dat het binnenvaren van de haven buitengewoon moeilijk was. De haven van Oostende is kunstmatig en bestaat uit uitstekende pieren tot het niveau van het eb..</i></p>
11	<p><i>Als de wind uit het westen komt, loopt een schip, dat daarin binnenvaart, het risico verder te worden meegevoerd en aan land te worden geworpen. Vandaar de angst van onze piloot.</i></p> <p><i>Toen we dichterbij kwamen, stuurden we alsof we de boot tegen de grote stenen gletsjer wilden duwen, die zich langs de hele waterkant uitstrekt. Ondanks deze voorzorgsmaatregel dreven we zo ver, dat we in plaats van de haven in te varen, de pier raakten. De arme piloot verloor zijn hoofd en stampte rond als een gek, maar er zat methode in zijn waanzin, want hij gooide het uiteinde van een tros naar enkele Belgische soldaten, die door de schok uit hun wachthuis waren geslagen. Deze manoeuvre verhinderde dat het schip draaide en naar de zijkant rolde, achterstevan naar voren.</i></p> <p><i>Gevolgd door een massa andere boten van alle soorten en maten gingen we snel naar een deel van de haven, dat over de hele breedte al zo vol was, dat elke voortgang onmogelijk was. We vroegen ons af wat er zou gebeuren met de vele schepen, die in ons kielzog zaten. Het mysterie werd spoedig opgehelderd, want iedereen, die zijn boog naar de stad richtte, plaatste zich vol op het zand en bleef daar stevig gefixeerd liggen. Degenen, die vóór ons waren aangekomen, brachten een regiment lichte dragonders aan land door de paarden in het water te laten en ze aan land te trekken met een lang touw, dat aan hun halsters was bevestigd. Wat een gedoe!</i></p>
12	<p><i>Wat geroep, crises, gescheld, duiken in het water! Onze kiel had nauwelijks het zand geraakt, toen we van boord werden gehaald door een groep matrozen, geleid door een marineofficier (Captain Hill) die, zonder enige vorm van ceremonie, onze paarden en onze zadels, enz., overboord begon te gooien, zonder mij toestemming te geven tijd om regelingen te treffen om iedereen te ontvangen en in veiligheid te brengen. "Ik kan het niet voorkomen, mijnheer," was het antwoord op mijn protesten, "de bevelen van de hertog zijn formeel; er mag geen vertraging optreden bij het ontschepen van de troepen bij aankomst en het terugbrengen van de boten. Daarom moet u voor het donker uitgeladen zijn.</i></p> <p><i>De stormloop en verwarring die daarop volgde tart elke beschrijving. De tuigen werden snel achter elkaar aan land gebracht, evenals de paarden. Het was tevergeefs dat ik aandrong op de verliezen en schade, die een dergelijk proces zou veroorzaken. << Ik kan niet anders, het zijn mijn zaken niet, de bevelen van de hertog zijn formeel, enz. » waren de enige antwoorden, die ik kreeg.</i></p> <p><i>Ondertussen begon het tij zich terug te trekken, waardoor we soldaten het water en het land in konden sturen om onze uitrusting te beschermen en het verzamelen van</i></p>

	<i>de paarden te bespoedigen. Dezelfde operatie ging door op de andere boten toen ze aankwamen en het lawaai en het gedrang waren ondenkbaar. (...)</i>
13	<p><i>Onze mannen (sommigen halfnaakt of zelfs geheel naakt) gingen het water in en uit, worstelend met de bange dieren en probeerden hun natte voorraad te redden.</i></p> <p><i>Groepen verlaten vrouwen zaten met hun kinderen op hun ellendige bagage, of zwierven rond op zoek naar een echtgenoot of misschien een verloren kind, allemaal schreeuwend, weeklagend en een verwarring vergrotend die Babel waardig was, waar het Ierse dialect domineerde. Engelse manschappen mochten trouwen en hun vrouwen meenemen. Deze ongelukkige vrouwen en hun kinderen, die met de bagage marcheerden, hielden het leger onder druk en waren vaak een oorzaak van problemen voor het commando. Opgemerkt moet worden dat deze vrouwen, net als hun echtgenoten, die door armoede gedwongen werden om dienst te nemen, grotendeels uit Ierland kwamen.</i></p> <p><i>Het was niet zonder moeite, dat ik erin slaagde Kapitein Hill duidelijk te maken dat het noodzakelijk was onze kanonnen, onze caissons, enz. voor de nacht aan boord te laten.</i></p> <p><i>Hoewel we ons echter op het droge bevonden, hadden we geen bevelen of instructies. Er was geen stafofficier van het garnizoen of zelfs maar van ons korps, te bekennen. De nacht naderde en het weer werd steeds slechter. Onze arme bibberende paarden en stapels doorweekte tuigen konden niet langer blijven</i></p>
14	<p><i>op het strand, toen het tij weer opkwam. Het was nodig om te weten wat we moesten doen. Voor dit doel gaf ik de officieren opdracht hun divisies te verenigen en ging te paard de stad binnen.</i></p> <p><i>Onze zadels, harnassen en bagage lagen nog steeds in het zand en het opkomende tij dreigde alles onder water te zetten. Om het ongeluk nog groter te maken begon de regen in stromen te vallen en stak er een storm op, die de hele middag al aan het broeien was. De bliksem was angstaanjagend en het vreselijke gehuil van de orkaan door het tuigage van de schepen werd alleen overtroffen door het gerommel van onophoudelijke donder.</i></p> <p><i>De volgende ochtend was het noodzakelijk om terug te keren naar de haven om de kanonnen en batterijapparatuur op te halen. Vreemd genoeg was er, ondanks de vreselijke wanorde van de landing en de storm, die de landing nog ingewikkelder maakte, weinig materieel verlies. Wat bewijst, dat de bevelen van de hertog, ondanks hun schijnbare extravagantie, perfect beredeneerd en uitvoerbaar waren.</i></p> <p><i>Het uiterlijk van de troep was buitengewoon irritant. Onze edele paarden, gisterenochtend zo glanzend en zo levendig, nu met hun hoofd schuin en hun haar stekelig en stijf, lieten duidelijk de beproevingen zien, die ze hadden ondergaan toen ze plotseling van een verstikkende greep naar koud water gingen om vervolgens meer dan zeven uur te worden blootgesteld aan een open strand tijdens een verschrikkelijke storm van regen en wind.</i></p>
15	<i>Wat onze mannen betreft, ze leken uitgeput, hun kleren nat en onder de modder, hun sabels roestig en de berenhuid van hun helmen platgedrukt door de regen. Terwijl we op ons rantsoen wachtten, hadden we voldoende tijd om rond te kijken en ons te</i>

	<p><i>vermaken door de aanblik van de verschillende groepen die zich in de haven hadden verzameld.</i></p> <p><i>Op de hoek van de kade vermaakten zeevarenden met hun armen over elkaar geslagen, zich door de ongerustheid van een twintigtal soldatenvrouwen, die, beladen met pakjes en kinderen, terwijl hun grote grijze of rode capes achter hen wapperden, worstelden tegen de obstakels die hun mars tegenwerkten. Hun activiteit, hun doorzettingsvermogen en hun welbespraaktheid leken de matrozen enorm te vermaken, van wie sommigen de Amazones in gebroken Engels plaagden of grove grappen over hen uitwisselden. In dit spel echter, omdat deze dames voornamelijk uit Île Verte kwamen, waren de heren geen aandeel.</i></p> <p>De Fransen marcheren.</p> <p>Laten we nu verder gaan naar het vijandige kamp met de beschrijving van de Fransman François Marcq, een sergeant-majoor van de voltigeurs.</p> <p><i>(...) “We verlieten het garnizoen op 22 april om naar Parijs te gaan, waar we op 2 mei aankwamen en op de 8^e van dezelfde maand verzamelden we ons op het plein van het kasteel van de Tuilerieën, waar de keizer verschillende regimenten</i></p>
16	<p><i>schouwde en hij gaf bevel de volgende dag, 9 mei, te vertrekken en richting Laon te gaan, een stad waar we tot 11 juni in de omgeving gelegerd waren. En vanuit deze kregen we de opdracht op te trekken naar de stad Monbeuge, waar de vijand ons kwam aanvallen. »</i></p> <p>Hier is een deel van het legerorder die op 13 juni 1815 in Avesnes werd gegeven.</p> <p><i>‘Het hoofdkantoor in Beaumont.</i></p> <p><i>(...) De bivakken zullen zo worden geplaatst dat de vuren niet door de vijand kunnen worden gezien. De generaals zullen voorkomen dat iemand uit het kamp afdwaalt; zij zullen ervoor zorgen, dat de troepen worden voorzien van vijftig patronen per man, brood voor vier dagen en een half pond rijst; dat de artillerie en ambulances in goede staat verkeren en dat in hun slagorde zullen doen ’,</i></p> <p>Een Engels leger, niet alleen Engels</p> <p>Het leger van Wellington, het ‘Leger van de Geallieerden’ genoemd, omvatte in Waterloo 68.000 man, als volgt verdeeld: 25.000 Britten, 17.000 Nederlanders (die daar waren om hun nieuwe koninkrijk Nederland te verdedigen), 10.000 Hannoveranen (die daar zijn vanwege hun koninkrijk Hannover werd bestuurd zoals Engeland, maar op persoonlijke titel, door de Britse vorsten).</p>
17	<p>Nadat Napoleon Hannover was binnengevallen, verzamelde Engeland de overblijfselen van het kleine Hannoveraanse leger en vormde een troep die werd aangeduid onder de naam "het Duitse regiment van de koning". Deze troepen werden vervolgens niet alleen gerekruteerd uit Hannoveraanse onderdanen, maar ook uit Duitsers uit alle regio's.</p> <p>Sinds zijn oprichting viel het meer dan eens op op het schiereiland. Het was tijdens de Spaanse oorlog dat het de reputatie van een elitekorps verwierf. In 1805 werd het een compleet korps, bestaande uit alle wapens, waarvan de officiële naam "King's German Legion" was. Zij is het die de Engelsen "Germaans Legioen" noemen.</p>

	<p>De unie werd ontbonden na de dood van koning Willem IV van Engeland in 1837 omdat zijn nicht, de toekomstige koningin Victoria, die hem opvolgde in Groot-Brittannië, niet kon regeren in Hannover, waar dochters van de opvolging werden uitgesloten. Het waren zijn oom en jongere broer van Willem IV Ernest-Auguste, die vervolgens koning werden.</p> <p>De 7000 Brunswickers zijn aanwezig omdat Frederik Willem het hertogdom Brunswijk-Oels erfde na de dood van zijn oom zonder nakomelingen en van zijn vader, veldmaarschalk van het Pruisische leger, met wie hij vocht bij de Slag bij</p>
18	<p>Jena. Zijn regering was echter van korte duur: na zijn overwinning maakte Napoleon van zijn staten een eenvoudig departement van het koninkrijk Westfalen.</p> <p>Het verlies van zijn hertogdom maakte de verbannen Frederik Willem tot een van de felste tegenstanders van de Napoleontische overheersing over Duitsland. In 1809 brak er oorlog uit tussen Frankrijk en Oostenrijk. Frederik Willem greep deze kans aan om met de steun van Oostenrijk een groep partizanen te creëren: de Schwarze Schar, het ‘zwarte legioen’, waarvan de uniformen zwart waren als teken van rouw om hun bezette land. Frederik Willem slaagde er in augustus 1809 kort in om de controle over de stad Brunswijk terug te krijgen en werd een populaire held in de regio.</p> <p>Na de nederlaag van Oostenrijk in de Slag bij Wagram scheidde hij met zijn leger in en reisde naar het Verenigd Koninkrijk. Het militaire korps, opgenomen in het Britse leger, vocht met groot succes in Spanje met Wellington. Nadat Pruisen een einde had gemaakt aan de Franse bezetting, keerde hij in 1813 terug naar Brunswijk en bracht daar nieuwe troepen bijeen. Hij sneuvelde op 16 juni 1815 in de Slag bij Quatre-Bras.</p> <p>De 3000 Nassovianen komen uit het graafschap Nassau-Usingen in het huidige Duitsland. Het Huis Oranje-Nassau, ontstaan door vereniging in de 16^e eeuw van</p>
19	<p>de Huizen Nassau (Duitsland) en Oranje (Frankrijk), regeert sindsdien over Nederland.</p> <p>Onder het bewind van Napoleon slaagde Frederik Augustus van Nassau-Usingen er, net als vele anderen, in om de annexatie van zijn staat door de keizer te voorkomen door een satelliet van Frankrijk te worden.</p> <p>In 1813 was de Franse macht in verval na de vernietiging van zijn leger in Rusland en veel Duitse staten lieten hun gedwongen alliantie met Napoleon varen om in het reine te komen met de tsaar.</p> <p>Frederik Augustus van Nassau-Usingen haastte zich vervolgens om zich aan te sluiten bij de alliantie tussen de coalities tegen Napoleon om de soevereiniteit van zijn hertogdom te redden.</p> <p>De hondeneters De Brunswickers waren sluipschutters die groene uniformen droegen. Aanvankelijk waren het uitstekende Duitse soldaten en officieren met een goede reputatie.</p>

	<p>Toen er echter niet langer genoeg rekruten uit hun thuisland waren, werden veel vervangers uit Britse krijgsgevangenenkampen in hun gelederen gebracht.</p>
20	<p>Het korps werd een bonte verzameling Duitsers, Polen, Denen, Zwitsers, Nederlanders en Kroaten. De mate van desertie nam natuurlijk toe, maar dat was niet het enige dat veranderde.</p> <p>Sergeant Edward Costello van het 95th Rifle, bij wie zijn vinger werd afgescheurd door een kogel bij Quatre-Bras en daardoor Waterloo miste, beschreef hoe de relaties tussen zijn regiment en de Brunswickers werden beschadigd, toen hij en zijn metgezellen zich realiseerden dat ze gedwongen waren om ... honden te eten.</p> <p>Costello zegt dat de 95e een hond had genaamd "Rifle", die hen altijd overal vergezelde. Zelfs in de strijd, die hij als een geweldig spel beschouwde, snelde Rifle terwijl de mannen schreeuwden en wat de vijand ook was, er gebeurde nooit iets met hem. Hij ontsnapte op briljante wijze aan de kogels, maar aan de andere kant kon hij niet voorkomen dat hij werd verslonden door de kaken van de onverzadigbare Brunswickers!</p> <p>De Duitsers zijn bondgenoten, maar om ze te waarderen... (Cavalié Mercer)</p> <p><i>"(...) Genegenheid en zorg voor zijn paard zijn wat de Duitse dragonder bij uitstek onderscheidt van de Engelse. De eerste zou alles wat hij bezit verkopen om zijn paard te voeden; de tweede zou het opgeven voor alcohol of de middelen om eraan te komen. De een denkt nooit aan zichzelf totdat zijn paard gevoerd is; de ander</i></p>
21	<p><i>de ander beschouwt het dier als een plaag, een bron van voortdurende problemen en zorgt er niet meer voor zodra hij niet langer onder het oog van zijn meerdere staat. De Duitser went zijn dier aan het delen van zijn rantsoen. Ik herinner me een prachtige merrie van de 3e Huzaren van het Germaanse Legioen, die zelfs uien at. Ze was een van de weinige dieren, die aan de ramp bij Corunna ontsnapte en was door de sergeant zelf gered en aan boord van een schip gesmokkeld. Op het schiereiland was de enige manier om onze Engelse regimenten te dwingen enige zorg voor hun paarden te dragen, het dwingen van elke man, wiens dier dood of ziek was, zijn zadeltassen te dragen.'</i></p> <p>Het welkom van de Belgen</p> <p><i>"(...) Veel van de boeren bij wie onze mannen hadden gelogeed, vergezelden hen naar de bijeenkomst en het was een merkwaardig gezicht om hen de hand te zien schudden en de nek van hun paarden te zien strelen, terwijl ze ze minutieus onderzochten, alsof ze waren trots op hun goede conditie. En toch zijn het volgens sommigen Napoleonisten. Wat mij betreft geloof ik, dat het hen weinig kan schelen wie hen regeert, Napoleon of het Huis van Oranje, zolang hun boerenwerk maar niet wordt onderbroken. En dat is, denk ik, de enige oorzaak van hun afkeer van de militie."</i></p>
22	<p>Gestraft voor 100 jaar!</p> <p>Wellington zorgde ervoor dat zijn mannen zich nooit als plunderende misdadigers gedroegen. Toen dit toch gebeurde, liet hij zijn troepen de aangerichte verwoesting vergoeden. Hij ging zelfs zo ver, dat hij Franse boeren de opdracht gaf om zich te laten helpen bij het binnenhalen van hun oogsten.</p>

	<p>In Waterloo waren de Engelse soldaten op de hoogte van zijn onverzettelijkheid op dit gebied, omdat hen op de hoogte moest worden gebracht van de straf die hun chef (<i>Wellington, rkv</i>) tijdens de Spaanse campagne had opgelegd aan een regiment Engelse Lansiers, die een kapucijnenklooster hadden geplunderd. Ze werden veroordeeld om elke dag een squadron af te vaardigen om het appel van de trog bij te wonen, in volledig uniform en begeleid door hun muziek en dit gedurende... honderd jaar lang. Het waren de Engelse kranten zelf, die in 1912 berichtten over deze gebeurtenis, die de Engelse leider eer betoont.</p> <p>Allemaal plundersers of bijna</p> <p>Wat een verschil met de Franse soldaten die, zowel in Frankrijk als in het buitenland, net als hun tegenhangers in andere landen de afschuwelijke gewoonte hadden om zichzelf ‘op het beest’ te gebruiken, dat wil zeggen de bevolking die zij hadden vrijgekocht of geplunderd.</p>
23	<p>Blücher zelf liet zijn mannen het graan en het voer stelen. Kunnen we verrast zijn toen hij uitriep: “Wat een stad voor een zak!” toen hij voor de eerste keer naar Londen ging...</p> <p>Mercer gaat verder over dit onderwerp:</p> <p><i>‘(...) Een andere ellende waaraan ik leed, was de voortdurende angst de hertog te mishagen vanwege de plundering van de boeren door ons volk, wat ik niet kon voorkomen zonder hetzelfde risico te lopen om een andere reden, namelijk om zelf niet te plunderen. Dit raadsel moet verklaard worden. Onze ruwvoervergoeding was weliswaar voldoende om onze paarden in goede conditie te houden als ze niet aan het werk waren, maar was te laag als ze hard aan het zwoegen waren. Sterker nog, het was niet sterk genoeg om ze vet te mesten en ze die rondheid van vorm te geven, die sinds het schiereiland werd beschouwd als de ideale schoonheid voor een dier dat het platteland betrad. Vandaar de stelregel: ‘Hoe meer vlees een paard heeft, hoe meer het kan verliezen en daardoor ontberingen kan doorstaan.’</i></p> <p><i>Voor dit doel was het nodig om van de boeren te lenen en in deze tijd van het jaar werden er op het juiste moment prachtige oogsten klaver (sic) aangeboden. De praktijk was algemeen bij de cavalerie en de artillerie, zodat de paarden allemaal in goede staat verkeerden en het zou zeer gevaarlijk zijn geweest om zich ervan te onthouden uit angst dieren te krijgen, die dunner waren dan die van de buurman.</i></p>
24	<p><i>De hertog zou met zijn doordringende blik spoedig het verschil hebben gezien, geen vragen hebben gesteld, naar geen enkele rechtvaardiging hebben geluisterd, maar het ongelukkige slachtoffer hebben veroordeeld als een bevel onwaardig en hem misschien uit zijn leger hebben ontslagen. De angst voor een klacht hield mij voortdurend gespannen, omdat onze boeren, die onder het bewind van de Pruisen nooit zouden hebben durven protesteren in de wetenschap dat plunderingen streng werden veroordeeld door de hertog, buitengewoon vervelend werden met hun dreigementen met aangifte tegen mij.</i></p> <p><i>Het is moeilijk uit te leggen hoe we het voor elkaar kregen, maar we bleven onszelf helpen en uiteindelijk markeerden een paar boeren die zelf redelijker waren geworden de plekken die we moesten maaien. (...)”</i></p>

	<p><i>“(…) een zekere heer Fauigny, Italiaan, die verklaarde dat hij de eigenaar was van het grote kasteel dat op jammerlijke wijze was geplunderd, en meer in het bijzonder dat de Engelse troepen, die in het dorp gelegerd waren, al het lood van de daken hadden gescheurd, badkamers, waterleidingen enz., en had deze verkocht. Dat is ongeveer alles wat ik me herinner van de petitie. Een notitie, die de hertog zelf met potlood in de kantlijn had geschreven, was te kort en te karakteristiek om te worden vergeten: “”Kolonel Scovell zal uitzoeken wie deze troepen zijn en ze zullen betalen. W.””</i></p>
25	<p>Er moet echter worden erkend, dat de Engelse officieren voor het grootste deel eerlijke mannen waren, nauwgezet eerlijk en trots op hun beroep. Het waren echte ‘heren’ in de ware zin van het woord. Hoewel ze noch hun trots om Engelsman te zijn, noch hun haat tegen Bonaparte verbergen konden, koesteren ze geen vijandigheid tegen de Fransen en aarzelen ze nooit om hen recht te doen in hun geschriften. Dit zelfs ten koste van hun landgenoten. Vooral toen ze tijdens de bezetting van Ile-de-France ontdekten dat de Franse boeren superieur waren aan die van hun eiland.</p> <p>Accommodatie bij een gastgezin (Cavalié Mercer) <i>‘(…) Tijdens zijn reizen door het land bezocht Mercer de markies Accornati Visconti, behorend tot de beroemde Milanese familie en die in zijn oude kasteel in Gaesbeke woonde.</i></p> <p><i>Ik hoorde voor het eerst over hem van officieren van de 23rd Light Dragoons, die in zijn dorp waren gestationeerd.</i></p> <p><i>Toen ze aankwamen, was de oude heer absoluut woedend over de belediging, die hem werd begaan door troepen naar zijn huis te sturen, vooral zonder hem te hebben geraadpleegd. Nadat de officieren hun mannen hadden gehuisvest, begonnen ze hun verblijf in het kasteel in te richten en toen de markies hiervan hoorde, sloot hij zijn deuren en bereidde zich voor op verzet.</i></p>
26	<p><i>Zijn garnizoen bestond uit twee of drie oude bedienden en zes of acht jonge jongens. Toen ze de deuren naderden, waren de officieren enigszins verrast toen ze zagen dat er door verschillende schietgaten geweren op hen gericht waren.</i></p> <p><i>Tegelijkertijd leunde een eerbiedwaardig hoofd met een tulband naar voren en vroeg hen in goed Engels hoe ze het waagden het eigendom van de markies d'Accornati binnen te vallen en beval hen dwingend te vertrekken, anders zouden ze de gevolgen van hun actie moeten ondergaan.</i></p> <p><i>De kapitein, die de boeren had horen praten over de eigenaardigheid van de markies, gaf zich, in plaats van boos te worden, als een goede Engelse heer over aan de gril van de oude man en begon te onderhandelen in de ware taal en met de vormen van ridderlijkheid.</i></p> <p><i>Het raakte de markies op de gevoelige plek. Zijn deuren stonden open, net als zijn armen, voor hoffelijke vreemdelingen, die hij tijdens hun verblijf ontving en vermaakte met de gastvrijheid van de oudheid.</i></p> <p><i>Ik teken zijn portret terwijl het nog vers in mijn geheugen zit. Hij was iets bovengemiddeld lang en krom van ouderdom, licht en levendig, hij had regelmatige</i></p>

	<p><i>gelaatstrekken en een door de zon gebruind gezicht. Zijn kostuum was geheel Turks. Een witte mousseline tulband, een beetje vuil, maar bedekt met edelstenen, sierde zijn hoofd.</i></p>
27	<p><i>Een riem van karmozijnrode zijde hield een dolk vast, waarvan het gevest was ingelegd met edelstenen en waarvan de schede van zilveren filigraan was. In zijn rechterhand hield hij een speer en in zijn linkerhand een kleine jachthoorn. Hij had het kasteel geërfd van zijn moeder.</i></p> <p><i>Hij kwam al vroeg in dienst bij het Oostenrijkse leger en diende als kapitein van de Hongaarse huzaren tijdens de Zevenjarige Oorlog. Bij de vrede van 1763 herwon hij zijn vrijheid en gaf hij zich over aan zijn zwervende smaak door Europa. Hij reisde door Duitsland, Frankrijk, een deel van Rusland en Polen en doorkruiste Denemarken, Zweden en Lapland naar de Noordkaap. Maar niets kon tippen aan de onverklaarbare manie, die hij vervolgens voelde voor Turkije, de Turken, hun manieren, hun instellingen en alles wat hen toebehoorde. Ik weet niet wat zijn religieuze gevoelens waren, maar al met al was hij een volslagen Turk geworden en hij was vastbesloten dat te blijven.</i></p> <p><i>Toen hij mij op een dag ontving, nam de markies, na een tijdje te hebben gezocht, uit een echte draagstoel op tafel een klein miniatuur van een vrouw, die hij met een air van opgetogenheid in mijn hand legde: 'Hier is het,' zei hij. Wat denk je?" kennelijk in de veronderstelling, dat ik net zo gewend was aan het gezicht van het portret als hij. Hij leek gekrenkt toen ik hem vroeg wie het was en mij met een minachtende blik vertelde dat het het portret was van zijn geliefde minnares</i></p>
28	<p><i>(zo zei hij, hij kuste het respectvol), keizerin Maria Theresa, voor wie hij de eer had gehad jarenlang in de Hongaarse huzaren te dienen.</i></p> <p>Een leger van parvenu's tegen misdadigers onder leiding van heren</p> <p>Niets was qua geest en samenstelling meer verschillend dan de twee legers, die bij Waterloo met elkaar in botsing kwamen.</p> <p>Het Franse leger, democratisch en modern, was het resultaat van de dienstplicht en de overgrote meerderheid van zijn officieren kwam uit de gelederen zelf. Weten hoe je moest lezen en bijna schrijven was het enige, dat werd gevraagd van een luitenant en zelfs een kapitein, die zich alleen van hun kameraden van de dag ervoor onderscheidden door het epaulet en het loon.</p> <p>Het Engelse leger daarentegen was volgens de principes van het Ancien Régime samengesteld uit een troep vrijwilligers, doorgaans door armoede ertoe aangezet om dienst te nemen, afkomstig uit alle rangen, zelfs de gevaarlijkste in de samenleving en onder bevel van even gewillige heren. Hoewel deze heren onderworpen waren aan strenge discipline in de dienst, werden ze vanwege hun sociale status met de nodige aandacht behandeld. Ze genoten een tegenprestatie die de bescheidenheid van hun loon compenseerde (tenminste in de lagere rangen) en moesten over voldoende rijkdom beschikken voor hun levensonderhoud en hen in staat stellen hun rang te behouden en aan de verplichtingen van hun ambt te voldoen.</p>
29	<p>Dit verklaart waarom een eenvoudige luitenant vaak een particuliere buitenlandse bediende kan inhuren, naast de helpers, waar hij wettelijk recht op heeft en waarom een officier van de wacht nonchalant terugkeert naar zijn kops in een open rijtuig, met de snuifdoos in de hand bij Quatre -Bras, absoluut alsof hij naar de races gaat, ook al is hij niet in hetzelfde kostuum.</p>

	<p>Tijdens de Spaanse oorlogen haastten de Britse officieren zich, wanneer de omstandigheden het toelieten, om vossenjachten te organiseren, zoals in hun graafschappen, en Wellington liet niet na om daaraan deel te nemen, wanneer hij maar kon. En is hij niet zozeer een bootsman als een soldaat, deze stafofficier die Mercer ons laat zien op de avond van Waterloo, die de verspreide troepen verzamelt en naar voren stuurt, terwijl hij met zijn hoed <i>zwaait 'als een jager die zijn honden traint?'</i></p> <p>Laten we ons aan de andere kant een typisch type Franse officier uit die tijd voorstellen, een soort nouveau riche, bijna analfabeet, zonder opleiding, maar bedwelmd door zijn epauletten, zijn medailles en fanatiek door zijn blinde aanbidding voor de man aan wie hij is alles verschuldigd.</p> <p>Laten we hem in de aanwezigheid van Mercer plaatsen. Geen gemeenschappelijk punt, maar de haat van de Franse kant, de ander terughoudend, om niet te zeggen</p>
30	<p>afkeer en in beide gevallen een gelijke minachting voor de tegenstander. Hun rang overbrugt de afstand, die hen scheidt niet en dat contact kan alleen maar groter worden.</p> <p>Wellington van zijn kant had niet veel waardering voor al zijn officieren. <i>'Als ik nadenk over de karakters en prestaties van enkele algemene officieren van dit leger en bedenk dat dit de mensen zijn op wie ik moet vertrouwen om mijn colonnes tegen de Fransen te leiden, beef ik en ik wens maar één ding: dat wanneer de vijand ook de lijst met deze namen leest, hij net als ik beeft.'</i></p> <p>De eerste Fransen... deserteurs (Cavalié Mercer) <i>"(...) Elke dag arriveerden er Franse deserteurs, officieren en soldaten. Er werd gezegd dat ze met honderden aan het deserteren waren. Hoe dan ook, ik zag een colonne van dertig op weg naar het huisvestingskantoor. Ze waren in een trieste toestand, haveloos en leken halfdood van de honger. Ze werden allemaal onverwijld naar Aalst gestuurd.'</i></p> <p>De Engelsen kunnen niet tegen alcohol (Cavalié Mercer) <i>"(...) Er zat een keerzijde aan het plezier dat we beleefden in dit charmante land. Ert was een grote handel in gin, een vreselijke soort alcohol gemaakt op het</i></p>
31	<p><i>platteland en waarmee een man voor twee pence 'koninklijk dronken' kon zijn. Omdat onze mannen, ondanks hun kwaliteiten, niet zoals elke goede Engelsman in staat zijn weerstand te bieden aan een drankje, dat in goede vriendschap wordt aangeboden, met alle gevolgen van dien. De verkoop van dit gif vond plaats in een kleine herberg vlakbij de kerk, waar ze, tot mijn grote verbazing, heel vriendschappelijk met de boeren omgingen. Toen ik de sergeant-majoor vroeg hoe ze elkaar wisten te begrijpen, vertelde hij me dat de mannen van Yorkshire, Lancashire en Lincolnshire, die zeer veel spreken, hun vrolijke metgezellen konden begrijpen en door hen begrepen konden worden. (...)"</i></p> <p>In de buurt van Lodewijk XVIII en zijn hof (Cavalié Mercer) <i>"Een van onze andere taken was het leveren van de erewacht voor koning Lodewijk XVIII, die toen in Gent verbleef, terwijl zijn eigen troepen naar Aalst waren gestuurd om plaats te maken voor de Engelsen. Onze onderofficieren waren</i></p>

	<p><i>opgetogen over deze regeling, aangezien de dienst onbeduidend was. Ze hadden een uitstekende tafel en brachten hun tijd zeer aangenaam door met de jonge mannen van de lijfwachten, van wie sommigen altijd bij hen waren.</i></p> <p><i>Het waren voor het grootste deel echte verblijvers de antichambre van Zijne Christelijke Majesteit, die werd vaak gebruikt voor gevechten met bolsters of ander</i></p>
32	<p><i>amusement. Iedereen was echter erg vriendelijk en zeer alert op het welzijn van de dienstdoende officieren van de wacht.</i></p> <p><i>De koninklijke stal bestond voornamelijk uit een twintigtal grijze paarden, die in Engeland waren gekocht tijdens een hervormingsverkoop van de Scots Greys.</i></p> <p><i>We ontmoetten vaak Franse officieren van alle rangen en maakten kennis met verschillende goed geïnformeerde heren.</i></p> <p><i>In de Lion d'Or, in het Hôtel de France, ontdekten we dat er om 8 uur een table d'hôte was en om de avond door te brengen gingen we dineren in een van deze hotels. Daar zouden we zeker veel Fransen ontmoeten met wie we zo intiem raakten dat we de verdiensten van onze respectievelijke troepen bespraken terwijl we onze wijn of onze punce proefden.</i></p> <p><i>Het was de eerste keer dat de meesten van hen Britse troepen van dichtbij konden bekijken, hoewel ze ze vaak op het slagveld waren tegengekomen en ze waren vol nieuwsgierigheid naar de organisatie, de leiding en de uitrusting van ons leger.</i></p> <p><i>Hoewel ze terecht hulde brachten aan de moed van onze soldaten op het schiereiland (Spanje, rkv) en de talenten van onze generaal, de hertog, waren ze toch unaniem in hun overtuiging, dat dit alles nutteloos zou zijn en dat we zouden bezwijken voor hun grote idool en zijn Grande Armée.</i></p>
33	<p><i>Want hoewel ze Napoleon in de steek hadden gelaten om het lot van Lodewijk XVIII te volgen, was het duidelijk dat ze eerstgenoemde nog steeds vereerden.</i></p> <p><i>Ze hadden grote bewondering voor onze troepen, vooral de cavalerie, maar waren verrast zo weinig versiering te zien. Het was tevergeefs, dat hun werd verzekerd dat medailles in het Engelse leger zelden werden uitgedeeld en alleen aan officieren die het bevel uitoefenden.</i></p> <p><i>Ze schudden hun hoofd, leken ongeloofig en vroegen: "Waar zijn de troepen die in Spanje hebben gevochten?" Er kan meer aan de hand zijn geweest dan louter nieuwsgierigheid.</i></p> <p><i>Misschien was het de angst of hun landgenoten zouden moeten vechten tegen veteranen of tegen jonge soldaten. Het zou ook een poging kunnen zijn om informatie te verkrijgen over het gebruik van onze oude troepen. Omdat ik veel van deze heren ervan verdenk dat ze gewoon spionnen zijn. (...)</i></p> <p><i>De zondag, die we in Gent doorbrachten, werd er speciaal voor Monsieur (de graaf van Artois) een mis opgedragen. In de hoop op iets groots ging ik met een aantal andere officieren naar de kathedraal. Wij werden zeer beleefd ontvangen door de</i></p>

	<i>functionarissen van de kathedraal, die ons zitplaatsen in de zijbeuken en op de orgelzolder ter beschikking stelden.</i>
34	<p><i>Ons gezelschap vormde het gehele publiek; er waren geen inwoners.</i></p> <p><i>We waren nauwelijks gaan zitten, toen een lichte beweging en het geluid van voetstappen bij de ingang de nadering van de illustere gelovigen aankondigden.</i></p> <p><i>Monsieur kwam het koor binnen, gevolgd door zijn heren. Hij is een kleine, goedgebouwde man, maar qua uiterlijk niet erg onderscheidend. Hij droeg een blauw uniform geborduurd met zilveren, witte rijbroeken en zijden kousen. Hij liep snel naar de trappen van het hoofdaltaar, waar een enkele stoel voor hem was neergezet.</i></p> <p><i>Nadat hij heel diep had gebogen, sloeg hij vroom een kruis, boog opnieuw en knielde op zijn stoel, zijn armen op de rug rustend, hij begroef zijn gezicht in zijn handen en bleef de hele ceremonie in deze houding. Zijn militaire en civiele suite bevonden zich in het koor achter hem.</i></p> <p><i>Enkelen vonden stoelen en knielden erop, maar de meerderheid bleef staan en keek zeer geïnteresseerd naar de dienst.</i></p> <p><i>Eindelijk werd tot mijn grote vreugde de laatste kaars gedoofd en ontsnapte ik, dodelijk moe, vastbesloten nooit meer een koninklijke mis bij te wonen.”</i></p>
	In afwachting van de vijand
35	<p>Terwijl hij op de Fransen wacht, bestudeert Wellington het terrein (Cavalié Mercer)</p> <p><i>(...) Algemeen werd aangenomen dat de hertog, om de naderende invasie het hoofd te bieden, twee posities in de omgeving van Brussel had gekozen.</i></p> <p><i>(...) Afhankelijk van de opmars van de vijand was hij van plan op een van deze twee plaatsen de aanval af te wachten. Vaak bezocht hij, vergezeld van een enkele dragonder, deze posities, bestudeerde ze minutieus en maakte hoogstwaarschijnlijk plannen voor hun bezetting en verdediging.</i></p> <p>De soldaten trainen... (Cavalié Mercer)</p> <p><i>(...) Deze mensen behoorden tot de hertog van Brunswijk, die deze jonge rekruten dwong in hun kantonnementen te leven alsof ze tegenover de vijand stonden, met al hun sterren en hun veteranen.</i></p> <p><i>De schietpartij was afkomstig van een troepenmacht, die oefende met schieten op doelen, die waren uitgesneden en geschilderd in de vorm van Franse soldaten.</i></p> <p>...of lopen parade</p> <p><i>(...) 29 mei. Grote cavalerie-parade (schouw) nabij Grammont in de prachtige weilanden, die grenzen aan de Dendre.</i></p>

36	<p><i>Dender. Er wordt gezegd dat het nodig was om 4 of 500 pond te betalen om het te gebruiken. De dag was heerlijk en we verlieten Strytem in de koelte van de ochtend,</i></p> <p><i>De Dendre, die door perfect vlak weiland stroomt, buigt van het dorp Grammont naar dat van Jedeghem.</i></p> <p><i>Dit was de plaats die voor de beoordeling werd gekozen en het zou moeilijk zijn geweest om een betere te vinden.</i></p> <p><i>We staan in drie linies.</i></p> <p><i>De eerste aan de rand van de rivier werd bestaat uit huzaren, per squadrons, met grote ruimte daartussen en een 6-ponder batterij op elke flank.</i></p> <p><i>Aan de andere kant van het midden van deze linie lag een brug (tijdelijk, geloof ik) waarlangs de leiding uit het dorp Schendelbeke zou arriveren.</i></p> <p><i>De tweede compacte linie, met alleen de gebruikelijke ruimtes ertussen van een squadron, bestond geheel uit zware dragonders met twee batterijen, een van 24-ponder houwitsers, de andere van 9-ponders tegenover het midden en een van 9 pond aan elke kant.</i></p> <p><i>De derde was een strakke rij lichte dragonders, aan beide zijden ondersteund door een 9-ponder batterij.</i></p> <p><i>Het was een prachtig schouwspel. De verspreide rij huzaren in hun fantasievolle en pittoreske uniformen, de donkerdere, maar eveneens imposant de zware dragonders</i></p>
37	<p><i>als een bakstenen muur en ten slotte de behendige en alerte verschijning van de derde linie in blauw uniform met witte, bleekgeel, rode, gele en oranje achterkanten, allemaal afstekend tegen de zwarte bossen van de heuvel erboven, dit alles vormde werkelijk een schitterend beeld.</i></p> <p><i>Er waren blijkbaar ongeveer 6.000 mannen aanwezig.</i></p> <p><i>Terwijl ik naar hun prachtige uiterlijk, hun perfecte uitrusting, hun uitstekende paarden keek en bewonderde, vroeg ik me af welke troepen hun aanval konden weerstaan, en ik wenste dat Napoleon en zijn generaals ze op dit moment konden aanschouwen.</i></p> <p><i>Mijn wens werd deels vervuld. We vernamen toen inderdaad zonder enige twijfel dat een bepaald aantal Franse officieren niet alleen in volledig uniform aanwezig was geweest (sommigen van hen hadden een hoge rang), maar dat ze, gemengd in de stoet van de hertog, tussen de gelederen door waren getrokken, wat het veiligste plan was..</i></p> <p><i>Want het was onmogelijk te zeggen of ze al dan niet tot het korps van de hertog van Berry behoorden, die, zoals ik al zei, nog steeds de keizerlijke uniformen droeg waarmee ze zich bij de koninklijke partij hadden aangesloten.</i></p>

	<p><i>Omstreeks twee uur arriveerden de hertog van Wellington en prins Blucher, gevolgd door een immense processie, waarin veel van de meest vooraanstaande officieren in bijna elk uniform van Europa te zien waren, op het veld.</i></p>
38	<p><i>Onnodig te zeggen dat de buitenlanders vol lof waren over de krijgskunst, het mooie uiterlijk, de perfectie van de uitrusting van de mannen en paarden, de schoonheid en kracht van laatstgenoemde!</i></p> <p>Franse spionnen (Cavalié Mercer)</p> <p><i>“(...) De dag van onze mars naar Frankrijk naderde en hoewel ons geen bevestiging van dit gerucht bereikte, begonnen we ons er met evenveel vertrouwen op voor te bereiden alsof het bevel ons daartoe was gegeven . Ondertussen bestudeerden onze vrienden aan de andere kant van de grens onze bedoelingen nauwgezet.</i></p> <p><i>Het was op de avond van 15 juni, bij zonsondergang of iets later, dat een huzaarofficier het dorp Yseringen binnenkwam, terwijl Leathes bij mij aan het eten was op het kasteel.</i></p> <p><i>Hij was gekleed als onze huzaren toen ze een wandeling door het platteland maakten, blauwe jas, scharlaken vest met kikkers, broek en politiepet van de 7e huzaren.</i></p> <p><i>Gezeten op een mooie pony met hoofdstel en kaal zadel, zonder sjerp of sabel, droeg hij een korte zweep... kortom, zijn kostuum en zijn paard klopten tot in het kleinste detail.</i></p> <p><i>Bovendien imiteerde hij perfect de nonchalante, ik weet het niet-attitude, die onze modieuze mensen zo vaak kenmerkt.</i></p>
39	<p><i>Toen hij enkele van onze kanonniers bij de deur van een huis zag staan, wilde hij ze naar de officier sturen, die hij wilde zien. De mannen riepen de sergeant, die zei dat de officier niet in het dorp was.</i></p> <p><i>Vervolgens vroeg hij op autoritaire toon hoeveel mannen en paarden daar gelegerd waren, tot welke troep ze behoorden, waar de rest van de brigade was en waaruit deze bestond.</i></p> <p><i>Toen al zijn vragen beantwoord waren, vertelde hij de sergeant, dat hij door Lord Uxbridge was gestuurd om te bevelen dat er accommodatie werd voorbereid voor tweehonderd paarden en dat de onze daarom zo dicht mogelijk bij elkaar moesten worden gehouden.</i></p> <p><i>De sergeant antwoordde dat er in het dorp geen ruimte meer was voor nog een paard.</i></p> <p><i>"Nou, dat zullen we wel zien!" Vervolgens zei hij tegen een van de mannen, die daar waren: 'Ga de burgemeester vertellen dat hij mij onmiddellijk moet komen opzoeken.'</i></p> <p><i>De burgemeester kwam en bevestigde de verklaring van de sergeant, waarop onze kerel boos werd en de arme ambtenaar in uitstekend Frans begon te beledigen als een zakkenroller, waarbij hij hem dreigde een heel regiment het dorp in te sturen. Toen hij nog een paar woorden met de sergeant had gewisseld, besteeg hij zijn pony en verdween, net toen Leathes arriveerde.</i></p>
40	<p><i>Bij het maken van zijn rapport verklaarde de sergeant dat de man onze officier graag wilde ontwijken, omdat hij gehaast was vertrokken, toen hij hem zag aankomen, wat, samen met een licht buitenlands accent, voor het eerst zijn argwaan wekte dat hij te maken had gehad met een spion.</i></p>

	<p><i>Tot dan toe had de onderofficier het niet opgemerkt, wetende dat verschillende buitenlanders in onze huzaren dienden en dat het 10e regiment momenteel onder bevel stond van een van hen, kolonel Quentin.</i></p> <p><i>Het vermoeden werd later bevestigd, want er werd vernomen dat Lord Uxbridge geen officier met een dergelijke missie had gestuurd.</i></p> <p><i>Onze "vriend" verdiende het om te ontsnappen, hij was een slimme en moedige kerel.</i></p> <p><i>Een van zijn medespionnen, die diezelfde avond Lombèke-Notre-Dame had bezocht, was minder gelukkig. Hij werd verrast door de schildwacht, die met een afgeschermede lantaarn de kanonnen van Sinclairs brigade onderzocht en hij werd gevangengenomen. Maar hij ontsnapte de volgende ochtend in de stormloop van vertrek en we hoorden niets meer van hem. Vervolgens hoorden we dat een bepaald aantal spionnen diezelfde avond naar onze kantonnementen waren gestuurd om erachter te komen of we vredig bleven. (...) »</i></p> <p>Klaar voor actie (Mercer Cavalerie)</p> <p><i>15 juni. "(...) De zwoele zoetheid van de lucht, de schoonheid en de rust van de avond waren, geloof ik, voortreffelijk als altijd en ik bleef op de weg tot dat de</i></p>
41	<p><i>toenemende duisternis me dwong terug te keren (...) om een uur of twee te genieten van de Ermite van de Chaussée d'Antin, voordat ik naar bed ging.</i></p> <p><i>16 juni. "(...) Het lijkt erop dat onze kwartiermeester-generaal van de cavalerie er bijzonder plezier in heeft mensen op echt onredelijke uren te storen. Het overkwam mij in Dendermonde en nu is het hetzelfde in Strytem. Bij deze laatste gelegenheid lag ik diep te slapen toen mijn bediende, plotseling mijn kamer binnenkomend, mij wakker maakte.</i></p> <p><i>Hij bracht mij een briefje van een huzaarkoerier die onmiddellijk was vertrokken. (...)</i></p> <p><i>De eerste zorgen verdwenen snel, omdat ik hoorde dat mijn officieren net waren aangekomen en zich aan het voorbereiden waren om te marcheren, nadat zij het nieuws in Brussel eerder hadden vernomen dan wij.</i></p> <p><i>De tweede divisie in Strytem stond een paar minuten na de reveille klaar om te vertrekken, maar zoals ik vreesde, liet de eerste ons tot zeven uur wachten voordat ze verscheen, waardoor we een stevige lunch konden nuttigen.</i></p> <p><i>Onzeker wanneer we weer zouden eten, voorzagen we onszelf van een dubbele voorraad goede eieren van Mijnheer Walsdragen.</i></p>
42	<p><i>Eindelijk verscheen de eerste divisie en de levendige en ontroerende tonen van de mars wekten de echo's van de heuvels en bossen op.</i></p> <p><i>Mijn oude hond Bal snelde naar de verzamelplaats om de overlast te vergroten door te blaffen en tegen de hoofden van de paarden te springen.</i></p> <p><i>De officieren inspecteerden hun divisies, terwijl mijn dienaar Milward met Cosac, mijn ongeduldige wapenpaard, het erf op en neer liep.</i></p>

	<p><i>Ik bleef hangen om nog een laatste blik te werpen op mijn oude appartement en afscheid te nemen van mijn stille metgezellen, de schilderijen van de familie Van Volden. De tuinman, zijn zoon en Mille “Mijn-Vader-zegt”, met zijn bleke gezicht nog bleker gemaakt door de opwindende ochtend, stonden op de binnenplaats opgesteld, precies zoals op de dag van onze aankomst.</i></p> <p><i>Met een overvloed aan zegeningen bedankten ze ons voor de zorg, die we aan het kasteel hadden besteed en voor de zeer royale fooi, die hun werd gegeven door onze penningmeester-betaalmeester, dokter Hitchins.</i></p> <p><i>Ze wensten ons veel succes, maar iedereen vreesde dat we een bloedige taak zouden krijgen. De oude man mompelde een paar woorden over Buonaparte, die ik niet verstond, en tot ziens, Strytem.</i></p> <p><i>(...) Een Captain Dance, waar ik te paard even naast stond vertelde me dat hij</i></p>
43	<p><i>gisteravond op het bal in Brussel was en dat, toen hij het verliet, er werd gezegd dat Blücher die ochtend was aangevallen en dat hij de vijand met bloedige verliezen had afgeslagen, dat hij hem achtervolgde en dat onze opmars bedoeld was om hem te steunen.</i></p> <p><i>(...) Een paar kilometer verder staken we de Zenne over via een oude stenen brug en rond 5 uur in de middag kwamen we aan in Braine-le-Comte, absoluut hongerig en levend geroosterd door de brandende zon, waaronder we de hele dag gelopen hadden. (...) »</i></p>
44	Leeg
45	<p>EERSTE GEVECHTEN TE QUATRE-BRAS</p> <p>Een Engelse officier gaat naar het slagveld (Cavalié Mercer) <i>“(...) Juist op dit moment passeerde ons een cabriolet, die met hoge snelheid ons. Een officier van de Garde zat daar, met zijn jas open en een snuifdoos in de hand, op absoluut dezelfde manier, hoewel niet in hetzelfde kostuum, alsof hij op weg was naar de renbanen van Epsom of 'Ascot Heath. Ik kon alleen maar de volmaakte nonchalance bewonderen waarmee onze man een bloedig gevecht tegemoet stormde.”</i></p> <p>Slag bij Quatre-Bras <i>“(...) Het groeiende gerommel van de strijd waarvan ik hoopte dat ik het, door mijn tempo te versnellen, spoedig zou bereiken.</i></p> <p><i>(...) We zijn hard aan het vechten, te zien aan het vuur.</i></p> <p><i>(...) Geleidelijk verscheen er een grote stad voor ons en de toenemende intensiteit van de kanonnade en de rook deden ons geloven dat de strijd nu dichtbij was, op de heuvels boven de stad. Deze stad was Nivelles.</i></p> <p><i>(...) Vervolgens diende zich een andere scène vol animatie aan. We daalden via een zachte helling af richting Nivelles.</i></p>

46	<p><i>Achter de stad rees het land gekroond met zwarte bossen op, waarboven de grijsblauwe rook van de strijd opsteeg, nu zo dichtbij, dat we de kreten van de strijders leken te horen, een fout die nog werd versterkt door de aanblik van een menigte mensen die wij beschouwden als troepen, terwijl het, zoals we ontdekten, inwoners van Nivelles waren die probeerden de vreselijke tragedie te begrijpen, die zich voor hen afspeelde.</i></p> <p><i>Wat een gezicht deed zich voor toen wij de stad binnenkwamen!</i></p> <p><i>Hoe anders dan de rust van het land waar we zojuist de hele dag hadden rondgereisd!</i></p> <p><i>Daar was alles vrede en rust, zonder de geringste verstoring, behalve die veroorzaakt door de haastige mars van de colonnes, die elkaar op de hoofdweg volgden.</i></p> <p><i>Daar zetten de boeren hun gebruikelijke werk voort; terwijl in alle rust de molen draaide, zongen de vogels.</i></p> <p><i>Hier daarentegen was alles verwarring, opwindend en beweging. Het gevaar was dreigend, de explosies volgden elkaar op en de infanteriesalvo's deden ons huiveren, zoals de donderslagen, die de nabijheid aankondigen van een wolk geladen met elektriciteit. De hele bevolking van Nivelles bevond zich op straat, deuren en ramen open, terwijl de inwoners, mannen en vrouwen, in kleine groepjes stonden als bangeschapen, ineengedoken, of renden door de straten met de afwezige uitstraling van mensen, die niet weten wat ze doen, noch waar ze heen gaan.</i></p>
47	<p><i>De scène was vreemd nieuwsgierig.</i></p> <p><i>Op een soort plein, dat we overstaken, stonden een paar soldaten, die er uitzagen of ze in de stad woonden (waarschijnlijk een gemeentelijke garde) ze en keken angstig naar de vele bebloede mannen, die we begonnen tegen te komen.</i></p> <p><i>Sommigen van hen strompelden alleen naar voren, terwijl het bloed in grote druppels viel terwijl ze liepen. We passeerden er een, gewond aan het hoofd, bleek, angstaanjagend, met een angstige blik en een wankel gang; hij wist nauwelijks waar hij was, noch wat er om hem heen gebeurde, maar hij liep nog steeds, terwijl het bloed over zijn gezicht en langs zijn overjas stroomde, die hij over zijn linkerschouder droeg.</i></p> <p><i>Een angstige menigte dromde om hem heen.</i></p> <p><i>Toen kwamen er anderen, gesteund door hun kameraden, hun gezichten doodsblijk, hun knieën buigend bij elke stap.</i></p> <p><i>Er kwamen er steeds meer, min of meer gewond, die zich haastten op zoek naar hulp, die ze waarschijnlijk niet meer zouden kunnen ontvangen of die ze te laat zouden krijgen.</i></p>
48	<p><i>Priesters renden hier en daar om de laatste momenten van de stervenden bij te wonen. Iedereen had haast en dat zorgde voor een afgeleide sfeer, vooral voor mensen, die zich bezighielden met druk werk.</i></p>

	<p><i>Bij deze agitatie-scènes waren ook vrouwen betrokken.</i></p> <p><i>Dames, elegante, delicate dames stonden op de trappen voor de deuren van prachtige huizen, hun handen in elkaar gevouwen alsof ze pijn leden, met een sfeer van smeekbede in hun blikken, die af en toe over de paniekerige menigte dwaalden. Ze keerden hun lippen alsof ze wilden bidden.</i></p> <p><i>De kleine groepjes opgewonden burgers stopten met hun energieke geroep en draaiden zich om om ons voorbij te zien gaan.</i></p> <p><i>Velen renden naar ons toe, streelden de nek van onze paarden, riepen zegeningen over onze hoofden, smeekten ons om te vechten, voordat het te laat was en uitten met een lage en trillende stem de kreet: "Lang leve de Engelsen!"</i></p>
49	<p><i>We verwachtten dat we elk moment het slagveld zouden betreden, waarvan het gerommel toen heel dichtbij leek. Maar het was nog steeds verweg.</i></p> <p><i>De weg was bedekt met soldaten, van wie de meesten gewond waren, maar velen zichtbaar ongedeerd. Het aantal mensen dat het slagveld verliet, leek buitengewoon.</i></p> <p><i>Veel van de gewonden hadden zes, acht, tien en zelfs meer assistenten. Toen ze werden ondervraagd over de strijd en de redenen van hun vlucht, antwoordden ze steevast: "Meneer, alles is verloren! De Engelsen zijn verslagen, in wanorde, allemaal, allemaal, allemaal."</i></p> <p><i>En deze kerels, die zich geenszins schaamden, hervatten haastig hun reis. Mijn landgenoten zullen blij zijn te horen dat er tussen dit beschamende bende geen enkele Brit is gezien. Ik weet niet of het troepen uit Nassau of Hannover waren, het was het een of het ander en ik neig meer naar het laatste.</i></p> <p><i>Aangekomen bij een groep gebouwen, waar vier wegen samenkwamen (Quatre-Bras), verscheen majoor M'Donald opnieuw met het bevel ons te bivakkeren in een aangrenzend veld.</i></p> <p><i>Daarom hebben we ons gevestigd op wat er nog over was van een tarweveld.</i></p> <p><i>Onze mannen stegen af, bonden de paarden aan de wielen van de rijtuigen en werden met blikken en emmers naar de boerderij gestuurd om water voor hen en de dieren te halen.</i></p>
50	<p><i>Omdat dit het enige waterpunt in de hele buurt was, was de menigte zo groot dat het ruim twee uur duurde voordat onze mannen klaar waren met het water geven van onze paarden. Vervolgens kregen ze wat tarwe en terwijl ze aan het eten waren, ontdekten we dat er nog een klein tarweveld overeind stond. Het werd onmiddellijk afgesneden of verscheurd en spaarde zo ons hooi, want er was genoeg om onze arme dieren de hele nacht bezig te houden, als ze liever aten dan sliepen.</i></p> <p><i>Toen onze dieren eenmaal verzorgd waren, moesten wij nog voor onszelf zorgen.</i></p>

	<p><i>De mannen hadden proviand in hun plunjezakken gekookt en maakten het zich al snel gemakkelijk. Maar wij hadden niets, konden niets krijgen en gingen daarom zonder eten naar bed.</i></p> <p><i>We hadden ons in een kring verzameld en de gebeurtenissen van de dag besproken voordat we op de grond gingen liggen, toen tot onze grote vreugde de dokter verscheen, gevolgd door een van de bedienden met de resten van een grote paté, die gisteren deel uitmaakte van ons diner in Strytem en dat hij, met bewonderenswaardige ijver en tegenwoordigheid van geest in de ochtenddruke in ons karretje het gelegd, denkend, de waardige man, dat hij nuttig voor ons zou kunnen zijn. Wat ten diepste waar bleek te zijn.</i></p>
51	<p><i>Maar het zesde deel van een paté voldeed niet veel aan de leegte van onze magen die na zo'n lange werkloosheid naar boven kwam. Het was echter iets en we waren onze waardige Aesculapius dankbaar dat hij zo vooruitziend was.</i></p> <p><i>De maaltijd was afgelopen en de sigaren werden aangestoken, we zaten in onze jassen te kletsen en te luisteren naar de verwarring, die Babel waardig was en die heerste bij de put waar de menigte nog steeds om water vocht. Uiteindelijk vielen we een voor een op de grond, overweldigd door een slaap die, wat mij betreft, pas werd onderbroken bij het eerste grijze licht van de dageraad.</i></p> <p><i>17 juni. Een nabijgelegen geweervuur bracht mij weer tot bewustzijn van onze situatie. In eerste instantie kon ik me niet voorstellen waar ik was. Toen ik omhoog keek, zag ik dat de sterren nog steeds fonkelden aan de heldere hemel. Ik legde mijn hand onder mijn jas en voelde kluiten vochtige aarde en stro. Het geluid van toenemend geweervuur maakte me eindelijk wakker. (...) »</i></p> <p>Bijzondere aankomst van de Engelse generaal Picton (Cavalié Mercer)</p> <p><i>“(…) Terwijl we daarmee bezig waren, kwam er een man met een nogal bescheiden uiterlijk door onze ligplaatsen dwalen en hij raakte met mij in gesprek over de gebeurtenissen van de dag. Hij was gekleed in een oude overjas, donker, licht</i></p>
52	<p><i>versleten en met een ronde, verschroeiide hoed. Ik hield hem voor een amateur uit Brussel (ik had gehoord dat er meerdere rondhingen) en omdat ik zijn vragen nogal onbeschaamd vond, antwoordde ik hem nogal bot. Hij verliet ons snel. Hoe groot was mijn verbazing toen ik kort daarna hoorde dat het Sir Thomas Picton was.</i></p> <p><i>Onder zijn burgerlijke verschijning was Sir Thomas Picton, een van de origineelste figuren van die tijd, in werkelijkheid een generaal in het Engelse leger. Hij had een nogal veelbewogen start gemaakt in India, had zich de berisping van het parlement op de hals gehaald en had zich twintig jaar lang teruggetrokken op zijn landgoed, dat hij zelf leidde. Wellington, die de weg wist onder de mensen, had hem teruggeroepen voor actieve dienst. (...)</i></p> <p><i>(...) Picton raakte gewond bij Quatre-Bras en had zijn blessure verborgen om zijn bevel te behouden.</i></p> <p>In het Franse kamp bij Ligny (François Marcq)</p>

	<p><i>“Op de 13e en de 14e marcheerden we zonder hem (Napoleon, rkv) te zien, maar op de 15e vonden we hem in de buurt van Charles-le-Roi, waar hij een kleine veldslag vocht op de hoogten voor deze stad.</i></p> <p><i>Omdat de vijand te sterk was, trok hij zich terug om zich bij het fort van het leger te voegen, dat zich in de vlakke van Fleurus bevond. Op de ochtend van 16 juni begon het Franse leger onderweg de vijand aan te vallen, die in de nacht van 16 op 17 juni</i></p>
53	<p><i>in de genoemde vlakke in de strijd was. De Fransen bivakkeerden op het Veld van Glorie en nadat we de nacht onder de wapens hadden doorgebracht, verlieten we op de ochtend van de 17e deze positie om de vijand te achtervolgen.</i></p> <p><i>Terwijl we het slagveld overstaken, werden we gedwongen de dode lichamen te passeren, omdat er zoveel doden vielen; we zagen een groot aantal Pruisen, die hadden geprobeerd te ontsnappen door via tuinen te gaan en een aantal werd gedood en bleef in de heggen waar ze wilden passeren om te ontsnappen. De strijd die dag was eervol voor de Fransen.</i></p>
54	<p><i>Leeg</i></p>
	<p>Twee merkwaardig parallelle paden</p>
55	<p><i>‘Ik heb de verzekering gekregen,’ zei Napoleon, ‘dat ik door hem hier ben en ik geloof het.’</i></p> <p>Dit is hoe Napoleon zich op het eiland Sint-Helena uitdrukte toen hij sprak over Wellington, een personage, die hij nooit heeft ontmoet, nauwelijks door zijn telescoop in Waterloo heeft gezien en waarover hij nooit de moeite nam om te bestuderen.</p> <p>Hun parallelle loopbanen zijn echter behoorlijk verbazingwekkend.</p> <p>1769, een geweldig jaar en vooral een goed jaar?</p> <p>Beiden zijn geboren in 1769. Arthur Wellesley: zijn geboortedatum is niet precies bekend, de meest waarschijnlijke datum is 1 mei 1769, maar het is mogelijk dat het een paar dagen ervoor of erna was. Napoleon Bonaparte werd geboren op 15 augustus 1769. Ook over hem bestaan er twijfels over zijn ware geboortedatum, die veranderd had kunnen worden om hem naar de militaire school te laten gaan.</p>
56	<p>Locatieprobleem of locatie die een probleem had kunnen veroorzaken</p> <p>Wellington werd geboren in Dublin of op het familieland in County Meath, Ierland. Op de een of andere manier zou hij misschien geen Engelsman of op zijn minst Brits zijn geweest zonder de Engelse veroveringen en heroveringen van het eiland. Ook Napoleon kon, ‘op één verdrag na’, geen Fransman zijn geweest. Hij werd in feite geboren een jaar na het Verdrag van Versailles, waarbij Genua Corsica aan Frankrijk afstond. Of precies? Ook hier vormt de locatie een probleem: ergens in de Corsicaanse maquis of in het ouderlijk huis in Ajaccio.</p> <p>De doopnaam van Napoleon is Napoleone di Buonaparte, maar op zijn huwelijksakte met Joséphine de Beauharnais ondertekent hij Napoleone Buonaparte. De oorspronkelijke naam van Wellington was Arthur Wesley, maar in maart 1798 werd deze wettelijk veranderd in Arthur Wellesley.</p>

	<p>Niet erg zelfverzekerde moeders Iedereen kent de beroemde uitdrukking, die Letizia Ramolino, de moeder van Napoleon, vele malen herhaalde bij elk succes van haar zoon: "zolang het duurt!" Dit, zo lijkt het, met een zeer uitgesproken Corsicaans accent. Wat erop kan wijzen dat de bekwaamheid van zijn zoon waren niet bedoeld om haar volledig gerust</p>
57	<p>te stellen. Wellington's moeder had weinig oog voor de militaire capaciteiten van haar zoon. Op 18-jarige leeftijd, toen hij tot vaandrig werd benoemd, zei ze het volgende, waaruit bleek dat ze vanuit militair oogpunt duidelijk een slechte rechter was: <i>'Arthur heeft vandaag voor het eerst zijn rode jas aangetrokken. Iedereen kan zien dat hij er niet uitziet als een soldaat.'</i></p> <p>Twee zoons apart Wellington is de derde zoon van Garret Wesley, graaf van Mornington. Napoleon is het vierde kind (tweede van de overlevende kinderen) van Carlo Maria Buonaparte, advocaat bij de Hoge Raad van het eiland, uit een gezin dat beweerde deel uit te maken van de adel van Italiaans-Corsicaanse afkomst.</p> <p>In januari 1779 verliet Napoleon Bonaparte, negen en een half jaar oud, Corsica en zijn jezuïetenschool om naar het college van Autun te gaan. Zijn vader heeft moeite om hem toegelaten te krijgen tot de militaire school. Hij moet een bewijs van zijn adel en vier graden van anciënniteit overleggen om de studiebeurs van de koning te verkrijgen. Nadat Charles Bonaparte het bewijs had geleverd van de adel van de familie, werd Napoleon goedgekeurd door het Ministerie van Oorlog en hij ging uiteindelijk</p>
58	<p>op 15 mei 1779 naar de Koninklijke Militaire School van Brienne-le-Château, een van de twaalf colleges in Frankrijk waar de kinderen van de lagere adel werden verwelkomd. Hij bleef daar vijf jaar tot 1784.</p> <p>Wellington ging in 1781 naar de zeer elitaire en zeer dure Eton-school.</p> <p>Bonaparte verliet de Brienne-school in oktober 1784 en sloot zich aan bij het gezelschap van kadettenheren in Parijs. In september 1785 legde hij het eindexamen af; hij was geschikt voor plaatsing bij het mariniersregiment, maar werd uiteindelijk opgenomen in een artillerieregiment. Hij werd tweede luitenant (42e van de 58) bij het artillerie-examen. Hij ontving zijn opdracht zich te voegen bij het Fère-artillerieregiment, dat toen gelegerd was in Valence, waar hij zich op 3 november 1785 bij voegde.</p> <p>In 1785 verliet Wellington Eton om in Brussel te studeren. In 1787 kocht zijn broer hem een positie als vaandrig in het 73e infanterieregiment. Na een initiële opleiding in Groot-Brittannië ging hij naar de Angers Military School in Frankrijk. Eveneens in 1787 werd hij benoemd tot luitenant.</p> <p>In 1787 hadden Bonaparte en Wellington elkaar kunnen kruisen als officierscadetten op Frans grondgebied.</p> <p>Wellington werd gepromoveerd tot luitenant in 1788.</p>

59	<p>In 1789, toen de revolutie uitbrak, was luitenant Bonaparte 19 jaar oud. Terwijl hij op de Koninklijke Artillerie School zat, nam hij deel aan de onderdrukking van de eerste hongeropstand, die op 19 juli 1789 in de stad uitbrak.</p> <p>In 1792 was de jonge Napoleon, af en toe aanwezig in Parijs, toeschouwer bij de invasie van de Tuilerieën door het volk op 20 juni. Lodewijk XVI ondertekende een paar dagen later de kapiteinsvergunning van de toekomstige keizer; het zal een van zijn laatste publieke daden zijn.</p> <p>In 1793 keerde Napoleon terug naar Corsica, waar de clanstrijd werd hervat, waarbij sommigen de Engelse monarchie steunden en anderen zoals Bonaparte de Revolutie. Napoleon werd verkozen tot luitenant-kolonel van het 2e bataljon vrijwilligers uit Corsica. Het was in deze positie van tweede bevelhebber van het bataljon Quenza-Bonaparte, dat hij zijn eerste wapenfeiten verrichtte door aan het hoofd van de artillerie, deel te nemen aan de expeditie La Maddalena. Daar ervaart hij, ondanks zijn vastberadenheid, een nederlaag. De Bonapartes moeten snel in ballingschap gaan naar het vasteland van Frankrijk.</p> <p>In 1793 werd Wellington ook luitenant-kolonel in het 33e infanterieregiment. Het moet gezegd worden dat deze vooruitgang snel vorderde, vooral dankzij het toenmalige systeem, waarin officieren hun rang konden en vaak moesten kopen.</p>
60	<p>Hij vocht in Nederland tussen 1794 en 1795. In de zomer van 1793 werd Frankrijk, onder leiding van de Directoire, bedreigd door de geallieerde koningen.</p> <p>Napoleon wordt belast met de belegering van de door de Engelsen bezette stad Toulon. Hij droeg bij aan de verovering van de stad en op 17 december 1793 werd hij als teken van dankbaarheid tot generaal benoemd. In oktober 1795 was hij verantwoordelijk voor het onderdrukken van de royalistische opstand in Parijs; bij deze gelegenheid werd hij benoemd tot divisie-generaal en commandant van het leger van Binnenlandse Zaken.</p> <p>Op 11 maart 1796 vertrok Napoleon als opperbevelhebber naar het leger van Italië. In november wint hij de slag bij Arcole.</p> <p>In dit jaar 1796 werd Wellington gepromoveerd tot de rang van kolonel en vertrok met zijn regiment naar India, waar hij het bevel voerde over zijn eigen divisie. Zijn bekendheid begon toen hij aan het hoofd van zijn mannen de provincie Seringapatam veroverde, waarvan hij tot gouverneur werd benoemd. Hij is nu al wat hij altijd zal zijn: een leider die aandacht heeft voor de levens van zijn soldaten en hen beschermt tegen tegenwind tijdens vijandelijke aanvallen. Tactiek, die hij zal gebruiken in Spanje en bij Waterloo...</p> <p>Januari 1797: Napoleon wint de Slag bij Rivoli.</p>
61	<p>In mei 1798 vertrok hij naar Egypte, waar hij de slag om de piramides en die van Aboukir won.</p> <p>Terug in Frankrijk in november 1799 nam Napoleon de macht over, maar nog niet alleen, via een driemanschap bestaande uit hem, Ducos en Sieyès.</p>

	<p>Eind 1799 werd Napoleon de eerste consul met aanzienlijke bevoegdheden.</p> <p>In 1802, verzekerd van alle bevoegdheden, werd hij tot consul voor het leven benoemd. In juni 1800 won hij de Slag bij Marengo.</p> <p>Gedurende al die tijd was Wellington nog steeds in India, waar hij nieuwe overwinningen behaalde, zoals in 1803, de veldslagen van Assaye en Argaum.</p> <p>In 1804 werd Wellington geridderd in de Orde van het Bath. Napoleon, die grotere dingen zag, kroonde zichzelf op 2 december tot keizer.</p> <p>In 1805 keerde Wellington terug naar Groot-Brittannië. In oktober won Napoleon de Slag bij Ulm en in december de beroemde Slag bij Austerlitz.</p> <p>In 1806 werd Wellington gekozen in het Lagerhuis. Napoleon won in oktober de Slag bij Jena.</p> <p>In februari 1807 won Napoleon de Slag bij Eylau; In april werd Wellington benoemd tot lid van de "ingewijde raad van de koning". Eveneens in juni 1807 won Napoleon de Slag bij Friedland.</p>
62	<p>Tegen die tijd had Napoleon het grootste deel van Europa onder controle en de Britse regering zocht naar manieren om de dreiging, die hij was geworden, het hoofd te bieden.</p> <p>Wellington's politieke carrière werd tijdelijk onderbroken toen hij naar het continent werd gestuurd om deel te nemen aan de Napoleontische oorlogen.</p> <p>Het was in de jaren, die volgden, dat de gebeurtenissen plaatsvonden, waardoor Wellington de geschiedenis in kon gaan.</p> <p>Na een expeditie naar Denemarken werd Wellington gepromoveerd tot luitenant-generaal en gestuurd naar het Iberisch schiereiland. Hoewel de strijd nog niet goed op gang was, was het de enige plek op het Europese continent, waar de Britten en Portugezen erin slaagden tegen Frankrijk en zijn bondgenoten te vechten.</p> <p>Augustus 1808, Wellington wint de veldslagen van Roliça en Vimeiro in Portugal.</p> <p>Op 16 januari 1809 werd generaal John Moore gedood in de Slag om Corunna; Wellington wordt benoemd tot opperbevelhebber van alle Britse strijdkrachten in Portugal.</p> <p>In mei 1809 won Napoleon de slag bij Essling en in juli die bij Wagram.</p> <p>Juli 1809, Slag bij Talavera in Spanje.</p>
63	<p>De Engelsen en Spanjaarden hebben de mogelijkheid om het Franse leger te verslaan, maar de Spaanse commandant weigert koppig om op zondag te vechten, waardoor de Fransen de kans krijgen om te ontsnappen.</p>

	<p>Na deze slag, die werd beschouwd als een Franse tactische overwinning, maar als een Anglo-Spaanse strategische overwinning, werd Arthur Wellesley benoemd tot Wellington Burggraaf van Talavera.</p> <p>Van september 1810 tot de verovering van Ciudad Rodrigo op de Fransen in januari 1812 voerden de Anglo-Portugese strijdkrachten van Wellington een besluiteloze en genadeloze oorlog tegen de Franse troepen van Portugal en Spanje.</p> <p>Napoleon stak in juni 1812 de rivier de Niemen over en lanceerde een aanval op Rusland.</p> <p>In juli 1812 wint Wellington de Slag om Salamanca. Van daaruit gaat hij richting Madrid, waar hij naartoe gaat. Hij kreeg het bevel over alle geallieerde legers in Spanje en werd tot markies benoemd. In augustus 1812 won Napoleon de slag om Smolensk en in september die om Moskva.</p> <p>Van 18 september tot 22 oktober 1812 faalde Wellington in zijn verlangen om de stad Burgos in te nemen.</p>
64	<p>Vanaf 18 oktober begon Napoleon, die zich in het verwoeste Moskou had geïnstalleerd, zonder de Russische capitulatie te hebben ontvangen, aan zijn lange terugtocht uit Rusland.</p> <p>In november 1812 wint Napoleon de Slag bij La Berezina en redt zo de overblijfselen van zijn leger.</p> <p>In juni 1813 won Wellington, gepromoveerd tot maarschalk, de slag om Vitoria, die de laatste terugtrekking van de Franse troepen uit Spanje markeerde.</p> <p>In mei 1813 won Napoleon de veldslagen van Lützen en Bautzen, in augustus die van Dresden, maar in oktober 1813 werd hij verslagen in de Slag bij Leipzig.</p> <p>Van januari tot maart 1814 moest hij op Franse bodem vechten.</p> <p>Hij behaalt nog steeds verschillende overwinningen, maar het einde is daar. Frankrijk volgt hem niet langer.</p> <p>In april 1814 viel Wellington Frankrijk binnen vanuit het zuiden en kwam in botsing met maarschalk Soult, die de verdediging van Toulouse leidde. De uitkomst van deze strijd is onbeslist, maar markeert het einde van de campagne van 1814. Op 11 april ondertekende Napoleon het Verdrag van Fontainebleau, dat op 6 april werd gesloten, deed afstand van de troon en werd verbannen naar het eiland Elba.</p> <p>Napoleon arriveert op 4 mei op het eiland. Er resten nog maar tien maanden.</p>
65	<p>Wellington werd een echte held. Hij werd hertog, benoemd tot ambassadeur in Frankrijk en vervolgens gevolmachtigd op het Congres van Wenen. Op 2 januari 1815 werd hij benoemd tot Ridder Grootkruis in de Orde van het Bath.</p>

	<p>Op 1 maart 1815 ging Napoleon van boord in Golfe-Juan en keerde terug naar Parijs, waar hij op de 20e bij de Tuilerieën aankwam.</p> <p>Hij wordt dan geconfronteerd met de vorming van een nieuwe coalitie tegen hem.</p> <p>Wellington verliet vervolgens Wenen om de leiding over de Britse en geallieerde troepen over te nemen. De twee mannen zullen elkaar eindelijk “ontmoeten”.</p> <p>De laatste act kan beginnen!</p>
66	<i>leeg</i>
67	<p>Tegenover elkaar</p> <p>Een klein oppervlak voor een gigantische strijd Het slagveld waar iedereen samenkomt, zal uiteindelijk slechts een kleine rechthoek zijn van 3 kilometer breed, lopend van de boerderij van Hougomont naar het plein van het huidige dorp Plancenoit en 2 kilometer omhoog, vanaf het pad 'Ohain, dat aan de voet van de huidige rivier loopt tot de heuvel, totdat hij enigszins de boerderij Belle-Alliance passeert. Op dit kleine oppervlak van zo'n zes vierkante kilometer werd het lot van de wereld beslist. Daar zullen bijna 200.000 strijders de strijd met elkaar aangaan, waarbij meer dan 10.000 doden en ruim 30.000 gewonden zullen vallen.</p> <p>Waterloo, een verhaal over de telegraaf De Chappe-telegraaf, het eerste telecommunicatienetwerk op nationale schaal, dat door de Franse staat wordt gebruikt, heeft het sinds het einde van de 18e eeuw mogelijk gemaakt om berichten over een lange afstand te verzenden via seinposten, die ongeveer tien kilometer uit elkaar liggen en zich op hoger gelegen terrein bevinden. Deze posten zijn uitgerust met een systeem van scharnierende armen, handmatig bediend door een operator via een katrolsysteem. De operator controleert, op door twee tegenover elkaar gelegen glazen, de vorige post en de</p>
68	<p>volgende. Hij observeert dus de signalen die door de vorige post zijn uitgezonden en verzendt deze opnieuw naar de volgende. Maar de lijn die van de Middellandse Zee kust naar Lyon loopt, zal pas na 1815 worden aangelegd. Wanneer Napoleon vanaf het eiland Elba in Golfe-Juan arriveert, is het een boodschapper te paard die vertrekt om Lyon te waarschuwen en van daaruit alarm te slaan naar Parijs per telegrafische verzending. Maar als de koning wordt gewaarschuwd, is het te laat: de adelaar vliegt al van klokkentoren naar klokkentoren om de bevolking bij zich te verzamelen en komt aan in Grenoble. Het zullen de Honderd Dagen en Waterloo zijn.</p> <p>De laatste nacht (Cavalié Mercer) <i>'(...) we hebben aan onszelf gedacht. Onze kanonniërs trokken zich al snel terug onder de wagens en gebruikten de dekzeilen als extra schuilplaats tegen de regen die harder dan ooit begon te vallen. We zetten een kleine tent op, waarin we (na vergeefse pogingen om voedsel en onderdak te verkrijgen in de boerderij of de bijgebouwen, gevuld tot het punt van verstikking met mannen en officieren van alle wapens en naties) we uitgleden, gewikkeld in onze vochtige dekens, gedrukt tegen</i></p>

	<i>elkaar in de hoop warm te blijven ondanks onze doorweekte kleren en de met water doordrenkte vloer.</i>
69	<p><i>(...) Van mijn kant viel ik een of twee keer uit pure vermoeidheid in een soort slaperigheid, maar dat kon niet lang duren. Het was onmogelijk om te slapen. Naast het feit dat we al helemaal nat waren, bood de tent geen enkele bescherming, er lekte water door het canvas. Dus stond ik op en ontdekte tot mijn grote vreugde dat sommige mannen erin waren geslaagd twee vuren te maken, waar ze in een soort van comfort hun korte pijpjes omheen zaten te roken. Het voorbeeld was goed en toen mijn kapitein zich als eerste op dat moment bij mij voegde, leenden we wat sintels en terwijl we de beste plek onder de heg uitkozen, gingen we aan de slag met het maken van een vuur voor onszelf. In korte tijd kregen we een vrolijke vlam, die onze situatie onmiddellijk verbeterde. Mijn metgezel had een paraplu (die ons volk overigens tijdens de mars vreugde had gebracht); we plantten hem tegen de hellende dijk en gingen er onder zitten, hij aan de ene kant van het handvat en ik aan de andere kant, we staken onze sigaren aan en voelden ons op ons gemak.</i></p> <p><i>Daar waren we, genietend van alles, geurige geuren in de vochtige nachtlucht blazend, nu in staat om doelbewust te spreken over wat er was gebeurd en wat waarschijnlijk zou gebeuren. Ondertussen werd er een hels kabaal van geweergeweerd gehoord, dat voor een nachtelijke aanval had kunnen worden aangezien. veel donkere vormen die rustig rond talloze bivakvuren zitten.</i></p>
70	<p><i>Er stonden mannen tussen ons en de vijand, we waren er zeker van dat we op tijd gewaarschuwd zouden worden. Het duurde niet lang, voordat we erachter kwamen dat, net als voorheen, al het lawaai afkomstig was van de infanterie, die haar wapens uitlaadde en schoonmaakte. Ons gesprek concentreerde zich uiteraard op onze huidige situatie en nadat we de voor- en nadelen hadden besproken, spraken we af, dat de rust morgenochtend bij daglicht zou worden hervat. Maar wanneer deze terugtocht zou eindigen, konden al onze voorspellingen niet bepalen.</i></p> <p><i>Terwijl we zo bezig waren, trok een geluid in de heg achter ons onze aandacht, en een paar minuten later verscheen een arme jongen, die tot een Hannoveraans regiment behoorde, net als wij doorweekt en rillend van de kou hij en vroeg ons bescheiden om toestemming om even te blijven om zich te verwarmen bij ons vuur. Hij was verdwaald en had het grootste deel van de nacht naar zijn regiment gezocht, maar tevergeefs. Hij leek volkomen uitgeput, maar nadat de warmte hem weer op krachten had gebracht, pakte hij zijn pijp en begon te roken. Nadat hij zijn voorraad had opgebruikt en zorgvuldig de as had afgeschud, stond hij op om zijn dank te hernieuwen, in de hoop, zei hij, zijn kameraden vóór zonsopgang te vinden, anders zouden ze zonder hem verloren zijn.</i></p>
71	<p><i>Wat waren we verrast toen hij in zijn rugzak zocht en ons slechte, half verhongerde kip gaf aan ons gaf en liep weg! Het was echt een geschenk uit de hemel voor hongerige mensen zoals wij. Door een aarden pot te lenen zetten we ons geschenk in een oogwenk op het vuur. Onze kameraden in de tent sliepen niet zo diep dat ze niet hoorden wat er gebeurde en de pot stond nauwelijks op zijn plaats toen mijn kameraden zich er omheen verzamelden en een doorweekte en bibberende groep vormden, maar zeer vastbesloten om ons geluk te delen. Ze waren zelfs vastbesloten dat ze, na verschillende tekenen van ongeduld te hebben getoond, de ellendige kip uit de pan trokken, voordat deze half gekookt was en hem in stukken scheurden, die</i></p>

	<p>snel werden verslonden. Ik had van mijn kant een klein pootje, het was maar een hap en het enige eten, dat ik sinds de avond ervoor had geproefd.</p> <p>Laten we terugkeren naar het Franse kamp, opnieuw met François Marcq, onze sergeant-majoor van voltigeurs.</p> <p><i>Tijdens deze dag van de 17e hield het geen moment op met regenen. De troep was uitgeput van vermoeidheid. Ten slotte moesten we bivakkeren in een vlakke, bijna een mijl ver van Waterloo, dat wil zeggen aan de andere kant van het dorp Jemmapes; op weg naar Brussel, na weer een droevige nacht in het water en op het land te hebben doorgebracht, waren we moe van de mars en nog meer van het water, dat we die nacht hadden gekregen; onze wapens konden niet schieten, omdat ze zo roestig waren. De regimenten ontvingen onmiddellijk bij het aanbreken van de dag opdracht hun wapens schoon te maken zich en gereed te maken en ze in staat</i></p>
72	<p><i>te stellen te vuren; en tegelijkertijd in de patroonhulzen na te kijken of de patronen niet nat waren. We vonden er een paar gevonden en die werden vervangen. (...).</i></p> <p>De plek waar je moest zijn: de herberg van de koning van Spanje in Genappe</p> <p>We hebben zojuist het lot gezien, dat was weggelegd voor de troepen of lagere officieren. Het is algemeen bekend, dat hoge officieren en gekroonde hoofden allemaal warm sliepen met een dak boven hun hoofd.</p> <p>Dit is het verbazingwekkende verhaal van een van deze plaatsen.</p> <p>Op de avond van 17 juni 1815 bracht Jérôme Bonaparte de nacht door in de herberg van de koning van Spanje, terwijl zijn broer in de Ferme du Caillou verbleef.</p> <p>De dag vóór Jérôme, de 16e, was het de hertog van Wellington, die daar had gelogeerd, op de avond van de Slag bij Quatre-Bras en op 18 juni raakte generaal Guillaume Philibert Duhesme, commandant van de Jonge Garde, ernstig gewond aan het hoofd tijdens de veldslagen van Plancenoit. Die door de Pruisen gevangen werden genomen, zouden daarheen worden vervoerd. Hier zou hij twee dagen na de slag overlijden.</p> <p>Deze herberg had al in de geschiedenis geschreven in 1792, toen de graaf van de Provence, de toekomstige Lodewijk XVIII, er sliep, terwijl hij Frankrijk ontvluchtte.</p>
73	<p>IN DE VROEGE OCHTEND VAN EEN HISTORISCHE DAG</p> <p>Engels ontbijt (Cavalié Mercer)</p> <p><i>“18 juni. Gedenkwaardige dag. Kort voor zonsopgang keerde de munitiewerker, die naar Langeveldt was gestuurd, terug met versterking van munitie. Hij zei dat hij lange tijd vertraging had opgelopen door de verwarring op de weg, die overal vol stond met allerlei soorten karren. Vele werden omgeworpen, vele werden geplunderd. Maar zijn verslag rechtvaardigde niet degenen, die verklaarden dat het pad zo geblokkeerd was, dat het verkeer werd gehinderd. Met de vooruitziende blik van een oude soldaat had hij een aanzienlijke hoeveelheid rundvlees, koekjes en</i></p>

	<p><i>havermout verzameld en meegenomen, die overal verspreid lagen. Er waren ook vaten rum en nadat hij er één had afgetapt, vulden hij en zijn begeleiders hun blikken, een zeer verdienstelijke daad, waarvoor de hele troep oprecht dankbaar was. Ik moet ook niet nalaten op te merken, dat deze mannen zich, temidden van zulke verleidingen, met de meest volmaakte regelmaat hadden gedragen en volkomen nuchter bij ons waren teruggekeerd.</i></p> <p><i>De rum werd meteen gedeeld en als sterke likeuren ooit heilzaam zijn, dan is dat</i></p>
74	<p><i>voor mannen in onze situatie. Hun komst was de voorziening.</i></p> <p><i>De havermout werd snel omgezet in pap en zorgde voor een gezellige maaltijd voor onze mensen, waarna iedereen aan de slag ging met het bereiden van het rundvlees, het maken van de soep, etc.</i></p> <p><i>Helaas gaven wij de voorkeur aan het laatste en lieten de pap voorbijgaan, een domheid die ons, zoals we zullen zien, tot langdurig vasten veroordeelde. Terwijl de soep aan het koken was, was het daglicht aangebroken en ik besteed mijn paard om de situatie te verkennen. Gedurende de nacht had zich een ander gezelschap (majoor Ramsay, geloof ik) in onze boomgaard gelegerd en net buiten de heg vond ik majoor Bean's, die ook 's nachts rechtstreeks uit Engeland was gearriveerd.</i></p> <p><i>Terwijl ik van de boerderij naar de plek ging, die we gisteravond hadden verlaten, ontdekte ik, dat de helling zover ik kon zien bedekt was met troepen, voornamelijk, geloof ik, cavalerie. Onder hen waren mannen hun wapens aan het schoonmaken, anderen waren aan het koken, weer anderen zaten te roken terwijl ze rond het vuur zaten en enkelen, meestal officieren, liepen of praatten in groepen. Velen van deze laatsten vroegen mij met belangstelling, waar ik heen ging en leken erg benieuwd naar informatie, terwijl ze allemaal uitkeken naar niets minder dan de hervatting van onze rust.</i></p>
75	<p><i>Ik vervolgde mijn route naar de laatste positie, die we hadden ingenomen en van daaruit zag ik duidelijk het Franse leger op de tegenoverliggende heuvel, waar alles volkomen kalm leek, de mensen individueel bewegend en zonder enige vorm van verstoring. Ook hun buitenposten en hun posities in de vallei, voorbij de Haie Sainte, waren stil.</i></p> <p><i>Nadat ik mijn nieuwsgierigheid had bevredigd, keerde ik terug zoals ik gekomen was en deelde mijn observaties mee aan de talrijke en enthousiaste vragenstellers, die ik ontmoette. Hun gedachten over de vijand waren anders. Sommigen dachten, dat de Fransen bang waren ons aan te vallen, anderen dat ze dat binnenkort zouden doen, anderen zeiden dat de hertog hen zeker niet zou toestaan naar Brussel te gaan. Dus bleven ze speculeren terwijl ik terugkeerde naar mijn volk.</i></p> <p><i>Daar merkte ik dat de maaltijd nog niet klaar was en omdat ik niets te doen had, ging ik wandelen in de tuin van de boerderij waar verschillende wachten aardappelen aan het graven waren, een gelukkige ontdekking waarvan ik besloot gebruik te maken.</i></p> <p><i>Dus, toen we mannen riepen, gingen we aan de slag zonder tijd te verspillen. Terwijl we zo bezig waren, merkte ik een hevige brand aan het front op, maar dit bracht ons er niet toe ons werk op te geven. Kort daarna merkte ik tot mijn grote verbazing dat alle bivakken aan de kant van de heuvel verlaten waren, dat zelfs de troepen van Ramsay had de boomgaard verlaten zonder dat ik</i></p>

76	<p><i>dat gemerkt had en we bleven alleen achter, zonder dat er in welke richting dan ook een ziel te bekennen was.</i></p> <p><i>Het vuur werd sterker en sterker en, gealarmeerd omdat ik zo alleen werd gelaten terwijl er duidelijk iets aan de hand was, haastte ik me om terug te keren en gaf het bevel om onmiddellijk aan te spannen.</i></p> <p><i>Onze maaltijd verdween zonder te zijn geproefd. Eén van de bedienden kreeg de opdracht de pot met inhoud onder een munitiewagen te hangen. De domme jongen hing de pot op, zoals hem was opgedragen, maar maakte hem eerst leeg.</i></p> <p><i>Twee andere verhalen, die aan de veldslagen voorafgaan: ze komen van Franse strijders, een zekere Jolyet voor de eerste en de sergeant-majoor van voltigeurs Marcq voor de tweede.</i></p> <p><i>“Wij kampeerden vlakbij Genappe. De regen die op de 17e was begonnen, duurde de hele nacht.</i></p> <p><i>De volgende dag, 18 juni, vertrokken we om vijf uur 's ochtends en stopten bij een boerderij, waar de keizer was. Rond elf uur vertrok ons regiment opnieuw en arriveerde op een groot plateau aan de linkerkant, waar al een grote hoeveelheid troepen in colonnes stond. Van daaruit konden we de massa's Engelse infanterie zien, die zich op de hoogten voor het Zoniënwoud bevonden.</i></p>
77	<p><i>Zodra we op dit plateau aankwamen, kregen we de opdracht vooruit te gaan en ons links van de 5e divisie (1e divisie van ons korps) op te stellen. Voordat we op de plek aankwamen, werd mijn compagnie voltigeurs gestuurd om het kleine bos te doorzoeken Hougomont, waarin de linkerzijde van het leger rustte.</i></p> <p><i>“Tijdens deze dag van de 17e hield het geen moment op met regenen. De troep was helemaal uitgeput van vermoeidheid. Ten slotte moesten we bivakkeren in een vlakte, bijna een mijl ver van Waterloo, dat wil zeggen aan de andere kant van het dorp Jemmapes; op weg naar Brussel, na weer een droevige nacht in het water en op het land te hebben doorgebracht, waren we moe van de mars en nog meer van het water, dat we die nacht hadden gekregen; onze wapens konden niet schieten omdat ze zo roestig waren. Bij het aanbreken van de dag werden de regimenten onmiddellijk orders gegeven om hun wapens schoon te maken en gereed te maken, en ze in staat te stellen te vuren; en tegelijkertijd in de patroonhulzen kijken of de patronen niet nat waren. We hebben er meteen een paar gevonden en die zijn vervangen.</i></p> <p><i>Om tien uur in de ochtend (18 juni 1815) verliet het regiment zijn kampement om richting Waterloo te trekken, waar de strijd al hevig was, de regimenten die deel uitmaakten van ons legerkorps (6e observatie) verzamelden zich en ze marcheerden in colonne naar de omgeving van de strijd.</i></p>
78	<p>Ongebreideld optimisme</p> <p><i>De keizer geeft blijk van een optimisme, dat niet noodzakelijkerwijs wordt gedeeld door iedereen om hem heen: “Het vijandelijke leger is bijna een kwart superieur aan het onze, toch hebben we negentig kansen voor ons, en niet tien tegen. »</i></p>

	<p><i>Soult, zijn belangrijkste ondergeschikte, lijkt niet overtuigd, maar Napoleon onderbreekt hem: “Omdat je werd verslagen door Wellington (Bonaparte herinnert hem zo aan de Spaanse oorlog), beschouwt je hem als een groot generaal. En ik zeg je dat hij een slechte generaal is, dat de Engelsen slechte troepen hebben en dat het een kwestie van een ochtend zal zijn.’</i></p> <p><i>Tegen zijn broer Jérôme, die melding maakte van een mogelijke samenvoeging van Wellington en Blücher op het plateau van Mont-Saint-Jean, antwoordde Napoleon: “Dwaasheid; het Pruisische leger is volledig verslagen; het kan niet in twee dagen bijeenkomen. Ik zal het Engelse leger aanvallen en verslaan. De Britse oligarchie zal omvergeworpen worden. Frankrijk zal glorieuzer, machtiger en groter dan ooit weer opstaan.’</i></p> <p><i>Hij beëindigt zijn bijeenkomst door op dwingende wijze te zeggen: ‘Heren, als mijn bevelen goed worden uitgevoerd, slapen we in Brussel.’</i></p>
79	<p>De dood van de grote afwezig</p> <p>Napoleon had echter minder vertrouwen moeten tonen, al was het maar omdat een van zijn belangrijkste maarschalken er niet was.</p> <p>Louis-Alexandre Berthier, Prins van Wagram, die in alle campagnes van Napoleon vocht, koos niet kant van de keizer, wat voor sommigen een van de mogelijke oorzaken van de nederlaag is, omdat hij een slechte tacticus is en slecht op het slagveld is, hij is wel een uitstekende stafchef.</p> <p>Alleen hij weet echt hoe men een campagne moet organiseren en een leger moet inzetten.</p> <p>Maar Berthier was in ieder geval consistent met zichzelf toen hij zich op 11 april 1814 aan het decreet van de Senaat hield, dat Napoleon van de troon uitsloot en zich daaraan zou houden.</p> <p>Bij zijn terugkeer van het eiland Elba volgde hij, in tegenstelling tot de andere maarschalken, de koning naar Gent. Vervolgens zocht hij zijn toevlucht in zijn kasteel in Bamberg in Beieren, vlakbij zijn schoonvader en stierf daar kort na zijn aankomst, op 1 juni 1815, terwijl hij uit het raam op de derde verdieping viel tijdens, naar verluidt tijdens een koortsaanval.</p> <p>Anderen spreken van een zelfmoord of zelfs een moord gepleegd door gemaskerde mannen, die sindsdien onbekend zijn gebleven.</p>
80	<p>Zijn dood gaat enkele dagen vooraf aan de Slag bij Waterloo en zijn afwezigheid zal wreed gevoeld worden.</p> <p>De kunst van het binnenstebuiten keren van je jas</p> <p>We praten vooral over Ney, die de koning had beloofd Napoleon terug in een kooi te brengen voordat hij trouw aan Bonaparte zwoer, maar we praten heel weinig over de voormalige officieren van de Grande Armée, die direct blij waren met de terugkeer van de keizer.</p> <p>Dit is ook de verbazingwekkende proclamatie, die Soult op 8 maart 1815 publiceerde over de gang van zaken van het leger.</p> <p>Dit belette echter niet dat laatstgenoemde tijdens de Slag bij Waterloo aan de zijde van Napoleon stond. En om nooit te voldoen aan Berthier, die hij verving.</p>

	<p>Als we dit lezen, hebben we het recht om de oprechtheid van de betoging en het werkelijke verlangen om te triomferen in twijfel te trekken.</p> <p><i>Soldaten! Deze man, die ooit in de ogen van heel Europa afstand deed van een macht, die hij zich had toegeëigend, waarvan hij zo fataal gebruik had gemaakt, daalde neer op Frans grondgebied, dat hij nooit meer zou zien.</i></p> <p>Wat wilt hij? burgeroorlog: waar is hij naar op zoek? Naar onderhandelingen!</p>
81	<p><i>Waar zou hij ze vinden? Zou het aan deze soldaten kunnen liggen, die hij zo vaak heeft bedrogen en opgeofferd door hun moed te miskennen? Zou het binnen deze families kunnen zijn, dat alleen al zijn naam nog steeds vervuld van angst?</i></p> <p><i>Buonaparte veracht ons genoeg om te geloven dat we een legitieme en geliefde soeverein in de steek kunnen laten om het lot te delen van een man, die niets meer is dan een avonturier. Hij gelooft het, de dwaas! en zijn laatste daad van waanzin maakte hem eindelijk bekend.</i></p> <p><i>Soldaten, het Franse leger is het moedigste leger van Europa; zij zal ook de meest trouwe zijn.</i></p> <p><i>Laten we ons scharen rond de vlag van lelies, naar de stem van deze vader van het volk, deze waardige erfgenaam van de deugden van de grote Henri. Hijzelf heeft voor u de plichten geschetst, die u moet vervullen. Hij plaatst deze prins aan uw hoofd, een toonbeeld van Franse ridders, wiens gelukkige terugkeer naar ons vaderland de usurpator al heeft verdreven en die vandaag door zijn aanwezigheid zijn enige en laatste hoop zal vernietigen.</i></p> <p><i>Parijs, 8 maart 1815. De minister, staatssecretaris van Oorlog, ondertekende maarschalk, hertog van Dalmatië. (Sault)</i></p> <p><i>Een schouder van schapenvlees</i></p> <p>Dit alles weerhoudt de keizer er niet van te denken aan een stralende avond en aan een morgen, die net zo stralend zal zijn. Het bewijs: rond negen laat de keizer zijn</p>
82	<p>de keizer zijn paarden komen op om naar het slagveld te gaan. Hij laat de mensen, die verantwoordelijk zijn voor zijn verbindingen achter door hen te vragen zich voor te bereiden op zijn terugkeer in de avond: "een goed gekookte schouder van schapenvlees."</p> <p>Kleding voor het laatste duel</p> <p>Op weg naar het slagveld droeg Wellington zijn gebruikelijke campagneoutfit: prachtige witte broek van leer, laarzen met kwastjes, een donkerblauwe jas en een korte jas in dezelfde kleur. Alles versierd met een witte stropdas en een hoedje zonder veer waarop de zwarte kokardes van Engeland en de iets kleinere van Portugal, Spanje en Nederland te zien waren. De hertog was blijkbaar eenvoudig in zijn verschijning. Zijn gezicht weerspiegelde al het vertrouwen, dat hij ontleende aan de zekerheid hulp te krijgen van het Pruisische leger.</p> <p>Napoleon, die meestal een militair uniform droeg, variërend naargelang het de week of de zondag was, afwisselend het officiersuniform van de voetgrenadiers of dat van de bereden jagers van de keizerlijke garde, had in Waterloo het groene uniform met</p>

	<p>scharlakenrode kraag aangetrokken en bekledingen, versierd met gouden epauletten van de paardenjagers van de keizerlijke garde. Hieraan toegevoegd zijn hoge laarzen, een vest en een witte rijbroek. Op zijn borst naast de plaat van het Legioen</p>
83	<p>van Eer, droeg hij de onderscheidingen van het Legioen van Eer en de IJzeren Kroon, evenals het Groot Lint, gedragen onder het jas. Naast hem een gewoon zwaard met een gouden gevest.</p> <p>Vooral de geklede jas, die hij aantrok bij koud of regenachtig weer; het was grijs en speciaal gesneden zodat het kon worden aangetrokken zonder dat hij de epauletten van zijn uniform hoefde te verwijderen.</p> <p>Op zijn hoofd zat zijn beroemde kleine steekhoed met een driekleurige kokarde. Een hoed, die in feite niet overeenkwam met een van de eenheden, waarvan hij het uniform droeg, die als hoofddekkel de berenmuts voor de grenadiers en de colback voor de paardenjagers had.</p> <p>Het was onder het keizerrijk, dat Napoleon definitief deze zogenaamde ‘Franse’ hoed adopteerde, eenvoudig en zonder grenzen.</p> <p>Het was goedkoop, ook al verdubbelde de hoedenmaker, die het leverde, Poupard, snel de prijs voor zijn verheven klant.</p> <p>Elk jaar kocht de garderobediens van de keizer er vier, die drie jaar zouden meegaan. De maat van de hoed varieerde van 44 tot 47 centimeter lang en 24 tot 26 centimeter hoog en omdat Napoleon een zeer gevoelig hoofd had, werd de hoed ingedragen voordat hij hem droeg.</p>
84	<p>In totaal ‘gebruikte’ hij ongeveer vijftig hoeden, waarvan hij er enkele verloor in veldslagen. Hij nam vier hoeden mee voor zijn ballingschap naar Sint-Helena, een van de hoeden, die hij tijdens de Slag bij Waterloo droeg, wordt bewaard in het Deutsches Historisches Museum Berlin.</p> <p>De paarden van Waterloo</p> <p>Wellington's favoriete paard, dat hij in Waterloo bereed, genaamd Kopenhagen, was een superfijn bruinbruin volbloed, dat doorgewinterd was door zowel de veldslagen van Vittoria als Toulouse. Toen hij stierf, werd hij met militaire eer begraven op het terrein van een van de kastelen van de hertog.</p> <p>Napoleon bereed drie paarden, waaronder zijn beroemde Marengo, een volledige Arabier geboren in 1794. gevangengenomen in Aboukir en teruggebracht uit Egypte naar Frankrijk in 1799, toen hij 6 jaar oud was. Klein paard (ongeveer 1,40 m lang en lichtgrijs van kleur, als we de legende mogen geloven, verwijst de naam naar de slag bij Marengo, waar de keizer in 1800 zegevierde, terwijl Napoleon hem ook zou hebben bereden tijdens de veldslagen van Austerlitz, Léna en Wagra. Marengo zou in staat zijn geweest om vijf uur achter elkaar te galopperen om dekking te zoeken langs de 130 kilometer tussen Burgos en Valladolid en zou 80 kilometer op een lege maag tussen Wenen en Semmering hebben afgelegd de terugtrekking uit Moskou hebben overleefd.</p>
85	<p>Marengo, gevangengenomen aan het einde van de strijd, belandde in Engeland, waar hij werd tentoongesteld en ook werd gebruikt voor reproductie. Tot op de dag van vandaag heeft hij geen recht op eeuwige rust, zoals Kopenhagen, omdat zijn</p>

	<p>skelet in een vitrinekast staat in het museum van de beroemde Engelse militaire academie in Sandhurst.</p> <p>Vrolijke opstelling De trommels slaan, de trompetten klinken, de muzikanten spelen. Laten we uitkijken naar de redding van het rijk. Terwijl ze voor Napoleon passeren, buigen de adelaarsdragers hun vlaggen, zwaaien de ruiters met hun sabels, zwaaien de infanteristen met hun shako's aan het uiteinde van hun bajonetten. Het gejuich domineert en overstemt de drums en het koperwerk. De “Lang leve de keizer!” volgen elkaar zo heftig en snel dat ze voorkomen dat de gebeden gehoord worden. <i>‘Nooit’, zei een officier van het 1e Korps, ‘hebben we met meer enthousiasme geroepen: ‘Lang leve de keizer’; het was als een delirium. En wat dit tafereel plechtiger en ontroerender maakte, was dat we voor ons, misschien wel duizend stappen verderop, duidelijk de donkerrode lijn van het Engelse leger konden zien.</i></p> <p>Ridders van Napoleon Natuurlijk werd Napoleon tijdens zijn reizen niet alleen vergezeld door zijn staf, hij had ook een escorte.</p>
86	<p>De bereden jagers en voetgrenadiers van de keizerlijke garde delen de eer de ware lijfwachten van de keizer te zijn, zowel in vrede als in oorlog.</p> <p>Paardenjagers zorgen voor de veiligheid van de keizer, wanneer hij te paard of met de koets reist. Als zodanig zorgde een detachement van het regiment voor nauwe escorte tijdens de verkenning van de slagvelden. Het bestaat met name uit een luitenant, een kwartiermeester, twee brigadegeneraals, tweeëntwintig jagers en een trompettist.</p> <p>Jagers dragen de karabijnhaak in de hand. Wanneer de keizer stilstaat, wordt er over het algemeen op elk hoek een jager geplaatst, waardoor een ‘erevierkant tegen kogels of kanonskogels’ wordt gevormd. Als de jagers te voet zijn, rusten ze hun musket uit met een bajonet en omsingelen ze de keizer. Vanwege hun rol als beschermers krijgen ze de bijnaam ‘dienende ridders’.</p> <p>De bereden jagers van de Garde worden in hun rol zeer gewaardeerd en geliefd bij Napoleon, die hen met eer belooft. Het bevel voeren over het escortepeloton was een zeer gewilde en gewaardeerde functie, waardoor je de hele dag met de soeverein kon samenwerken.</p>
87	<p>Verlies van het imperium voor soep Aangekomen in Belle-Alliance sprak Napoleon een beetje met Drouet d'Erlon. Toen ging hij, alleen vergezeld door Soult, achter de boerderij en klom op een kleine heuvel, vanwaar hij duidelijk de posities van de twee legers kon zien. Terug naar zijn staf, zei hij: <i>‘Geef de troepen de opdracht om soep te maken, maak hun wapens klaar en we zullen het rond de middag wel zien.’</i></p> <p>Rond 11.00 uur dicteerde hij Soult het volgende bevel: <i>“Aan elke legerkorpscommandant: zodra het leger in de rij is opgesteld, om ongeveer één uur in de middag, op het moment, waarop de keizer zal het bevel zal geven aan maarschalk Ney, zal de aanval beginnen, verover het dorp Mont-Saint-Jean...”</i></p>

	<p>Dit wachten, soms gerechtvaardigd door de noodzaak om de door de nachtelijke regen doorweekte grond te laten drogen, zal fataal zijn. Hierdoor kan Blücher op tijd arriveren!</p> <p>Vechtende veteranen van de Grande Armée Alles is klaar voor de strijf zelf. Tegenover Napoleon staan enkele van zijn voormalige strijdmakers. Onder deze oudsten zien we grote generaals:</p> <p>Generaal Chassé, actief in het Franse leger tijdens de Spaanse oorlogen van 1807 tot 1812 en benoemd tot baron, werd degene die het bevel voerde over de derde Nederlandse divisie.</p>
88	<p>Generaal Van Merle, als baron Generaal Van Merlen, tevens veteraan van het Franse leger in Spanje, kreeg het bevel over de 2e lichte infanteriebrigade van de Belgisch-Nederlandse cavalerie. Tenslotte leidde Generaal Trip, deelnemer aan de Russische campagne als commandant van het 14e Cuirassier-regiment, een cavaleriebrigade van het Nederlandse leger.</p> <p>Verschillende manieren om jezelf te helpen en je gids te bedanken Om goed te kunnen vechten, is het noodzakelijk om het terrein goed te kennen. Wellington, die de locatie heeft bepaald, kent de vlakte voor Waterloo goed, omdat hij er vaak overheen is getrokken.</p> <p>Napoleon en Blücher wisten het daarentegen niet en omdat de kaarten van die tijd zeer onnauwkeurig waren, waren zij genoodzaakt een beroep te doen op gidsen.</p> <p>De Fransen schakelden, uiteraard tegen zijn wil, een inwoner in genaamd Jean-Baptiste De Coster, die aan de rand van wat het toekomstige slagveld zou worden, woonde, in een huis naast het huidige Adelaars-monument, waar hij een beetje verbouwt en waar hij voornamelijk drankjes aanbiedt aan reizigers, die naar Brussel gaan.</p>
89	<p>Alle inwoners hebben de regio verlaten en de Franse officieren, die op zoek zijn naar lokale mensen zijn erg blij hem te ontmoeten en brengen hem rechtstreeks naar het hoofdkwartier.</p> <p>Hier is een impressie op papier geschreven door Decoster: <i>“Op weg naar Napoleon vond ik hem vlakbij een soort uitkijktoren gebouwd van hout, zichtbaar vanaf een grote afstand op het platteland. Vlakbij lag het kasteel van Gomond, op gelijke afstand van de twee Franse en Engelse legers en waartegen zojuist een ‘zeer levendige aanval’ was gericht door de Fransen, die het wilden veroveren en drieduizend Engelsen, die de stad bezetten, wilden verdrijven. Dit was het begin van de strijd. De keizer leek in een zeer goed humeur en vol vertrouwen. Hij sprak veel met een vooraanstaande gevangene, die bij hem werd gebracht, en gebruikte vaak tabak.’</i></p> <p>Geconfronteerd met zijn bange uiterlijk zei Napoleon tegen hem: <i>‘Geef me de exacte informatie en als je het niet zeker weet, antwoord dan niet. Als we zegevieren, wordt u honderdvoudig betaald voor uw inspanningen. Houd uw pet op uw hoofd en als u wilt groeten, brengt u uw hand naar uw voorhoofd.’</i></p>

	<p>Eenmaal op het slagveld wordt Decoster, voortdurend bedreigd door de strijd, vastgebonden aan zijn paard en een ruiter zorgt ervoor dat hij hem overal naartoe leidt, achter de keizer aan. Als Decoster niet ophoudt te bewegen of om op zijn zadel weg te duiken, zal Napoleon geïrriteerd tegen hem zeggen: <i>“Mijn vriend</i></p>
90	<p><i>beweeg niet zo veel! Een gewerschot zal je zowel van achteren als van voren doden of zal je een ergere wond bezorgen.’</i></p> <p>Uiteindelijk kon hij met een beloning naar huis terugkeren.</p> <p>De leidende missie heeft bij hem zeker een roeping doen ontstaan, want in de jaren na de slag verliet hij zijn huis en werkte hij als gids voor de vele toeristen die de regio begonnen te bezoeken.</p> <p>Ook Blücher moest begeleid worden om op tijd het slagveld te bereiken. Terwijl hij door Waver trok, dwongen zijn mannen een van de inwoners, stadssergeant Pierre Grade, hen naar Waterloo te leiden. Grade zal niet de kans krijgen om zich om te scholen tot gids, want zodra zijn werk klaar is, zal de enige “beloning” die hij van de Pruisen zal krijgen, zijn dat hij aan een boom wordt opgehangen en met talloze bajonetten wordt doorboord...</p>
91	<p>IN HET HART VAN DE STRIJD</p> <p>De beschrijving van de strijd is niet het hoofddoel van dit werk. We willen hier daarom alleen specifieke punten presenteren, verrassend of vergeten en bedoeld om de strijd "op grondniveau" beter te begrijpen.</p> <p>Enkele manieren om jezelf te onderdrukken</p> <p>Bij Waterloo waren de soldaten te voet het talrijkst. In elk kamp waren deze uitgerust met een musket, die ijzeren kogels afvuurde en papieren patronen voor kruit. Deze papieren patronen moesten aan het uiteinde worden gescheurd om het kruit in het geweer te kunnen gieten om het te kunnen laden. Het was toen nodig om de kogel daar te plaatsen, samen met het opvulpapier en deze met een stok op de bodem van de loop te verpakken.</p> <p>In geval van nood kon het geweer ook worden gevuld en aangedrukt door met de kolf van het geweer op de grond te tikken, op voorwaarde dat deze tenminste voldoende hard was. Het laden van een geweer vereiste dus ervaring en een bepaalde techniek. Een doorgewinterde soldaat kon ongeveer twee kogels per minuut laden en afvuren.</p> <p>Niettemin zal na ongeveer vijftig schoten het vuursteentje of “geweevuursteen” verantwoordelijk zijn voor het ontsteken van de vuursteen.</p>
92	<p>Het poeder begon al te werken. Slijm-poeder verstopte de loop, waardoor het vullen van het geweer moeilijker werd ,totdat de soldaat stopt om zijn wapen schoon te maken. Zodat ze daardoor meer aan vuur werden blootgesteld, aangezien de soldaten het vaakst staande schieten en dat dit de positie is, die nodig is om een geweer te laden.</p> <p>In theorie zou een musket een man op enkele honderden meters afstand kunnen doden, maar dit was meer afhankelijk van het geluk en de vaardigheid van de schutter. Zelfs een hele rij soldaten was rond de zestig meter al lastig te bereiken. Dit is de reden waarom de legers salvo’s vuurden, wat veel dodelijker was als ze tegenover de vijand stonden. Elke soldaat had ongeveer honderdtwintig patronen bij zich.</p>

	<p>Niet altijd gemakkelijk voor ruiters Alle uitrusting van de ruiters, vooral die van de kurassiers, heeft het nadeel dat ze zwaar en omslachtig is. En dit werd zelfs nog problematischer, toen ze van hun paard vielen. Vanaf dat moment was het doden van het paard van een ruiter een betere strategie, aangezien hij, eenmaal op de grond, te voet een eenvoudige man werd met zijn sabel, zijn pistool en soms zijn</p>
93	<p>omvangrijke borstplaat. Dit is allemaal onpraktisch als je midden op een slagveld te voet bent.</p> <p>De cavalerie-aanval Toen het tijd was om de aanval te lanceren, trok de commandant de sabels en liet de paarden draven. De mannen probeerden zo dicht bij elkaar te blijven dat hun benen elkaar raakten. Ze hielden hun sabels in de "draagarmen" -positie, het handvat op de dij en het blad tegen de schouder. Eenmaal op een bepaalde afstand van de vijanden aangekomen, gaf de commandant het bevel tot galopperen. De eerste rij richtte hun sabels vervolgens naar voren, terwijl de anderen ze boven hun hoofd hielden, met de punten naar achteren. Terwijl ze de teugels stevig vasthielden met hun linkerhand, moesten de ruiters proberen hun lijn te behouden.</p> <p>Een batterij kanonnen (Cavalié Mercer) Al met al niet eenvoudig voor het leger van die tijd. Het is interessant om te weten hoe een artilleriebatterij, het meest voorkomende wapen, werd samengesteld.</p>
94	<p>Het was het meest destructieve het technisch meest geavanceerde van die tijd:</p> <p><i>"(...) mijn troepen waren als volgt samengesteld</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 5 kanonnen van 9 pond en een zware houwitser van 5 en een halve inch met 8 paarden per stuk. - 9 munitiewagens, 1 per stuk en 1 reserve per divisie met elk 6 paarden. - 1 reservewielwagen met 6 paarden - 1 smederij, 1 kar en 1 bagagewagen met 4 paarden. - 6 detachementen gemonteerd met 8 paarden. - 2 sergeanten, 2 hoefsmeden (maarschalk des logis-hoefsmid treedt op als dierenarts). - 1 zadelmaker. - 6 officierspaarden geleend door het Ministerie van Oorlog. Bovendien bezat elke officier twee paarden en de chirurg één. - 6 muilezels voor de bagage van de officieren. -6 reservepaarden. <p><i>Het personeel was als volgt samengesteld:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> -een tweede kapitein, die het bevel voert -een kapitein -luitenanten Hincks, Breton en Leathes; chirurg Hitchins; twee sergeanten, kwartiermeesters, drie sergeanten, drie korporaals, zes bommenwerpers, een veteraan, drie hoefsmeden, twee zadelmakers, een wagenmaker, een trompettist, een studententrompet, tachtig kanonnières, vierentachtig menners, de studententrompet niet meegerekend.

95	<p>Een nieuw en niet erg geavanceerd wapen</p> <p>Naast kanonnen hadden de Engelsen ook een nieuwe uitvinding: raketten, een soort voorloper van onze huidige raketten. Maar deze hadden niet het vermogen Wellington tevreden te stellen.</p> <p>Sir William Congreve, uitvinder van de "Congreve Rocket", een wapen geïnspireerd op de raketten, die met name werden afgevuurd door de troepen van Sultan Tipu van Mysore tijdens de Engelse campagnes in India, had geen door Wellington zeer gewaardeerde uitvinding ontwikkeld. Het moet gezegd worden, dat als hij ze niet mocht, dat vooral kwam door hun excentrieke en zeer onvoorspelbare optredens.</p> <p>Mercer beschrijft de raketbeschietingen bij Quatre-Bras als volgt: <i>(...) onze raketafschieters gingen door met het afvuren van raketten, waarvan geen enkele ooit het verloop van de eerste volgden; de meesten van hen, die halverwege de klim aankwamen, namen een verticale richting, terwijl sommigen zelfs naar ons terugkwamen. Eén van hen achtervolgde me zelfs als een knaller totdat hij ontplofte. In feite bracht dat laatste mij in meer gevaar dan al het vijandelijke vuur gedurende de hele dag.</i></p> <p>Mercer vertelt ons ook deze anekdote over dit onderwerp: <i>"(...) Kapitein Whinyates heeft zich bij het leger gevoegd met zijn raketgroep, de hertog, die de raketten als onzin beschouwd, heeft bevolen ze op te slaan en te vervangen door kanonnen.</i></p>
96	<p><i>Sir W. Wood ging op aandringen van Whyniates de hertog om toestemming vragen om hem zijn weigering te laten bevestigen. Sir George echter, toen hij de hertog in een goed humeur zag, wist hoe hij moest zeggen: 'Het zal het hart van de arme Whyniates breken als hij zijn raketten verliest.' »</i></p> <p><i>'Moge de duivel zijn hart nemen, meneer en mijn bevelen gehoorzamen.'</i></p> <p>Dat was het antwoord dat onze Generalissimo met een donderende stem gaf aan de waardige George, terwijl hij hem abrupt de rug toekeerde.</p> <p>Er vonden dan ook vrijwel geen raketbeschietingenplaats tijdens de Belgische campagne. Bij Waterloo werden er tweeënvijftig afgevuurd en toen ze plaatsvonden, hadden deze schoten werkelijk geen effect.</p> <p>Sommige Franse soldaten meldden, dat ze meer het gevoel hadden, dat ze naar vuurwerk keken dan dat ze werden gebombardeerd</p> <p>Laten we meteen in de intensiteit van de gevechten duiken</p> <p>Chatham Horace Churchill, die in Waterloo assistent-adjutant-generaal in het Engelse leger was, vertelt: <i>"(...) Toen werd onze cavalerie op onze beurt terug gebracht en werden we gedwongen te galopperen. Toen bracht de vijand ongeveer twintig kanonnen en we</i></p>
97	<p><i>zagen een salvo van schroot, die ik me nog lang zal herinneren; de infanterie schoot ons tegelijkertijd neer en de Franse kurassiers arriveerden met hun zwaarden in onze rug. Ik zat op mijn oude bruine paard, een schot ging door zijn lichaam en tegelijkertijd nam een man uit Biskaje mijn hoed af. Ik viel onder mijn paard, zwaar gekneusd door mijn val, maar niet gewond en niet in staat mezelf te bevrijden. De Franse kurassiers passeerden mij, maar zonder mij aan te raken. Ik was er nog toen ze terugkwamen, aangevallen door de onzen, ze passeerden mij en een van hun kurassiers werd op dat moment gedood. Ik pakte zijn enorme paard vast en klom</i></p>

	<p><i>erop, niet zonder moeite. Ik reed snel weg en was nauwelijks van hen los toen een Biskaje mijn paard op het hoofd sloeg en het ter plekke doodde. Een officier van de 13e Dragonders stapte van een van zijn paarden af en gaf mij zijn paard. Een half uur later werd hij in zijn been geschoten.'</i></p> <p>Napoleon tijdens de slag <i>We weten, met name van de gids Decoster, die altijd bij hem bleef, dat "de keizer de hele middag niet ver van de Belle-Alliance bleef, meestal te paard, en zeer aandachtig voor alle wendingen van de strijd.'</i></p> <p><i>Soms 'liep de keizer op de hoogten van Rossomme, te voet, met zijn armen op en neer, gekruist op de borst, of zijn handen achter zijn rug, met zijn duimen in de</i></p>
98	<p><i>zakken van zijn geklede jas. Hij hield zijn blik op het slagveld gericht en haalde afwisselend zijn horloge en zijn snuifdoos tevoorschijn.'</i></p> <p>Een andere plaatselijke getuige, Boucquéau genaamd, benaderde ook de keizer en zei met name dat hij zich schaamde voor zijn nadering en dat hij zijn benen spreidde.'</p> <p>Nog een bewijs dat hij aan aambeien leed.</p> <p>De ongelooflijke verovering van La Haie-Sainte <i>'De kogels, afgevuurd op tien meter, vijf meter, op een willekeurige afstand, verspreidden de aanvallers. Soldaten proberen de Duitsers te ontwapenen door de lopen van geweren te grijpen, waarvan de punten voorbij de aanvallers reiken. In een oogwenk vielen zeventig Fransen aan de voet van de oostelijke muur. Hun kameraden klimmen op de stapel om de rand van de muur te beklimmen, vanwaar ze Barings jagers op de binnenplaats neerschieten; anderen klimmen op het dak van de schuur.</i></p> <p><i>Luitenant Vieux, van de genie, slaat met harde bijlslagen tegen de achterste poortdeur. Hij krijgt een kogel in de pols, een andere in de schouder. Het bijl gaat</i></p>
99	<p><i>van hand tot hand, de deur bezwijkt uiteindelijk en de vloed stormt de binnenplaats binnen. In het nauw gedreven tegen de gebouwen aan, omdat ze geen patronen meer hadden, verdedigden de Duitsers zichzelf met messen.</i></p> <p><i>De Decoster-gids over dit onderwerp:</i> <i>"Het boerderij, die bekend staat als "La Haie-Sainte", gelegen in de holte van de vallei, werd voor de ogen van Napoleon verschillende keren ingenomen en heroverd, met grote moed van beide kanten. Uiteindelijk, na drie uur strijd, bleef het aan de Fransen, terwijl degenen, die het verdedigden, geen munitie meer hadden. De binnenkant van dit huis was bezaaid met lijken en alle muren waren rood van het bloed.'</i></p> <p>Een van de meest verbazingwekkende dingen die Wellington heeft gezien <i>Om 16.00 uur zal Ney op eigen initiatief de hele Franse cavalerie in de aanval leiden. Toen hij hem zag wegrennen, riep Napoleon met een sinister voor gevoel uit: 'Het is een uur te vroeg; Moge deze vroegtijdige beweging geen fatale gevolgen hebben voor de uitkomst van de dag. Maar Napoleon vervolgde: we moeten steunen wat er wordt gedaan.'</i></p>

	<p>En hij stuurde het bevel naar de andere ruiters, die nog in positie stonden, om weg te draven om Ney te steunen.</p> <p>We waren toen getuige van de meest spectaculaire beweging van die dag: ruim</p>
100	<p>10.000mannen, schijnbaar onkwetsbaar voor kogels en kanonskogels, geleid door Ney en haastten zich naar een afstand van een paar duizend meter.</p> <p>Deze ware menselijke lawine ging zo ver dat de grond eronder begon te trillen. De Engelse cavalerie, die zich haastte om hun doortocht tegen te werken, werd verpletterd door hun vreselijke schok.</p> <p>De Fransen namen zestig artilleriestukken mee, ontwrichtten verschillende infanterievierkanten, namen er zes vlaggen van af, drie chasseurs, een van de Garde en drie Cuirassiers gingen de keizer die presenteren.</p> <p>Deze ongelooflijke aanval was een van de meest opmerkelijke episoden van deze Danteske strijd. Lang daarna sprak Wellington nog steeds over deze aanvallen als een van de meest verbazingwekkende dingen die hij in zijn militaire carrière had gezien.</p> <p>Ney: sterf liever in Waterloo dan hangen in Parijs</p> <p>Ney is DE krijger van Waterloo. Gek of niet, zelfmoordkandidaat of ongelukkige held, die verantwoordelijk is voor de nederlaag, feit is dat hij, aan het hoofd van zijn mannen, het onderwerp is van alle aandacht van zowel Napoleon als de Engelsen.</p> <p>Horace Churchill vertelt:</p> <p><i>“Maarschalk Ney was bij de cavalerie, die we aanvielen en ik was op twintig meter van hem af, maar ik kon geen vijf of zes ruiters verzamelen om te proberen hem</i></p>
101	<p><i>te pakken, ondanks dat hij maar zes soldaten bij zich had. Ik schreeuwde met alle kracht in mijn longen tegen mijn mederuiters, maar ik kon ze niet overhalen mij te volgen.’</i></p> <p>Je moet je Ney voorstellen te voet, blootshoofd, onherkenbaar, zijn gezicht zwart van het poeder, zijn uniform aan flarden, een epaulet doorgesneden met een sabel, een stuk zwaard in zijn hand, schreeuwend van woede naar graaf d'Erlon: 'Als Als we het overleven, zullen jij en ik onszelf hebben opgehangen!'</p> <p>De maarschalk lijkt minder op een man dan op een woedend beest. Zijn inspanningen gedurende deze dag hebben de menselijke energie en kracht overtroffen.</p> <p>De Engelsen schieten eerst</p> <p>De Engelse staf besluit de Cumberland-huzaren op te laten rukken om het gat tussen de troepen van de Halkett-brigade te dichten en zich te beschermen tegen elke aanval van de Franse infanterie op de rechtervleugel van de divisie.</p> <p>De huzaren voerden het bevel uit, maar toen ze dichterbij kwamen, veroorzaakte het geluid van het fluiten van kogels en het barsten van granaten een paniekeffect. Ze trokken zich terug, uiteindelijk draaiden ze zich zelfs volledig de rug toe voor het gevecht en vluchtten het Zoniënwoud in, terwijl ze riepen: <i>‘Fransozen! Fransozen!’</i>, wat grote paniek veroorzaakte.</p>
102	<p>De verwarring was zo groot, dat veel Fransen op dat moment wanorde onder hun vijanden zagen ontstaan en hun terugtocht zagen beginnen. In feite gingen</p>

	<p>voorraadwagens, bagage, kantines en ambulances, alles wat niet door de strijd werd tegengehouden, de weg naar Brussel inslaan.</p> <p>De Engelsen leken verslagen en overwinningskreten weerklonken door de Franse gelederen, zelfs in de groep rond Napoleon.</p> <p>Wellington moest zijn toevlucht zoeken op een van zijn carre's om niet te bezwijken. Hij bleef echter kalm, maar zijn lippen waren bleek geworden. De Oostenrijkse commissaris Vincent en de Spaanse commissaris Alava, aanwezig bij de slag in de Engelse generale staf, dachten dat hij verloren had.</p> <p>Het was op dat moment dat de hertog uitriep: <i>“Moeten we zoveel dappere mensen zien omkomen, tot aan de laatste toe en “Moge de lucht komen, dat Blücher of de nacht aanbreekt.”</i></p> <p>Stalingrad te Plancenot</p> <p>In het kleine gehucht Plancenot, waar de Pruisen voor het eerst arriveerden, vond een echt bloedbad plaats, dat de veldslagen van de Duitsers en de Sovjets in Leningrad vele jaren later herinnerden.</p>
103	<p>De soldaten zullen met hand en tand vechten en gaan zelfs zo ver, dat ze elkaars keel doorsnijden in bloedige man-tegen-man-gevechten. Ze zullen vechten voor elke straat, voor elk huis en in elk huis voor elke kamer. De Pruisen beseften al snel dat ze de Fransen zouden moeten uitroeien door dit dorp in brand te steken. De Jonge Garde zal van Plancenot zijn graf maken. Hun collega's van de Oude Garde zullen hen komen helpen.</p> <p>Aangespoord door het duizendmaal gehoorde geluid van hun trommels, plaatsten de “getrouwsten onder de getrouwen”, deze oude mensen, die nergens meer bang voor waren en die zich nooit hadden teruggetrokken, zichzelf in de strijdorde. Met een harde blik, schouder aan schouder, met de bajonet als hun enige kompas, gingen ze richting de hel, aanwezig in de straten van het dorp, verduisterd door poederwolken, alleen doorboord door de flitsen van gewerschoten en de kreten van degenen die al in de buurt waren.</p> <p>Zonder een blik te werpen passeerden ze hun ‘kleintjes’, die van de Jonge Garde, en keerden terug naar het dorp in een compact blok als een Griekse falanx. Daar wierpen ze, zonder zelfs maar hun wapens af te vuren, alleen met hun bajonetten rood gekleurd door Pruisisch bloed, de mannen van Blücher omver en ontruimden Plancenot. Het kleine Brabantse stadje was weer Frans.</p>
104	<p>Het dorp zal uiteindelijk rond 20.30 uur in handen vallen van de Pruisen, nadat ze 35.000 man hebben ingezet het in te nemen!</p> <p>Nog wat soldaten er bij</p> <p>Ney is bijna meester over het plateau, de Haie-Sainte is ook ingenomen. Om dit succes te exploiteren, zorgde hij voor versterkingen, vooral infanterie. Maar er zijn geen troepen meer, met uitzondering van enkele bataljons van de Garde, die de keizer aarzelt in te zetten.</p> <p><i>‘Troepen!’ riep Napoleon. ‘Waar wil je dat ik die vandaan haal? Wil je dat ik er een paar maak?’</i></p> <p>Hij zal uiteindelijk nog steeds proberen door het front te breken voordat alle Pruisische troepen arriveren.</p>

	<p>Napoleon in de frontlinie</p> <p>Napoleon daalt op zijn beurt daadwerkelijk de arena in op het moment dat de Garde richting La Haie-Sainte gaat. De Garde zette, net als zichzelf, zonder ook maar één moment te falen de aanval in, gesteund door alles wat nog overeind stond in het Franse leger.</p> <p>Het moment is cruciaal, kritiek; zijn soldaten beginnen terug te vallen en de keizer zelf moet daarom naar het front gaan om zijn mannen ervan te overtuigen vol te houden. Om de catastrofe te vermijden verspreidde hij zelfs het nieuws over</p>
105	<p>de aanstaande komst van Grouchy.</p> <p>In zijn ongeduld begaf Napoleon zich naar de bodem van het ravijn, vóór La Haie-Sainte, vlakbij de twee batterijen van zijn Garde, die de Engelse carré's nog steeds met kanonskogels bedekten.</p> <p>Dit is wat Pontecoulant, een luitenant in de artillerie te paard van de Oude Garde, in zijn memoires zegt:</p> <p><i>“Daar zag ik Napoleon voor de laatste keer. Hij was gekomen om zich een paar stappen achter de twee artilleriebatterijen van de wacht, waarvan ik deel uitmaakte, te positioneren en waar het schot van de vijand onze kanonnières decimeerde. Hij was het, die mij beval te schieten op de Engelse carré's, die we een paar honderd meter verderop duidelijk konden zien. (...)</i></p> <p><i>Zelfs nadat de soldaten door vijandelijke kogels waren gedood, heb ik alle carré's aangewezen.</i></p> <p><i>Als dit niet het laatste was, was het in ieder geval een van de laatste kanonschoten, die op deze rampzalige dag werden afgevuurd.</i></p> <p><i>(...) Het gezicht van Napoleon was donker en bleek; een zwakke schemering wierp een treurige tint over alles, de artillerie-salvo's volgden elkaar langzaam op, als bij een begrafenisceremonie. De bataljons van de Oude Garde beklommen zwijgend de hellingen van het plateau. Alles leek in harmonie in dit sombere beeld, dat het waard was om de penseelstreek van een grote meester uit te leiden.’</i></p>
106	<p>Voor het eerst hadden de soldaten, die de Garde zagen arriveren een hernieuwd vertrouwen. Deze elite-eenheid zou de genadeslag toebrengen. Daar kwam de komst van Grouchy bij, het was de overwinning.</p> <p>Helaas voor hen waren het niet de Fransen, maar de Pruisen, die daadwerkelijk arriveerden. Het mislukte, de aanval werd afgeslagen.</p> <p>De Franse troepen, die de Garde zagen terugtrekken, trokken zich terug in de overtuiging, dat ze verraden waren, omdat hen was verteld over de komst van Grouchy en het was Blücher...</p> <p>Napoleon weet dat hij verloren heeft en dat hij alleen maar een samenhangende terugtocht hoeft te organiseren.</p> <p>Hij breekt de aanvallende colonne van de Oude Garde af en plaatst deze in carré's tussen de voortvluchtigen.</p>

	<p>Wat Ney betreft, aan wie sommigen door vele fouten de schuld zullen geven: nog nooit in een gevecht heeft een leider of soldaat zoveel van zichzelf gegeven. Ney overtrof Ney.</p> <p>Hij leidde de infanterie van Erlon twee keer om aan te vallen, hij stormde vier keer het plateau op met de kurassiers, hij leidde de wanhopige aanval van de grenadiers van de Garde.</p> <p>Ney wil meer, hij houdt de soldaten tegen en gooit ze nogmaals tegen de vijand, hij vecht blootshoofds, het gescheurde uniform en het gezicht zwart van het poeder.</p>
107	<p>Met een degen in zijn hand stort hij zich in de strijd en roept: <i>“Kom en zie een maarschalk van Frankrijk sterven.”</i></p> <p>Ney klampt zich vast aan dit fatale slagveld.</p> <p>Omdat hij daar de dood niet kan vinden, wil hij dit in ieder geval als laatste achterlaten. Vervolgens betreedt hij een van de carré's van de Garde.</p> <p>Ze worden aan alle kanten omsingeld en bijna op korte afstand door de Engelsen met machinegeweren beschoten. De keizer beveelt de Garde deze onhoudbare positie te verlaten en hij galoppeert zelf in de richting van de Belle-Alliance.</p> <p>De strijd is voorbij, de nederlaag kan beginnen.</p>
108	leeg
109	<p>HET EINDE VAN EEN RIJK</p> <p>Napoleon trekt zich terug</p> <p>Toen Napoleon bij het zien van de ramp midden tussen de bajonetten wilde stormen, slaagde Soult, die tot het laatste moment aan zijn zijde bleef, erin om hem, door het hoofdstel van zijn paard te grijpen, over de weg naar Charleroi te slepen.</p> <p>De gids Decoster, die tot het einde aan zijn zijde bleef, vertelt over het einde van de strijd van de keizer.</p> <p><i>“Het overheersende geluid was toen hetzelfde als dat een groot aantal ketelmakers op het werk zou hebben gemaakt. Dit waren de sabelslagen, die op helmen en borstplaten vielen.</i></p> <p><i>(...) Hun aanval was verschrikkelijk. Maar al snel zag ik ze in wanorde terug komen, alsof ze vermengd waren met de vijand, waarvan de hele linie tegelijkertijd leek te bewegen en naar voren te marcheren.</i></p> <p><i>Het was bij zonsondergang; Toen hoorde ik de keizer tegen generaal Bertrand zeggen: “We moeten gaan.”</i></p> <p><i>Hij vertrok inderdaad, gevolgd door ongeveer vijftig mensen, en ik liep voorop om hen de weg te wijzen. Zo galoppeerden we weg over de velden, terwijl de weg verstopt was. Het was bijna elf uren toen we Genappe bereikten en de wanorde op</i></p>
110	<p><i>zijn hoogtepunt was; vandaar werd ik weggestuurd.’</i></p> <p>Cambronne geeft zich over</p> <p>De Oude Garde begint langzaam en in goede orde aan haar terugtocht, ondanks de vluchtelingen.</p> <p>Onder de onophoudelijke beschietingen worden de carré's in drie rijen snel driehoeken in twee rijen, zo groot zijn de verliezen.</p>

	<p>De grognards glijden uit, struikelen over allerlei soorten voorwerpen en lijken, die op de grond liggen. Elke vijftig meter moet je opnieuw een onbeweeglijk blok in de storm maken om een cavalerie-aanval af te weren of te reageren op infanterievuur. Bij elke pauze kunnen ze de officieren van de tegenstander horen aansporen tot overgave. We kunnen ons voorstellen dat moed met behulp van spanning ook werd gekenmerkt door woordenwisselingen, die niet uit verzen waren overgenomen.</p> <p>Over het beroemde: <i>‘De Garde sterft, maar geeft zich niet over!’</i> van Cambronne: het werd nooit uitgesproken, omdat hij, zoals laatstgenoemde zelf zei, niet stierf en gevangen werd genomen.</p> <p>Stijlvol detail: gevangene “op erewoord” in Engeland, dat wil zeggen vrij in beweging om niet te vluchten, zal hij trouwen... met een Engelse.</p>
111	<p>Het beroemde <i>‘Merde’</i> zou ook nooit door Cambronne zijn uitgesproken, omdat zijn vrouw zou verklaren, dat hij te goed opgevoed was om zich daaraan over te geven! Voor anderen zou hij, voordat hij gevangen werd genomen, nog steeds het een of het ander hebben gezegd: “Fuck you!”. Hoe dan ook, in zo'n situatie moest het vloeken gemakkelijk uit vele monden komen, al was het maar om jezelf moed te geven.</p> <p>Staatsleugen voor een “historisch woord</p> <p>Deze controversiële episode gaf zelfs aanleiding tot een proces en officiële manipulatie door de Franse staat, aan het licht gebracht door de historicus Bernard Coppens.</p> <p>Meer dan vijftig jaar na de slag vroeg Mac-Mahon, later president van de Republiek, een voormalig lid van de Garde om, in ruil voor een onderscheiding en een pensioen, te verklaren dat deze episode inderdaad op de klassieke manier met Cambronne had plaatsgevonden en de beroemde zinnen die aan hem zijn toegeschreven. Dat werd gedaan, want de arme oude man ging natuurlijk niet de extra inkomsten weigeren.</p> <p>Slechts een klein probleem met de analyse van deze oude man: <i>‘Ik maakte deel uit van de Jonge Garde, niet van deze ‘getuigen’ en was daarom niet aanwezig in deze carré’s</i></p>
112	<p>De Garde is niet dood</p> <p>De nederlaag is op zijn hoogtepunt, het gevecht is zodanig dat bepaalde geallieerde eenheden onderling vechten, andere worden neergehaald door hun eigen artillerie.</p> <p>De laatste carré's van de Garde, bijna weggevaagd, trekken zich terug in Belle-Alliance. We hebben gezien wat we van de “beroemde zinnen” moeten denken. Dat weerhoudt hen er niet van, daar staan ze samen, buitengewoon indrukwekkend. Je moet je ze voorstellen: lang, robuust, zwierig, stevig op de benen, de geweren stevig vastgehouden, de bajonetten naar voren gericht, schouder aan schouder gedrukt, nergens bang voor.</p> <p>Bijna de helft van hen is versierd met het Legioen van Eer. Sommigen hebben meer dan twintig jaar dienst en dragen drie brisques, deze punthaken, die elk getuigen van zeven jaar onder de vlag doorgebracht en hen de bijnaam van oude veteraan opleveren; bijna allemaal zijn ze al meer dan veertien jaar in dienst. Overal</p>

	<p>overweldigd, slaan ze toch alle aanvallen af. Ze zijn omringd door de lijken van mannen of paarden, van al diegenen die het lef hadden om zich tegen hen te strijden.</p>
113	<p>Helaas zijn er ook Fransen, die de grond vervuilen, want dat is de prijs die je moet betalen om een carré te weerstaan, iedereen wordt teruggedrongen, zowel vijanden als wapenbroeders. Door laatstgenoemde binnen te laten, werd de mogelijkheid voor de anderen gelaten om ook het carré in te rennen.</p> <p>Beetje bij beetje neemt de intensiteit van de aanvallen op deze menselijke bolwerken af. De strijd staat op het punt te eindigen; er zijn niet veel mensen, die de titel van laatst gedooide van de dag claimen.</p> <p>De Garde kan zijn terugtocht voortzetten, de vijand durft hem niet langer aan te vallen.</p> <p>Het is niet dood, het rijk, ja.</p> <p>Overwinning aan Engelse zijde (Cavalié Mercer)</p> <p><i>“De herinneringen aan het laatste deel van deze dag zijn nogal verward. Ik was moe en bijna doof. Ik herinner me echter duidelijk, dat we waren gestopt met schieten, omdat de vlakke beneden bedekt was met massa’s troepen, die we niet konden onderscheiden.</i></p> <p><i>Kapitein Walcot van de artillerie te paard was op ons afgekomen en we keken angstig naar de bewegingen onder ons en op het tegenoverliggende plateau, toen hij plotseling uitriep: ‘Overwinning! Zege! Ze vluchten. Ze vluchten.’</i></p>
114	<p><i>En het is duidelijk, dat we een deel van de vijandelijke massa’s zagen oplossen en degenen, die hen vormden. kennen zichzelf terwijl het toch al onregelmatige vuren van hun artillerie volledig ophield.</i></p> <p><i>Ik zal dit moment vol vreugde, dit moment van opgetogenheid nooit vergeten. Toen ik om me heen keek, besepte ik dat ik alleen was gelaten. Cavalerie en infanterie waren allemaal naar voren getrokken en hier en daar waren slechts een paar kanonnen in positie te zien. Iets rechts van ons lagen onder bevel van luitenant Sandilands de overblijfselen van de troepen van majoor M'Donald, die enorm hadden geleden, maar niets vergelijkbaars met ons.</i></p> <p>Alles voorbij!</p> <p><i>‘We waren blij met de gelukkige afloop van de dag. toen een aide-de-camp naar voren kwam galopperen en riep: “Vooruit, meneer! Vooruit! Het is van het grootste belang, dat deze beweging wordt ondersteund door artillerie.’</i></p> <p><i>Ik glimlachte om zijn heftigheid en wijzend naar de overblijfselen van mijn ongelukkige troep: ‘En hoe, mijnheer?’ Eén blik was genoeg om hem onze onbewogenheid te laten zien en hij verliet ons.</i></p> <p><i>Onze situatie was eigenlijk verschrikkelijk. Van 200 prachtige paarden waarmee wij de veldslag waren begonnen, lagen er meer dan 140 dood of ernstig gewond.</i></p>
115	<p><i>Wat de mannen betrof: van wat nodig was voor de twee stukken, die overbleven, waren ze zo volledig uitgeput, dat ze totaal niet in staat waren tot enige verdere inspanning.’</i></p>

	<p>De Engelsen spelen zoals gewoonlijk fair play Chatham Horace Churchill, wiens herinneringen we al hebben doorgenomen en die als adjudant-generaal in de Engelse generale staf heeft gediend, geeft ons de Engelse gevoelens aan het einde van de strijd: <i>“Het is niet nodig stil te staan bij het gedrag van de troepen van de twee legers.”</i> <i>Lord Wellington zegt dat het een strijd tussen reuzen is. Van het hele leger was Wellington misschien wel degene, die zichzelf het minst spaarde, zonder echter enig letsel op te lopen.</i> <i>Currie werd vlakbij mij gedood door een schrootschot. Lord Hill, midden in het grote gevecht met de keizerlijke garde, liet zijn paard doden en de kurassiers gingen over hem heen. We verloren hem een uur lang en dachten dat hij gedood was, toen we hem aan het einde nog weer te paard zagen zingen, prachtig.</i></p> <p><i>De kolonels Camning en Gordon van Wellington's staf werden gedood, Fitzroy Somerset verloor een arm, De Lancey raakte ernstig gewond.</i></p>
116	<p><i>Het voorwerp van bewondering van het hele leger was de dapperheid van de Franse cavalerie en de koppigheid van onze infanterie. Drie keer doorboorde de cavalerie onze linies, maar onze mannen werden op hun post gedood en niemand wilde zich overgeven. Er was een tijd, dat alle infanterie van beide legers in een carré stond.</i></p> <p><i>We hebben nog nooit zo 'n toewijding gezien als die van de Franse kurassiers.</i></p> <p><i>Ik kon het niet laten om midden in het gevecht uit te roepen: 'Morbleu! Deze dappere mensen verdienen het om hun Bonaparte te behouden, ze vechten zo nobel voor hem.'</i></p> <p><i>Ik zou die dag liever gestorven zijn als Engelse infanterist of Franse kurassier dan over tien jaar in mijn bed te sterven.</i></p>
117	<p>AFDALING IN HET VERBLIJF VAN DE DODEN</p> <p>Een slagveld zonder helden Dit is wat een getuige ons vertelt over wat we midden in de strijd kunnen zien. Zonder bij deze of gene glorieuze actie stil te staan: <i>'Het hele slagveld is bezaaid met niet-vechtenden, afgestegen kurassiers, die zwaar onder hun wapenrusting in de richting van de vallei lopen, gewonden die zich uit de massagraven slepen, paarden zonder ruiters, die hulpeloos op de grond galopperen, de kogels langs hun oren fluitend.</i></p> <p>Levende doden onder de doden (Cavalié Mercer) <i>"(...) Ik zag dat ze zich klaarmaakten om zonder avondeten naar bed te gaan, de twee officieren, de onderofficieren en de mannen, die zich op een hoop hadden verzameld met enkele dekzeilen onder hen uitgespreid en andere boven hun hoofden, op enige afstand van onze kanonnen, waarvan de nabijheid, zo zeiden ze, voor iemand te verschrikkelijk was om erbij te slapen.</i></p> <p><i>Wat mij betreft, nadat ik de hele dag verkeerd te midden van verschrikkingen, had ik</i></p>

118	<p><i>er geen enkele moeite mee om onder een dekzeil te kruipen om te proberen te slapen. De ongemakkelijke situatie, waarin ik me bevond, gecombineerd met de koortsachtige opwindning van mijn geest, verhinderde, dat ik die diepe en verkwikkende slaap kreeg, die ik zo hard nodig had.</i></p> <p><i>Ik viel gewoon in slaap. Ik werd rond middernacht wakker uit een van deze dutjes, bevroren en met een fatale kramp vanwege de opgerolde houding, die mijn korte, smalle bed mij oplegde. Dus stond ik op om om me heen te kijken en het slagveld in het bleke licht van de maan te aanschouwen.</i></p> <p><i>De nacht was sereen en helder. Een paar lichte wolken trokken over de schijf van de maan, waardoor de objecten tijdelijk in de vergetelheid raakten en de plechtigheid van het tafereel aanzienlijk werd vergroot.</i></p> <p><i>Ja, het was een aangrijpend gevoel om zo in de stilte van de nacht te staan en naar dit veld te kijken, de hele dag een tafereel van strijd en tumult en nu zo kalm en stil, te kijken naar de acteurs, die op de bebloede grond lagen, hun lijkkleke gezichten draaide zich naar de koude stralen van de maan die werden weerspiegeld op de helmen en borstplaten.</i></p> <p><i>Hier en daar probeerde een arme stakker, gezeten tussen de talloze doden, het bloed te stelpen, waarmee zijn leven weg stierf.</i></p>
119	<p><i>Velen van hen, die ik die nacht zo bezig zag, lagen bij het aanbreken van de dag stijf en roerloos, net als degenen die eerder waren vertrokken.</i></p> <p><i>Van tijd tot tijd kwam er een vorm half uit de grond omhoog om vervolgens met een wanhopige kreun weer neer te vallen.</i></p> <p><i>Anderen, die langzaam en pijnlijk opstonden, sterker waren of minder ernstig gewond waren geraakt, strompelden over het veld op zoek naar hulp.</i></p> <p><i>Velen van degenen, die ik met mijn ogen volgde, waren verdwaald in de duisternis van de verte. Maar helaas zonken velen, na een paar stappen te hebben gewankeld, weer op de grond, om waarschijnlijk nooit meer op te staan. Het was hartverscheurend! En toch keek ik.’</i></p> <p>Verschrikkelijke morgen (Cavalié Mercer)</p> <p><i>“19 juni. De koele ochtendlucht duurde niet lang. De zon scheen al snel in al zijn glorie op ons bebloede bivak en de hele natuur ontwaakte tot nieuw leven. Ik was nog maar een paar minuten wakker toen een van de sergeanten me kwam vragen of we menner Grammont konden begraven. “En waarom speciaal Grammont? ‘Omdat hij angstwekkend is, meneer. Velen van ons konden vanwege hem onze ogen niet sluiten.’ Vreemd. Ik liep naar de plek waar hij lag en er was zeker niets afschuwelijkers denkbaar.</i></p>
120	<p><i>Een kanonschot had zijn hele hoofd weggenomen, behalve alleen het gezicht, dat nog steeds vastzat aan de gescheurde en bebloede nek. De mannen zeiden dat ze niet konden slapen, toen ze zagen dat zijn ogen de hele nacht op hun gericht waren. Hij werd uiteraard onmiddellijk begraven en onmiddellijk vergeten.</i></p> <p><i>We hadden de vrije tijd om het land in de directe omgeving te onderzoeken. Boeken en papieren bedekten het in alle richtingen. De boeken verrasten mij eerst, maar na bestudering werd het mij uitgelegd. Elke Franse soldaat had een klein rekeningboek bij zich met zijn loon, zijn bezittingen, enz. Het toneel was verre van eenzaam.</i></p> <p>Hougoumont bedekt met lijken (Cavalié Mercer)</p>

	<p><i>'De directe omgeving van Hougomont was dicht bedekt met lijken dan in de andere delen van het veld; de sloten lagen er vol mee. De bomen eromheen werden gesloopt door kanonskogels en geweervuur.</i></p> <p><i>De binnenplaatsen van het kasteel zagen er verschrikkelijker uit dan alles wat ik tot dan toe had gezien! Een grote schuur was in brand gevlogen en de brand had zich wijd verspreid naar de bijgebouwen en zelfs naar het hoofdgebouw</i></p> <p><i>Daar waren veel Engelse en Franse mensen omgekomen in de vlammen en hun zwartgeblakerde en gezwollen lichamen lagen in alle richtingen verspreid.</i></p>
121	<p><i>Tussen deze stapel ruïnes en verwoesting; veel arme duivels leefden nog en zaten hun wonden te likken, nog nooit zo'n tafereel van misselijkmakende horror gezien.</i></p> <p>Ook voor paarden de hel (Cavalié Mercer)</p> <p><i>“Ook paarden waren het medelijden waard, zachtaardig, geduldig en volhardend. Er waren er, waarvan hun ingewanden naar buiten hingen en nog leefden. Ze probeerden soms op te staan, maar net als hun menselijke kameraden vielen ze onmiddellijk achterover, hieven hun arme hoofden op en wendden hun peinzende blik opzij en gingen weer liggen, om vervolgens opnieuw te beginnen, totdat hun krachten hen in de steek lieten. Vervolgens, terwijl ze zachtjes hun ogen sloten, maakte een korte stuiptrekking een einde aan hun lijden.</i></p> <p><i>Een arm dier wekte een pijnlijke belangstelling op. Ik geloof dat hij zijn beide achterpoten had verloren en terwijl hij tijdens de lange nacht op zijn staart zat, keek hij om zich heen alsof hij op hulp wachtte, waarbij hij af en toe een lang, melancholisch hinnikje liet horen. Hoewel ik wist dat het doden van hem een daad van barmhartigheid was, kon ik de moed niet vinden om het bevel te geven. Ik had de afgelopen zesendertig uur genoeg bloedvergieten gezien en ik werd misselijk bij de gedachte, dat ik achter ons aan moest hinniken alsof ik ons nog meer verwijten wilde maken. Hij was er nog toen we vertrokken, onze verlatenheid in zijn uur van nood.</i></p>
122	<p>De eerste toeristen al (Cavalié Mercer)</p> <p><i>“We waren nog niet klaar met eten toen er een rijtuig uit Brussel verscheen. De reizigers stapten uit en begonnen het terrein te onderzoeken. Toen ze ons passeerden, was het grappig om hun afschuw te zien over onze angstaanjagende acties.</i></p> <p><i>Maar allen namen hun hoed af en maakten een diepe buiging. Een van hen, van middelbare leeftijd, elegant gekleed, met een hoge driekant, kwam naar onze kring en raakte met mij in gesprek over de gebeurtenissen van gisteren.</i></p> <p><i>Hij kwam dichtbij met een delicaat geparfumeerde witte zakdoek tegen zijn neus, voorzichtig lopend om de lijken te ontwijken, waarnaar hij tijdens het voorbijgaan angstige blikken wierp en om zijn glimmende zijden broek niet vuil te maken.’</i></p> <p>Eerste ontmoeting tussen de vijanden van de dag ervoor (Cavalié Mercer)</p>

	<p><i>“De Fransen waren over het algemeen bijzonder dankbaar en degenen die de kracht hadden, gingen met ons in gesprek over de gebeurtenissen van gisteren en het waarschijnlijke lot dat voor hen was weggelegd. Alle onderofficieren en soldaten waren het erover eens dat ze door hun officieren waren misleid en verraden. En tot mijn verbazing vervloekten ze Bonaparte als de oorzaak van hun ellende.</i></p>
123	<p><i>(..) Ik liep een heuvel op, aangetrokken door een groep gewonde Fransen. In sommige verslagen van bezoeken aan het Hougomont wordt vermeld dat de tuin een toneel van slachtingen was. Dat is verkeerd. Zoals ik in mijn notitieboekje noteerde, heb ik in totaal niet meer dan twee of drie doden gezien. Mogelijk waren er nog meer, verborgen door de vegetatie, maar slechts weinigen.</i></p> <p><i>(...) kalm, waardig, militair toegesproken door een van hen tot zijn kameraden. Ik kan niet, zoals Livius, een mooie toespraak voor mijn held componeren en natuurlijk herinner ik me zijn exacte woorden niet, maar het thema was een aansporing om hun lijden moedig te dragen en niet te treuren als vrouwen of kinderen om wat elke soldaat doet. Je moest bereid zijn de risico's van oorlog te verdragen, maar bovenal te bedenken dat ze omringd waren door Engelsen voor wie ze bijzonder alert moesten zijn om jezelf niet te schande te maken door zo'n onmilitair gebrek aan energie aan de dag te leggen.</i></p> <p><i>De spreker zat op de grond met zijn lans recht naast hem geplant. Hij was een veteraan met een dikke grijze baard en het gelaat van een leeuw; een lanswerper van de Oude Garde, die zeker in vele veldslagen had gevochten. Hij zwaaide met één hand in de lucht terwijl hij sprak en hield de andere af. Een kogel (waarschijnlijk van een machinegeweer) in zijn pols, die naast hem lag, was zijn lichaam binnengedrongen en een andere had hem zijn been gebroken.</i></p>
124	<p><i>Zijn lijden, na een nacht in de lucht, hoe gewond hij ook was, moest ondraaglijk zijn geweest. Hij verraadde het echter niet, zijn uitrusting was die van een Romeinse of misschien een Indiase krijger en ik vertrouwde hem. De strijder sloot zijn toespraak heel goed af met de woorden van de Mexicaanse koning: “En ik, sta ik op een bed van rozen?”</i></p> <p><i>Ik kon alleen maar de diepste eerbied voelen voor deze dappere man en dat vertelde ik hem, terwijl ik hem tegelijkertijd de enige troost bood, die in mijn macht lag: een beetje vers water en de verzekering dat er spoedig karren zouden worden gestuurd om de gewonden op te halen. Hij dankte mij met deze bijzondere genade aan de Fransen en informeerde bezorgd naar het lot van hun leger. Op dat punt kon ik niets troostends tegen hem zeggen, dus antwoordde ik eenvoudigweg dat ze gisteravond weg waren gegaan en het gesprek kwam op de gebeurtenissen van gisteren. Deze werkelijk moedige man sprak op de meest vleiende wijze met mij over onze troepen, maar voegde eraan toe dat men in het Franse leger niet geloofde dat ze met zoveel koppigheid zouden hebben gevochten, aangezien algemeen werd aangenomen dat de Engelse regering, om een of andere onverklaarbare reden bijgedragen had aan de vlucht van Napoleon van het eiland Elba en vervolgens zijn leger opdracht had gegeven een schijn van weerstand te bieden.</i></p> <p><i>Na een heel interessant gesprek vroeg ik hem zijn lans als souvenir, waarbij ik hem erop wees dat hij er niets meer aan kon hebben.</i></p>

125	<p><i>De ogen van de oude man werden zachter terwijl ik sprak en hij verzekerde mij hartelijk, dat hij blij zou zijn om het in de handen van een dappere soldaat te zien in plaats van dat het van hem zou worden weggenomen, zoals hij had gevreesd, door de gemene boeren. Dus nam ik afscheid en keerde terug naar het pad met mijn lans in mijn hand.</i></p> <p><i>(...) Ik vond een Fransman, die in een andere stemming was. Hij was een dodelijk gewonde lansofficier; een gedrongen, stevig gebouwde man met rood haar en een sproeten huid. Toen ik hem benaderde, leek hij een wrede pijn te lijden, hij rolde rond en slaakte lange kreunen. Mijn eerste beweging was hem oppakken en gaan zitten, maar zodra ik hem aanraakte opende hij zijn ogen en werd absoluut woedend toen hij mij zag.</i></p> <p><i>In de veronderstelling dat hij ongelijk had wat betreft mijn bedoelingen, sprak ik vriendelijk tegen hem en vroeg hem mij toe te staan hem de weinige hulp te geven die ik kon opbrengen. Dit irriteerde hem alleen maar meer en toen ik hem de veldfles vol water aanbood, gooide hij die met zo'n hartstochtelijk gebaar en zo'n gewelddadig 'nee' van zich af dat ik zag dat het geen zin had om aan te dringen. Dus ik liet hem met spijt achter.</i></p> <p>We beginnen te genieten van de overwinning (Cavalié Mercer)</p> <p><i>(...) Ongeveer anderhalve kilometer van het slagveld kampeerde ik voor de nacht,</i></p>
126	<p><i>vlakbij de weg in een charmante en aangename boomgaard, met gras als gras, en volkomen droog. Het was een luxe om onbesmette lucht in te ademen en niet langer het gekreun, geschreeuw en gejammer van de gewonden te horen.</i></p> <p><i>(...) Mijn vreugde kan men zich dan voorstellen toen ik, terwijl ik me naar ons bivak terugkeerde, mijn volk zag dromen van Lille en, wat beter was, hen een kwart kalfsvlees had gebracht, dat ze in een modderige sloot hadden gevonden, en natuurlijk, behoorlijk walgelig. Maar wat was dat voor een handjevol mannen, dat in drie dagen amper een stuk had gegeten? In een oogwenk werd het kalfsvlees in stukken gesneden, de modder er met een sabel afgeschraapt en de oude hap begon als kok de rommelige plakjes te bakken in het deksel van een kampstoofpot boven een vuur gemaakt van lansen en geweelopen. Terwijl we de heerlijke odeur roken, nadat we onze borstplaten op elkaar hadden gestapeld, genoten we al snel van de meest aangename dierlijke sensaties, die van het vullen van onze lege magen. Nooit was een maaltijd zo perfect gekookt en zo perfect geproefd.</i></p> <p><i>(...) Aan onze tafel heerste vrolijkheid, als je dat het verse gras aan de voet van een appelboom kunt noemen en met onze grog en onze sigaren hebben we een uitstekende avond gehad. Later bracht mijn bediende mij een bak water,</i></p>
127	<p><i>en bereidde mij voor op de lunch, genietend van de eerste van alle luxe: een grondige schoonmaak en schoon linnengoed. Het was de eerste keer dat ik me had uitgetkleed sinds Strytem, vier volle dagen en nachten. Je kunt je niet voorstellen met welke vreugde ik mezelf van mijn bebloede kleren heb ontdaan. We trokken ons terug om uit te rusten, in de schemering, net als de vogels en het is onmogelijk om de heerlijke slaap te beschrijven waarin ik al snel werd ondergedompeld.</i></p> <p>Hebben we echt gewonnen? (Cavalié Mercer)</p>

	<p><i>“20 juni. Vroeg opstaan. In eerste instantie kon ik me niet voorstellen waar ik was. De vrolijke zonnestrallen speelden in de bladeren en takken boven mijn hoofd. Mensen van de boerderij gingen met hun vee op pad om aan het dagelijkse werk te beginnen. Alles was vrede en landelijke rust. De gebeurtenissen van de afgelopen vier dagen flitsten door mijn geheugen en een moment kon ik ze nauwelijks geloven.</i></p> <p><i>(...) iets anders dan een verwarde droom. Maar ik ging op mijn benen staan en het slagveld was nog steeds bedekt met lijken, badend in de stralen van een sprankelende zon. Toen ik opstond, maakte ik mijn slapende mensen wakker en ik zou meteen weer zijn gaan lopen, als ik niet had vernomen dat de hoefsmeden, hoewel ze de hele nacht hadden gewerkt, nog niet klaar waren met beslaan.</i></p>
128	<p><i>(...) daar had ik geen bevelen had en totaal niet op de hoogte was van de Engelse, Pruisische of Franse strijdkrachten. We wisten uit een bepaalde bron dat laatstgenoemde waren verslagen en dat zij zich terugtrokken, gevolgd door de andere twee geen idee van de omvang van de nederlaag en we verwachtten in positie terug te keren.</i></p> <p>Sfeer van gejuich (Cavalié Mercer)</p> <p><i>“Uiteindelijk ging ik het dorp in, in de hoop wat informatie te krijgen of iemand te vinden die mij bevelen zou geven. (...)</i></p> <p><i>Het eerste dat me opviel toen ik ze passeerde, was het contrast tussen het uiterlijk van de mensen nu en dat wat ze op de avond van de 16e presenteerden. Toen was alles verdriet, wanhoop en geweeklaag; nu alle vreugde, opgewektheid en vertrouwen.</i></p> <p><i>Het gelaat van iedereen, die je ontmoette was opgetogen en triomfantelijk, zowel onder de Belgen als onder de Engelsen.</i></p> <p><i>Mannen kwamen openhartig naar ons toe, schudden ons de hand en complimenteerden ons.</i></p> <p><i>De vrouwen toonden met hun glimlach en hun zachte gebaren hun medeleven, terwijl de mensen ons in vreugde toespraken vanuit hun hart, ons op de rug sloegen terwijl ze langskwamen, met een warme: “Goede, dappere jongen! Dappere Engelsman! Goed!”</i></p>
129	<p><i>Of als een bepaald aantal zich op een straathoek verzamelde, lieten ze hun gevoelens blijken door te roepen: “Lang leve de Engelsen!’De talrijke cafés en cabarets (met elke deur en raam open) waren vol met officieren en soldaten van alle wapens en naties, die zaten te eten, drinken, roken en zingen.</i></p> <p><i>Een soort muziek verhoogde bij velen het plezier.</i></p> <p><i>In veel mooie particuliere huizen waren ook veel officieren aan het feesten en zelfs op straat kon je groepen soldaten zien genieten van hun bier en hun pijpen in een schaduwrijk hoekje.</i></p> <p><i>Het was een compleet feest.</i></p> <p><i>De straten waren ook zo dichtgeslibd, dat ze verstopten door verspreide soldaten, marcherende colonnes, lange rijen landwagens beladen met voer en proviand en ook mooie kleine lage bagagekarren met witte dekzeilen van de Duitse infanterie.</i></p> <p><i>(...)</i></p>

	<p>Franse gevangenen mishandeld (Cavalié Mercer)</p> <p><i>“Plotseling kondigt een luid geschreeuw iets aan. Iedereen snelt, duwt, springt, roept.</i></p>
130	<p><i>"Wat betekent dat?" vroeg ik. 'Meneer officier, er is zojuist een konvooi gevangenen aangekomen.' antwoordde mij een man, die zich met een zeer respectvolle groet verwijderde.</i></p> <p><i>Ik stopte om het konvooi te zien passeren.</i></p> <p><i>De gevangenen, gekleed in hun grijze overjassen en hun bontmutsen, liepen stevig. Sommige oude besnorde mannen leken heel serieus en wierpen woedende blikken op de luidruchtige menigte, die hen achtervolgde met de koppigheid van een zwerm vliegen, vloekend en allerlei beledigingen over hen en hun keizer uitstortend. Verschillende jongeren lachten echter, maakten grapjes en reageerden geïnteresseerd op de beledigingen, terwijl de soldaten van het escorte onbewogen doorliepen en de voorste gelederen van de menigte naar achteren duwden, alsof ze versterkingen brachten.</i></p>
131	<p>GEVAAR, IEDER VOOR ZICH!</p> <p>De dag na de slag bood de vlakte een waarheidsgetrouw beeld van de Apocalyps: bijna vijftigduizend doden of gewonden besloegen een oppervlakte van nauwelijks meer dan vijfhonderd hectare.</p> <p>Een gewonde man vertelt (sergeant-majoor Marcq)</p> <p><i>(...) nadat ik op het slagveld was gebleven, zag ik een groot deel van de vijandelijke troepen, die de Fransen achtervolgden. Ik bleef daar badend in mijn bloed en ondanks deze wrede positie had ik nog steeds de voorzorgsmaatregel voordat de vijand door ons heen trok, om mijn broek en mijn onderbroeken los te maken en mezelf op mijn buik te plaatsen met mijn neus in de grond om ze te laten zien dat ik was gedood en geplunderd; ondanks deze goede voorzorgsmaatregel was er een ruiter, die niet tevreden wilde zijn met mijn lot: hij stak met de punt van een sabel in mijn nek, maar ik had nog steeds voldoende kracht om niet te bewegen, want als ik ook maar de geringste beweging had gemaakt, was het waarschijnlijk dat hij me zou hebben afgemaakt en ik was in mijn trieste lot heel blij een beetje geld te behouden dat ik uit voorzorg in mijn mond had verborgen. (...)</i></p> <p><i>Ik bleef op het slagveld op 18, 19 en 20 juni, toen ik werd opgepakt door boeren en</i></p>
132	<p><i>vervolgens naar Brussel gebracht, waar ik voor het eerst werd verbonden: ik maakte deel uit van een konvooi van 1500 gewonden.</i></p> <p>De plundersaars (Cavalié Mercer)</p> <p><i>Veel boeren waren opgewonden en waren actief van plan de doden te plunderen en misschien de ongelukkige mensen, die nog ademden, te doden. Ik zag sommigen van deze onmensen struikelen onder hun enorme lading kleding enz., die ze hadden verzameld. Sommigen hadden vuurwapens, sabels enz. en veel grote bundels kruisen en versieringen; Ze waren allemaal buitengewoon gelukkig en hadden een onbeperkte haat tegen de Fransen. (...)</i></p>

	<p><i>Velen vroegen mij om ze onmiddellijk te doden en gaven er de voorkeur aan duizend keer te sterven door de hand van een soldaat dan overgeleverd te worden aan de genade van deze beruchte Belgische boeren. Terwijl we bij hen in de buurt waren, leken een aantal van hen getroost en bleven stil, maar zodra we wilden vertrekken, begonnen ze steevast weer te huilen. "Ah! Meneer, dood mij! Dus dood mij, uit liefde voor God, enz. enz." Het was tevergeefs dat ik hen verzekerde dat er binnenkort karren zouden worden gestuurd om ze op te halen. Niets kon hen troosten bij de gedachte in de steek gelaten te worden. Ze beschouwden ons als wapenbroeders en wisten dat we te eervol waren om hen enig kwaad te doen. 'Maar</i></p>
133	<p><i>zodra u weggaat, zullen deze gemene mensen ons eerst beledigen en ons dan wreed vermoorden.' Dit, helaas! we wisten het, het was maar al te waar.'</i></p> <p><i>(..) Twee of drie Duitse dragonders en verschillende boeren dwaalden tussen de lijken. Een van de eersten was tegen mij aan het praten, toen twee van de laatsten, nadat ze de zakken van een dode Fransman hadden geleegd, het lichaam bij de schouders grepen en het met kracht terug op de grond gooiden, waarbij ze de grofste beledigingen uitten en traptten op het hoofd en gezicht met de voet. Het was een weezinwekkend schouwspel, ongetwijfeld bedoeld om ons te vleien. Het had een tegengesteld effect, zoals ze al snel leerden. Ik had nauwelijks een uitroep van walging geuit, toen de dragondersabel boven de hoofden van de ongelovigen flitste en al snel met zo'n kracht op hun schouders neerdaalde dat ze begonnen te huilen en maar al te blij waren dat ze konden ontsnappen.</i></p> <p>Er wordt hulp georganiseerd (Cavalié Mercer)</p> <p><i>*(...) in een kleine holte in de grond, onder een wilde rozenstruik, lagen twee mannen van de Ierse lichte infanterie, die zo'n gepraat en gekreun uitten, zulke godslasteringen en vloeken, dat het schokkend was om te horen. Van één van hen was een been afgeschoten, van de ander werd een dij verpletterd door een kanonskogel. Het waren beslist mensen van medelijden, maar hun luide uitroepen vormden zo'n groot contrast met de kalme en vastberaden houding van de honderden mensen van de Fransen en Engelsen om hen heen, dat ze het medeleven aanzienlijk bekoelden.</i></p>
134	<p><i>Ik probeerde tussen een salvo van beledigingen door te komen, werd een hardvochtige ellendeling genoemd, die twee arme kameraden als honden liet sterven.</i></p> <p><i>Wat zou ik kunnen doen?</i></p> <p><i>Iedereen om mij heen vroeg, zij het in veel bescheidener bewoordingen, om hulp en elk slachtoffer smeekte dringend om een scheutje water. Mijn mannen hadden in Hougomont een flinke hoeveelheid onvervuild water ontdekt en hun blikken ermee gevuld. Ik kon dan ook door een aantal van hen vergezeld worden om de behoeftigen in onze buurt te ontlasten. Niets kan hun dankbaarheid en de vurige zegeningen overtreffen die zij voor deze tijdelijke opluchting over ons uitstortten.</i></p> <p>Niet alleen plundersaars in België</p> <p><i>Op de avond van 18 juni was het slagveld, zoals we hebben gezien, werkelijk apocalyptisch. Het was bedekt met doden en gewonden. Sommigen bleven meerdere dagen.</i></p>

	<p>Het waren niet alleen plundersaars, die de gewonden bezochten. De burgerbevolking en niet die verachtelijke gieren, die de gewonden op het slagveld beroven, was vaak opmerkelijk toegewijd.</p>
135	<p>Kranten uit die tijd beschreven België als de “zuster van de liefde van het oorlogszuchtige Europa”.</p> <p>Reeds na de slag bij Ligny hadden de kreupelen, vooral de Fransen, recht op de vrijgevigheid van de plaatselijke bevolking. En huisarts Evrard schreef: <i>“Dit is zeer gunstig tegenover de Franse gewonden. Ze voedt ze en zorgt voor ze...”</i></p> <p>De dag na Waterloo schreef Evrard opnieuw: <i>‘De bevolking van de dorpen rond het slagveld had medelijden met het lot van de gewonde Fransen.’</i></p> <p>Een andere memoirist schreef ook het volgende: <i>‘De Belgen (...) toonden bewonderenswaardige toewijding aan de gewonden, die terugkeerden uit Waterloo.’</i></p> <p>Kolonel Hassenforder, historicus van de Franse militaire gezondheidsdienst, schrijft: <i>“De Franse gewonden werden gelukkig opgevangen en op bewonderenswaardige wijze verzorgd door de Belgen in de ziekenhuizen van Brussel en Leuven.’</i></p> <p>Er wordt gezegd, dat er een ononderbroken rij gewonden was, die zich voortsleepten over de vijftien kilometer, die Waterloo van Brussel scheidde en dat de kerken van de toekomstige Belgische hoofdstad overstromden met gewonden.</p> <p>In zijn ‘Memoire de Campagnes’ schrijft Dominique-Jean Larrey, de grote hoofdchirurg van het keizerlijke leger, over het zien, als gevangene, van de</p>
136	<p>ziekenhuizen opgericht door de Engelsen waar Belgische artsen dienst deden: <i>“Ik kan niet genoeg”, schreef hij, “de ijver, de activiteit en de intelligentie prijzen, die zij brachten om hun pijnlijke en belangrijke functies te vervullen. Bijna al onze gewonden werden verzameld in het militaire hospitaal, dat werd beheerd door een van mijn voormalige collega's, dokter Seutin, een actief man, vol ijver en zeldzame intelligentie. In Brussel, evenals in Leuven, streden de inwoners met elkaar om het voordeel, dat ze het grootste aantal Franse gewonden bij zich hadden; niets werd hen bespaard; ze kregen de meest tedere en genereuze zorg: nooit werd een ziekenhuisopname met meer onbaatzuchtigheid uitgeoefend.’</i></p> <p>Een aanzienlijk aantal Fransen naderde de grens en werd vooral gered door de inwoners van Charleroi en Namen. Ze werden dus door hun zorg verwijderd van de zoektochten van de Pruisische troepen en konden geleidelijk terugkeren naar Frankrijk.</p> <p>Aan de militaire kant wordt aangetoond dat, afgezien van zeer begrijpelijke prioriteiten voor een tijdperk waarin Henri Dunant pas dertien jaar later zou worden geboren, de medische diensten op dezelfde manier handelden tegenover vrienden en vijanden.</p> <p>Maar wat nog verrassender is, is dat er getuigenissen zijn, die zeggen dat bepaalde Fransen, die gewond zijn geraakt, categorisch de zorg weigerden van hun vijanden.</p>
137	<p>De Pruisen meldden, dat de dag na de gevechten soldaten, met name van de Garde, die hun toevlucht hadden gezocht in bepaalde huizen in Plancenoit, hen ter</p>

	<p>verantwoording hadden geroepen, hen hadden beledigd en stenen naar hen hadden gegooid...</p> <p>Het was beter om sterk te zijn</p> <p>Chirurgen aan beide kanten opereerden voor die tijd met de allernieuwste technologie. Ieder had zijn eigen set, bestaande uit verschillende gebruiksvoorwerpen: messen, scalpels, zagen, tangen, tourniquets, watten om het bloeden te stoppen. En als de gewonde uiteindelijk levend uit de operatie kwam, was er linnen om verband te weven, zijde en was om hechtingen te maken, walvisbeenspalken, spelden, lint, draad, naalden, verband, opium, kwikprotochloride (mild kwik) , magnesiumsulfaat, vluchtige alkaliën (ammoniak), terpentijn, waskaarsen, lucifers gemaakt van fosfor, evenals wijn en andere alcoholen om shock te behandelen.</p> <p>Als het om borst- of buikletsel ging, was de enige oplossing het hechten van de wond, het bedekken ervan en wachten tot het herstel zou plaatsvinden. hopen op een herstel.</p>
138	<p>Diepere wonden in de maag konden soms worden behandeld door bepaalde weefsels aan elkaar te naaien. Maar er moet worden opgemerkt dat zij het gevaarlijkst waren en dat de gewonde persoon weinig overlevingskansen had.</p> <p>Als het een schotwond was, begon de chirurg met het maken van een zeer diepe incisie om de bloedstolsels te verwijderen, waarna hij het vlees scheidde om de kleine fragmenten van een gebroken bot te verwijderen, maar ook en vooral de beroemde kogel. Deze stap werd meestal met de blote hand uitgevoerd, tenzij de chirurg een kogeltrekker had, een instrument dat te vergelijken was met een soort kurkentrekker.</p> <p>Maar in de meeste gevallen, wanneer een soldaat in zijn been of arm werd geraakt, werd het aangedane ledemaat vrijwel automatisch geamputeerd.</p> <p>De wonden veroorzaakt door ronde kogels van musketten waren zo verwoestend voor hen dat ze ze onmiddellijk braken, behalve wanneer ze slechts een simpele breuk veroorzaakten of wanneer ze de hoofdslagaders ontweken.</p> <p>Als amputatie de voorkeurstechiek van chirurgen uit die tijd was, dan was dat niet uit sadisme, in tegenstelling tot wat sommigen misschien denken, maar om snel op</p>
139	<p>te treden om voor iedereen de mogelijke gevolgen een beetje zoals vandaag voor kanker wanneer we de tumor zo snel mogelijk proberen te verwijderen.</p> <p>Het proces verliep in verschillende fasen. De chirurg begon met het aanbrengen van een tourniquet om het bloeden tot een minimum te beperken. Daarna sneed hij het vlees en de spieren in totdat het bot zichtbaar werd. Nadat het bot was doorgesneden, werd het vlees over het uiteinde van het bot gevouwen en afgewerkt door van het overtollige vlees een stomp te maken, die werd gehecht of dichtgeschroeid.</p> <p>Op de boerderij van Mont-Saint-Jean, het belangrijkste Engelse gezondheidscentrum op het slagveld, vormden de geamputeerde ledematen enorme stapels in de vier hoeken van de binnenplaats.</p>

	<p>Naast amputaties was de belangrijkste taak van chirurgen het verbinden van wonden, het consolideren van fracturen of zelfs het onderzoeken van wonden op zoek naar vreemde voorwerpen.</p> <p>Er was geen verdoving in de juiste zin van het woord. Het was gebruikelijk wijn of andere sterke alcohol aan soldaten te geven, niet om ze vóór een operatie in slaap te brengen, maar integendeel om ze daarna weer op te peppen. Om patiënten te helpen bij het verdoven, werd opium ook na en tijdens rust gebruikt.</p>
140	<p>Deze soldaten waren niet noodzakelijkerwijs beter bestand tegen pijn dan wij vandaag de dag, maar waren er gewoon aan gewend om het op elk moment van hun leven te voelen.</p> <p>En soms ‘knapte de pijp’ We hebben de middelen van die tijd gezien... We moeten ook toevoegen dat er geen antibiotica of bloedtransfusies waren... We sneden en slachtten veel.</p> <p>Om te ‘opereren’ moesten we meestal gewoon een voorwerp tussen de tanden van de soldaat laten glijden om op te bijten om zijn geschreeuw te verminderen en een uitlaatklep voor zijn pijn te bieden.</p> <p>Sommigen hielden hun kleipijpen liever in hun mond. Als de operatie mislukte en de soldaat stierf, zouden zijn kaken loskomen en zou de pijp vallen op de grond breken. In dit geval zou men kunnen zeggen dat hij “zijn pijp heeft gebroken”. Deze uitdrukking, die sindsdien bedoeld was om te sterven, zou echter ouder zijn dan de Napoleontische tijd.</p> <p>We vinden dit al in de 17e eeuw, in ‘Les Mazarinades’ (een satirisch geschrift gepubliceerd ten tijde van de Fronde en gericht tegen kardinaal Mazarin) met de betekenis van “boos worden”.</p>
141	<p>De specialisten weten nog steeds niet hoe we van deze eerste betekenis naar de tweede zijn gegaan, die als enige nog steeds functioneert.</p> <p>Dantesk Vanwege het risico op epidemieën en stank op een slagveld moeten lichamen altijd snel worden afgehandeld.</p> <p>In Waterloo werden, twee tot drie dagen na het einde van de vijandelijkheden door de hitte de verderfelijke geuren steeds ondraaglijker en werd het noodzakelijk om in actie te komen.</p> <p>De geallieerde soldaten haastten zich om de omliggende boeren op te eisen, zodat ze hen met hun paarden en gereedschap konden gaan helpen bij het opruimen van de duizenden lijken van mannen en paarden die op de grond lagen.</p> <p>Ze gooiden de lichamen, die niet langer leken te ademen, in loopgraven op het slagveld of in grote massagraven. Tussen elke laag resten werd een laag ongebluste kalk en aarde geplaatst.</p> <p>Dit alles uiteraard zonder steeds te checken of het werkelijk om een overleden persoon ging.</p> <p>Tegenover de Haie-Sainte, op een plaats, die de zandbak wordt genoemd, werden tot 4.000 lichamen begraven.</p>
142	<p>De boeren die aan dit sinistere werk deelnamen, werden er voor altijd door getekend en praatten er uitvoerig over.</p>

	<p>Al snel ontstond er een echte hittegolf in de regio. Het werk kostte tijd, de lichamen rotten en bepaalde kuilen, waarin de lijken al lagen, barstten open, waardoor de stoffelijke resten weer tevoorschijn kwamen en vooral ondraaglijke geuren vrijkwamen.</p> <p>Vervolgens werd toestemming aan de geestelijkheid gevraagd om de lichamen, die achterbleven en de lichamen, die weer verschenen te mogen verbranden. Wat zij accepteerde.</p> <p>Toen de brandstapels eenmaal waren aangestoken, brandden ze nog een aantal dagen. Op sommige ervan werden bijna duizend lijken in de as gelegd, waardoor de vlakke een Danteske uitstraling kreeg.</p> <p>Voor veel historici van de strijd rijst de vraag: werden de putten, inclusief die van Hougomont, gebruikt om lijken te begraven? Voor sommigen niet, want tijdens zoektochten hebben we niets gevonden. Voor anderen wel, en als er tijdens het onderzoek, dat jaren later werd uitgevoerd, niets werd gevonden, komt dat doordat de plaatselijke boeren, die deze waterputten nodig hadden, ze al lang geleden hadden schoongemaakt.</p>
143	<p>Waren Napoleon en Wellington getroffen door het lot van hun soldaten?</p> <p>Diezelfde avond, terwijl ze het bloedbad van de strijd gadesloegen, zagen verschillende soldaten van de hertog van Wellington de tranen over zijn wangen stromen. Later sprak hij deze woorden uit: <i>‘Er is geen grotere tragedie in de wereld dan een overwinning, zo niet een nederlaag.’</i></p> <p>Bij de slag bij Eylau, toen de overwinning Frans was, vielen er tienduizend doden of gewonden in de gelederen van de Grande Armée en meer dan twintigduizend doden en gewonden, van wie velen stierven door gebrek aan zorg, in het kamp van de tegenstander.</p> <p>Terwijl Ney de volgende dag uitriep: <i>‘Wat een bloedbad! En dat allemaal voor niets!’</i> Napoleon zou hebben verklaard: <i>“Deze slachting zou ervoor zorgen dat alle prinsen op aarde oorlog willen voeren.”</i></p>
144	leeg
145	<p>NAPOLEON VERSLAGEN DOOR ‘ZIJN’ VOORMALIGE BELGEN</p> <p>Belgische cavaleristen van het Nederlandse leger en Franse cavaleristen noemden elkaar bij hun voor- en achternaam voordat ze tot de dood vchten. Ze bevonden zich in Waterloo aan weerszijden, terwijl ze iets meer dan een jaar eerder zij aan zij hadden gevochten.</p> <p>Er zijn vaak veel vragen gesteld over de houding van de Belgen, die zich onlangs van het rijk hadden losgemaakt en die vaak jarenlang met Napoleon hadden gevochten.</p> <p>De bekendste Belgische historicus, Henri Pirenne, schrijft: <i>“Er werd geen enkele emotie gemanifesteerd, toen het Franse leger de grens overstak. Bij Waterloo deden de Belgische soldaten hun plicht. Ze vchten net zo</i></p>

	<p><i>dapper onder Wellington als onder Napoleon. Maar het kan ons niet verbazen dat de overwinning niet het minste enthousiasme in het land veroorzaakte.,</i></p> <p>De Engelse schrijver Walter Scott zegt over dit onderwerp in zijn ‘Life of Napoleon’: <i>‘Hoewel ze toen met hart en ziel verenigd waren met Frankrijk (...), toonden ze zich trouw aan hun nieuwe eden en legden ze de oude eerbare gevoelens van broederschap het zwijgen op.</i></p>
146	<p>Een andere historicus zegt in een werk, dat in 1908 werd gepubliceerd en gewijd aan de Belgen in Waterloo ook, misschien realistischer, dat de Belgen: <i>’onverschillig bleven tegenover de zaak van Napoleon en die van de geallieerden.</i></p> <p>Verslagen door zijn eigen mannen</p> <p>Generaal Chassé, een veteraan van de Grande Armée, die Napoleon tot officier van het Legioen van Eer had benoemd, leidde luitenant-generaal, baron de 3e Belgisch-Nederlandse divisie, eerst in reserve geplaatst op de rechtervleugel van de Geallieerd leger. Toen hij rond 20.00 uur zag dat de Midden Garde op weg was naar een Britse batterij, die het vuur had onderbroken wegens gebrek aan munitie, stuurde hij in galop een batterij vliegende artillerie naar voren onder bevel van kapitein Krahmer.</p> <p>Deze batterij dwong de aanvallers zich in wanorde terug te trekken, waardoor het plateau van Mont Saint-Jean bedekt bleef met Franse doden en gewonden. Chassé wist ook hoe hij van dit voordeel kon profiteren door aan het hoofd van zijn mannen een bajonetaanval uit te voeren; een tactiek waar hij zo dol op was dat Napoleon hem de bijnaam ‘Bajonet’ gaf. Deze aanval, die samenviel met de algemene beweging van het Britse leger, hielp Wellington enorm. Deze laatste erkende ook in een openbare brief de belangrijke dienst die Chassé hem bij deze gelegenheid had bewezen.</p>
147	<p>De ironie van dit verhaal is dat kapitein Krahmer, die op bevel van Chassé de Franse aanval stopte, ook een veteraan van Napoleon was. Hij had met name in het Noordelijke leger gediend onder bevel van maarschalk Mortier of zelfs in Friedland onder bevel van Milhaud.</p> <p>Daar, terwijl zijn batterij alle munitie had opgebruikt, ging hij alleen door met het donderen van zijn kanonnen, terwijl hij bijtankte bij een naburige batterij; Dit wapenfeit leverde hem het Legioen van Eer op. Hij werd luitenant en vervolgens kapitein en vocht met de keizerlijke troepen tot de Slag om Dresden, waar hij gevangen werd genomen voordat hij in dienst van Nederland kwam.</p>
148	leeg
149	<p>ANEKDOTES</p> <p>Hier zijn enkele van de meest verbazingwekkende verhalen uit de strijd.</p> <p>Goede manieren in Hougoumont</p>

	<p>Zelfs te midden van bloedige conflicten, met dood en verderf overal om hen heen, vergaten de Engelsen nooit hun goede manieren. Zo was speciaal luitenant-kolonel Dan Mac Kinnon van de Coldstream Guards.</p> <p>Terwijl hij betrokken was bij de wanhopige strijd om de poorten van Hougoumont te verdedigen, raakte Mac Kinnon gewond door een kogel, die door zijn knie ging en het paard waarop hij reed doodde.</p> <p>Toen hij met zijn paard neerstortte, verloor hij zijn zwaard, dat op een Franse officier terecht kwam. Mac Kinnon verontschuldigde zich beleefd en legde de verbaasde Fransman uit dat hij zijn zwaard moest terug hebben. De Fransman was, zo lijkt het, zo verrast door het verzoek van de Engelsman, dat hij hem zijn zwaard overhandigde zonder verdere vragen te stellen.</p> <p>Besparing Tijdens de aanval op Hougoumont toonde luitenant Legros, een voormalige sappeur,</p>
150	<p>heldenmoed door een blad van de noordelijke deur met een bijl af te breken. Door deze daad konden een paar mannen het erf betreden, een soms kortstondige overwinning, aangezien ze, eenmaal binnen, onmiddellijk werden neergeschoten door de Coldstreams. Een jonge drummer werd niettemin gespaard en gewoon gevangengenomen.</p> <p>Eer en loyaliteit gaan voorbij De Franse chirurg Larrey had zijn hoofdpост vlakbij de boerderij van Belle-Alliance geplaatst. Maar zoals gebruikelijk bleef hij daar niet lang toen de gevechten begonnen. Op een gegeven moment zag Wellington, die de strijd vanuit zijn positie volgde, onze chirurg gevangen onder het vuur van zijn kanonnen. Hij richtte zich tot zijn staf en vroeg wie "deze dappere man" was. Er werd hem verteld dat het Larrey was. De reactie van de hertog was onmiddellijk: hij gaf het bevel te stoppen met schieten in zijn richting. <i>'Laten we deze dappere man de tijd geven om zijn gewonden op te halen.'</i> En hij tilde zijn hoed op. Aan de hertog van Cambridge, die hem vroeg wie hij groette, antwoordde hij: <i>"Ik groet de eer en loyaliteit van die man daar"</i>, wijzend naar de chirurg met het gevest van zijn zwaard.</p> <p>Vermoord Generaal-majoor Ponsonby, commandant van een van de Britse cavaleriebrigades,</p>
151	<p>gaf het bevel om het Franse Ie Corps aan te vallen en vervolgens door te gaan naar de positie van de grote batterij. Daar aangekomen kreeg hij een tegenaanval van de Franse cavalerie en werd hij krijgsgevangen gemaakt. Zijn mannen probeerden hem te bevrijden, maar verrast tijdens zijn vlucht werd hij zonder enig berouw gedood door een Franse soldaat.</p> <p>Ook voor paarden de horror <i>"(...) Er heeft zich een pijnlijke gebeurtenis voorgedaan, die daarmee verband houdt, durf ik dat toe te geven? nog meer indrukwekkend voor dan het ongeluk van Gunner Hunt. De mensen van Bolton waren nog niet zo lang bezig toen ik zag dat de mannen in de dichtstbijzijnde stal een van de paarden losmaakten en hem wegreden, gewond, veronderstelde ik. Het beest stond echter rechtop, ging van de ene kar naar de andere, maar ik merkte dat het altijd ongeduldig opzij werd geduwd. Ten slotte brachten twee of drie kanonniers hem een aanzienlijke afstand voor zich uit, en keerden toen terug naar hun kanon. Destijds besteedde ik er niet veel aandacht aan,</i></p>

	<p><i>maar ik werd getroffen door een uitroep van afgrijzen van enkele van mijn mannen achterin. Ik werd overvallen door een gevoel van walging vermengd met diep medelijden, toen ik tien stappen bij mij vandaan het arme paard in kwestie zag, zij aan zij met de dragers van een van onze munitiewagens, waar hij tegen zijn hijgende flanken tegenaan drukte, alsof hij gretig was. om zich bij hun aan te sluiten.</i></p>
152	<p><i>De menner, de gruwel, die op iedereen was afgeschilderd, probeerde met woorden en gebaren [omdat de dappere jongen niet kon besluiten hem te slaan] zo'n afschuwelijk schouwspel van hem af te weren. Een kogel had het onderste deel van de kop van het dier, net onder de ogen, volledig verwijderd. Hij leefde echter en leek zich volledig bewust van wat er om hem heen gebeurde, terwijl zijn grote, bleke ogen ons leken te smeken hem niet bij zijn metgezellen weg te jagen. Ik gaf dierenarts Price opdracht een einde te maken aan zijn ellende, wat hij deed door zijn sabel door zijn hart te steken en bij deze gelegenheid zelf vriendelijkheid te tonen.</i></p> <p>Ze konden ternauwernood ontsnappen</p> <p>Op het hoogtepunt van de Slag bij Waterloo ontsnapten verschillende strijders aan de dood of ernstig letsel. Hier is het verhaal van een aantal van hen:</p> <p>Sergeant John Flesh van de 16e Light Dragoons werd door een verdwaalde musketkogel in de borst geraakt en dacht dat hij dood was. Maar even later kwam de kogel zelf uit zijn uniform tevoorschijn. Het schot was inderdaad sterk genoeg geweest om zijn outfit te doorboren, maar niet genoeg om zijn lichaam te doorboren. Amper vijf minuten later werd het wonderslachtoffer opnieuw getroffen door een verdwaalde kogel, die ook zijn huid niet beschadigde.</p>
153	<p>Luitenant Edward Peters van het 7e Huzarenregiment kreeg een granaatscherf in de borst. Hij werd op wonderbaarlijke wijze gespaard, toen de splinter als eerste zijn zwaard raakte, waardoor de kracht ervan aanzienlijk verminderde.</p> <p>Sergeant William Lawrence vertelt over zijn bijna-doodervaring: <i>"...Een vijandelijke granaat sneed onze vice-sergeant-majoor in tweeën en rukte vervolgens het hoofd af van William Hooper, een van mijn grenadiers. Het plofte achter mij, op minder dan een meter en door de impact werd ik anderhalve meter de lucht in geworpen. De achterkant van mijn riem was volledig verbrand en het gevest van mijn zwaard was verkoold, maar gelukkig was de enige verwonding, die het mij kostte het afscheuren van een klein stukje huid aan de zijkant van mijn gezicht. Ik kwam er goed van af.</i></p> <p>Een generaal vecht in burgerkleding</p> <p>Generaal Picton voerde het bevel over de tegenaanval, die de aanval van het Franse Ie Corps verstoorde. Deze uiterst bekwame Britse officier werd daar gedood. Hij had zich al onderscheiden in de Slag bij Quatre-Bras, waar hij gewond raakte. De kist met daarin zijn uniform was niet aangekomen, dus vocht Picton in burgerkleding en hoge hoed.</p> <p>Thomas Picton was een Welshe generaal-majoor in het Engelse leger, die tijdens de Slag bij Waterloo in het hoofd werd geschoten.</p>

154	<p>Zijn divisie weerde het Ie Corps van Drouet d'Erlon af en ging de grote aanval van de Britse zware cavalerie vooraf. Hij was de hoogste geallieerde officier die sneuvelde tijdens de Slag bij Waterloo.</p> <p>Een stèle markeert de plaats waar hij werd gedood. Een legende binnen zijn familie gaat zelfs nog verder door te beweren, dat hij in een nachtjapon en hoge hoed vocht, omdat hij te lang had geslapen. Maar het is zijn burgerkleding, die vandaag zichtbaar is, niet een kamerjas.</p> <p>De sterkste man in het Britse leger Kapitein H.B. Seymour had de reputatie de langste en sterkste man in het Britse leger te zijn. Hij heeft altijd gezegd, dat hij in Waterloo meer Fransen heeft gedood dan enig ander individu. Na de overwinning, aanwezig bij de bezetting van de Franse hoofdstad, werd hij in een restaurant beledigd door een Franse officier, die zich niet had gerealiseerd hoe sterk Seymour was en zijn imposante lichaamsbouw. Seymour stond als een enorme gorilla op van zijn stoel en liep naar hem toe, om dit te wreken. De Engelsman pakte met de ene hand de neus van de Fransman vast en met de andere de kaak. Hij opende de mond van de officier en spuugde in zijn keel.</p>
155	<p>De man aldus vernederd werd hij met een gebroken kaak naar de andere kant van de kamer gegooid. Seymour had, in tegenstelling tot zijn vader en zoon, die admiraals waren, geen grote militaire carrière. In 1819 was hij al op half loon. Aan de andere kant werd hij parlementslid voor Lisburn.</p> <p>Kolonel Hamilton Kolonel Hamilton nam deel aan de Britse cavalerie-aanval tegen het Franse Ie Corps als commandant van de Scots Greys (genoemd naar hun grijze paarden). Deze man moet een voorbeeld van moed zijn geweest, want zijn lichaam werd gevonden met afgehakte armen.</p> <p>De vogelvangsters Tijdens de beroemde aanval van de Britse cavalerie tegen het Franse Ie Corps slaagde een sergeant van de Scots Greys, Charles Ewart, erin de vlag van het 45e Franse linieregiment te grijpen, evenals de adelaar die bovenaan de paal stond. Deze daad bleef niet onopgemerkt aangezien vanaf die tijd het ontwerp van een adelaar het embleem van de 2nd Royal North British Dragoons (de Royal Scots Greys) sierde. Bovendien kreeg de eenheid de bijnaam "Bird Catchers". De van de Fransen gestolen adelaar is nog steeds te zien in het Edinburgh Castle-museum. <i>(NB.: heeft Roel zelf gezien!)</i></p>
156	<p>U moet weten dat de adelaar, een bronzen beeld bovenop de Napoleontische vlaggenstok, een belangrijk symbool was voor het regiment. Dit symbool, dat al door de Romeinse legioenen werd gebruikt, werd amper drie dagen na zijn kroning in 1804 door Napoleon gekozen tijdens een grootse ceremonie, waarbij hij het gebruik ervan onder alle regimenten verspreidde. Vanaf dat moment, op het moment van de terugtocht, moesten de soldaten zich rond de standaard hergroeperen om deze te beschermen, omdat het verlies ervan als een grote schande werd beschouwd.</p> <p>De Schotse kilt</p>

	<p>Zes bataljons van Schotse infanterieregimenten waren bij Waterloo betrokken. Deze regimenten, genaamd Highlanders, waren genummerd 42, 71, 73, 78, 79 en 92. Slechts drie bataljons droegen de kilt; ze kwamen uit de 42, 79 en 92 regimenten. Hun officieren droegen echter een broek.</p> <p>De grognards van De Oude Garde vluchtten niet De kreet “De Garde valt terug!” luidde voor velen op de grond de doodsklok voor de Grande Armée. Het onvoorstelbare was gebeurd: degenen, die de bijnaam de grognards van De Oude Garde kregen, indrukwekkend met hun enorme harige mutsen, waren volledig in de war.</p>
157	<p>Bovendien hebben bepaalde Engelse regimenten sinds deze episode, ter nagedachtenis aan degenen, die ze uit de Oude Garde zouden hebben gehaald, ook deze grote harige petten gedragen! Maar de Engelsen hadden ongelijk: het was niet de beroemde elite-eenheid, die ze op dat moment hadden gedecimeerd, maar minder doorgewinterde eenheden van de Midden Garde, van wie sommigen ook harige petten droegen. Vandaar de verwarring, eerst bij de Engelsen, die dachten dat ze de Oude Garde hadden teruggedrongen en vervolgens bij de Fransen, die de overblijfselen van de Midden Garde voor de Oude Garde hielden. Hoe dan ook, in de sfeer, die destijds aan het front heerste, was alleen al de gedachte aan de terugtrekking van de Garde een aanleiding voor algemene paniek.</p> <p>Wat was deze beroemde Oude Garde? De Garde telde in haar gelederen regimenten, die zeer heterogeen waren als Mamelukken of Tartaarse verkenners, Nederlandse Garde in witte uniformen en een Kleine Garde verbonden aan de koning van Rome, de zoon van de keizer, de toekomstige Napoleon II, die de Aiglon zal zijn, met een tragisch lot. Ook werd vastgelegd dat het dragen van een snor voor deze soldaten niet verplicht was. Deze eenheid zal in 1814 met moed vechten in de wijngaarden van Montmartre en</p>
158	<p>weigeren op te geven tot het laatste moment, terwijl de overgebleven veteranen van de Garde en de oude mannen van De Oude Garde als leeuwen rond de Invalides vochten. Het bevatte ook leeuwenartillerie-eenheden, formidabel en gevreesd, van matrozen die in bijna alle campagnes te voet vochten, waarbij ze meestal de artilleristen van de Garde vervingen, die in de strijd omkwamen. De Garde heeft zijn instructeurs en een eigen administratie. De gezondheidszorg staat onder leiding van de beroemde chirurg Dominique Larrey.</p> <p>Voor alle duidelijkheid: wanneer een soldaat van de Oude Garde met pensioen gaat of wordt ontslagen, wordt hij “een oude man van de Oude Garde”, een uitdrukking die vandaag de dag nog steeds bestaat. Napoleon was bijzonder welwillend jegens zijn Oude Garde, die op zijn beurt grenzeloze bewondering voor hem koesterde. De keizer, die wist hoe hij mannen moest leiden, gebruikte vaak symbolische gebaren tegen deze soldaten, waardoor deze troepen werden gestimuleerd; het beroemde "oortrekken", of de presentatie van het eigen Legioen van Eer, genaamd "Het Kruis, voor een bijzonder dappere soldaat. Het einde van het einde was dus om van de keizer zijn eigen kruis te ontvangen, dat hij van zijn borst losmaakte om het zelf aan het uniform van de moedige soldaat te hangen. Buiten het platteland vertrouwde Napoleon, terwijl hij met de keizerin en haar zoon door de parken wandelde, de bewaking vaak toe aan een dienstdoende oude grenadier of jager, die het kind in zijn armen droeg. Het was de hoogste beloning voor de oude soldaat.</p>

159	<p>Dus degene die later de Aigle, de koning van Rome, zou worden genoemd, was voor hen ook een voorwerp van verering. Tijdens de restauratie van 1814 had de Oude Garde, omgedoopt tot "Grenadiers van Frankrijk", de ongelukkige neiging om plotseling stemloos te worden wanneer ze "Lang leve de Koning" riep. Om te voorkomen dat deze volgelingen van Napoleon gestraft zouden worden, namen ze hun toevlucht tot de volgende uitvlucht: ze riepen "Lang leve de koning", en sommigen voegden er "uit Rome" aan toe, de titel van de Aiglon.</p> <p>De veteranen van de Oude Garde worden beschouwd als de meest dappere soldaten in de Franse militaire geschiedenis.</p> <p>Niet alleen de Garde</p> <p>We praten altijd over de Garde bij de slag bij Waterloo. Maar er was ook de 10e linie, die als een van de laatste het slagveld verliet en zich in orde terugtrok naar Laon, drums en muziek aan het hoofd; aangekomen in Parijs, werd zij ontslagen.</p> <p>Blücher had nooit in Waterloo mogen aankomen</p> <p>Op 16 juni 1815, twee dagen voor de Slag bij Waterloo, in de Slag bij Ligny, die het Pruisische leger onder leiding van maarschalk Blücher tegenover een deel van het Franse leger onder bevel van Napoleon stelde, stelde maarschalk Blücher, dat hij</p>
160	<p>zelf ontsnapte op wonderbaarlijke wijze aan de gevangenneming door de Fransen, een gevangenneming, die ernstige gevolgen voor Frankrijk had kunnen hebben. Aan het einde van de strijd zakte Blüchers paard in elkaar en zakte op hem, waardoor hij volledig werd geïmmobiliseerd toen de Franse soldaten naderden! Maar toen de nacht viel, zagen de Franse ruiters de oude Pruis niet, die van zijn paard werd bevrijd door zijn trouwe adjudant, graaf von Nostitz, die na zijn val bij hem bleef.</p> <p>Gebhard Leberecht von Blücher was 72 jaar oud ten tijde van de Slag bij Waterloo. Hij zal de geschiedenis ingaan als de enige man, die Napoleon meer dan eens heeft verslagen, hier in Waterloo en in Leipzig in 1813.</p> <p>Voor mij de kinderen van de weduwe</p> <p>Hoewel het gebruikelijk was om gevangengenomen Franse officieren hun geld en andere waardevolle spullen te ontnemen, ontsnapten de vrijmetselaars toch aan een dergelijke behandeling dankzij de medeplichtigheid van hun 'broeders' uit het tegenovergestelde kamp. Veel memoristen getuigen van kolonel Scheltens, een Brusselaar, die deelnam aan de oorlogen van het keizerrijk, voordat hij terugkeerde naar België. In zijn boek 'De herinneringen van een Belgische Grogard'. Dat veel officieren het Vrijmetselaarsteken maakten, dat betekende: 'van nood, zodat degenen die toen als hun vijanden werden beschouwd, plotseling transformeerden in</p>
161	<p>bondgenoten, die klaar stonden om hen te hulp te komen.</p> <p>Want elke metselaar, die dit teken hoort of ziet, moet, zelfs met gevaar voor eigen leven, zijn broeder te hulp schieten.</p> <p>Dit teken bestaat uit het dragen van het rechterbeen achter het linkerbeen, het naar achteren kantelen van de borst, het plaatsen van de twee handen op het hoofd, verbonden door hun ineengestremgelde vingers, de handpalmen naar boven, en in deze positie uitroepen: "<i>De kinderen van de weduwe zijn van mij!</i>" Je zult toegeven dat het niet zo eenvoudig is om dit midden op een slagveld te doen of als je gewond bent.</p> <p>Afgezien van die van Scheltens zijn er weinig getuigenissen in de geschriften uit de Napoleontische tijd, waarin over deze praktijk wordt gesproken, misschien omdat de</p>

	<p>auteurs niet wilden onthullen, dat ze tot de vrijmetselarij behoorden of in hun herinneringen de regel van de stilte van de vrijmetselaars op de juiste manier wilden toepassen. We kunnen ons echter voorstellen, dat dit teken tijdens een gevecht moet zijn samengevat als dat van een soldaat, die zich overgeeft, maar met de toevoeging van de handen bijna samengevoegd, de vingers ineengestremgeld, de handpalmen omhoog, in de hoop dat dat genoeg zou zijn...</p> <p>Grouchy was inderdaad in Waterloo Maar het was Alphonse de Grouchy, de zoon van de maarschalk.</p>
162	<p>Alphonse werd op 20 augustus 1806 toegelaten tot de militaire school van Fontainebleau. Op 9 november vertrok hij naar de Grande Armée en een paar dagen later werd hij benoemd tot tweede luitenant bij de 10 dragonders. Vanaf dat moment stopte hij niet met campagne voeren. Gewond bij Eylau, luitenant in 1807, vervolgens adjudant van zijn vader, in 1808 naar het leger van Spanje gestuurd en opnieuw gewond bij de verovering van Madrid, keerde hij terug naar Wagram waar hij briljant aanviel met de 7e dragonders en hij ontving als beloning het ridderkruis van het Legioen van Eer (9 juli 1809) en de rang van kapitein (ingående 17 juli). Na de campagne van 1810 in Spanje en die van 1811 in Duitsland te hebben gevoerd, werd hij op 3 juni benoemd tot-chef escadron en toegevoegd aan het leger, dat tegen Rusland was gericht. Gewond bij Moskowa en Viazma, nam hij na de terugtrekking uit Moskou, deel aan de Saksische campagne en onderscheidde zich in Bautzen, waar hij het officierskruis van het Legioen van Eer en de rang van kolonel verdiende. Vervolgens voerde hij het bevel over de 19e Chasseurs à cheval in het leger van Italië. Bij Waterloo viel hij de Engelse carré s aan aan het hoofd van de twaalf Chasseurs, waarover zijn vader in 1792 het bevel had gevoerd en raakte opnieuw gewond. Hij wordt generaal.</p> <p>De tandenjagers van Waterloo In het eerste deel van de 19e eeuw waren rijke mensen gewend te betalen zeer</p>
163	<p>grote bedragen te betalen voor een goed kunstgebit en het beste van alles werd gemaakt met echte menselijke tanden. Totdat het gebruik van kunstporseleinen tanden tegen het einde van de 19e eeuw wijdverspreid werd, was het gebruikelijk om de tanden van gedode soldaten te trekken om er prothese van te maken. Toen de avond viel op het slagveld van Waterloo, stormden de plundersaars en andere aaseters, die de legers volgden als gieren, op hun prooi af. Ze verzamelden wapens en kostbaarheden, maar ook intacte voortanden. Dit was niets nieuws, maar op deze schaal was het anders. De vloed aan tanden op de markt was zo groot dat het kunstgebit een nieuwe naam kreeg: Waterloo-tanden.</p> <p>Een weerzinwekkend einde Een weerzinwekkende praktijk woedde in de 19e eeuw op slagvelden in heel Europa, of het nu in Leipzig, Waterloo of zelfs de Krim was. Een Duitse compagnie maakte er een specialiteit van om de talrijke lichamen van omgekomen soldaten op te graven en zo de fragiele graven en massagraven te legen. Niet uit grootheid van ziel of christelijke liefdadigheid om ze over te brengen naar mausoleums, maar om de botten terug te vinden, of die nu van mensen of paarden zijn, om ze te</p>
164	<p>verpletteren en te veranderen in...meststof. Dit veroorzaakte een tweede, veel smadelijkere dood voor degenen, die moedig hadden gevochten. De ironie van Engeland, die vasthoudt aan het respect voor de oorlogswetten, was de grote importeur van deze monsterlijke meststof.</p>

	<p>De Franse kranten hoorden natuurlijk van deze affaire en dit is wat ze zeiden: <i>“Een lading menselijke botten arriveerde op 25 oktober van Hamburg naar Lossiemouth, voor een boer, die ze moest laten vermalen en gebruiken als meststof. Deze botten werden verzameld in de vlakten en moerassen van Leipzig, en maakten deel uit van de overblijfselen van duizenden dappere mannen, die omkwamen in de bloedige veldslagen van oktober 1813 tussen Frankrijk en de geallieerde machten. Deze weerspiegeling van de dichter is waar: ‘Voor welk verachtelijk gebruik zijn we misschien bestemd, Horatio!’</i></p> <p>Een paar dagen later: <i>“Meststof” uit Leipzig arriveert nog steeds in Groot-Brittannië... Een schip geladen met een nieuwe lading menselijke botten is aangekomen in Lossiemouth, Schotland. De kapitein zegt, dat deze botten zijn verzameld in de aangrenzende vlakten van Leipzig en evenals de eerste lading waarover enige tijd geleden werd gesproken, toebehoren aan die duizenden dappere mannen die zijn gesneuveld in de bloedige strijd tussen de Fransen en de geallieerden. in de maand oktober 1813.</i></p>
165	<p><i>Deze menselijke resten waren bedoeld om ivoorzwart te maken.</i></p> <p>Ook Victor Hugo herhaalde deze commerciële schurkenstreken: <i>“De Engelse kranten zeggen, dat enkele miljoenen zakken aan menselijke botten vanuit het continent in Hull zijn aangekomen. Deze botten vermengd met paardenbeenderen werden verzameld op de slagvelden van Austerlitz, Leipzig, Léna, Friedland, Eylau, Waterloo. Ze werden naar Yorkshire vervoerd, waar ze werden vermalen en verpoederd en van daaruit naar Duncaster gestuurd, waar ze als kunstmest werden verkocht. Het laatste overblijfsel van de overwinningen van de keizer: het vetmesten van Engelse koeien.</i></p> <p>Het mysterie van de krijger van Waterloo Een van de meest opmerkelijke verhalen uit de Slag bij Waterloo betreft een ontdekking, die twee Britse officieren de dag na de slag deden. Ze ontdekten het lichaam van een verrassend mooie vrouw, gekleed in het uniform van een kurassierofficier. Uit de locatie van haar lichaam bleek dat ze de Franse cavalerie moet hebben aangevallen. Maar haar identiteit en de reden voor haar aanwezigheid op het slagveld blijven tot op de dag van vandaag een mysterie. Hoewel we weten dat een paar vrouwen in de gelederen van de Grande Armée hebben gevochten, is van geen van de bekende vrouwen vastgesteld dat ze in Waterloo zijn gedood.</p>
166	<p>Rossignol erger dan Waterloo Waterloo was met zijn 7.000 doden niet de bloedigste dag, die het Franse leger in België had meegemaakt.</p> <p>Ze zal deze dag veel later kennen, bijna een eeuw na Waterloo: 22 augustus 1914, tijdens de strijd om de grenzen, langs België en Duitsland. Die dag beleefde ze de ergste dag uit haar geschiedenis. In een tijdsbestek van enkele uren vielen bijna 27.000 soldaten op het ereveld. Alleen al bij de Slag bij Rossignol, die deel uitmaakt van deze Slag om de Grenzen, verloor het Franse leger 7.000 man, net als bij Waterloo.</p>

167	<p>NAAR PARIJS! (Cavalié Mercer)</p> <p>Fransen onverschilligheid en vreugde</p> <p><i>“Hier, meneer!” Hier, meneer! Kijk, meneer! Hier, meneer, komt u Frankrijk binnen!’ En toen we over de grens kwamen, lachten en sprongen we als zoveel apen. Ik kon niet raden welk plezier ze er in vonden om buitenlanders heilig terrein te zien schenden of wat hen ertoe zou kunnen brengen in koor te roepen: “Hier, mijnheer, is Frankrijk, hier is België!” Hoe anders zouden de gevoelens en daden van de Engelsen zijn geweest in een soortgelijke omstandigheid? De Fransen genieten echter van alles, zelfs van hun tegenslagen. Maar beschouwden zij onze invasie als een ongeluk? Van wat ik van deze mensen heb gezien, lijkt het twijfelachtig of het hen ook maar een cent uitmaakt wie er over hen regeert. Hoe dan ook, we kwamen Frankrijk binnen te midden van de toejuichingen van de bevolking. Kort daarna kwamen we aan in Malplaquet (...)</i></p> <p><i>(...) Hoe volkomen eenvoudig en onwetend zagen en leken de boeren in deze regio. Tot nu toe, sinds we de grens overstaken zagen we ze overal hun rustige werk</i></p>
168	<p><i>voortzetten met evenveel rust als tijdens de diepste vrede. De komische passage van buitenlandse troepen over hun wegen en door hun dorpen stoorde hen niet en wekte hun nieuwsgierigheid weinig op. Het dorp Forêt had een vrolijke, landelijke uitstraling met zijn rietgedekte schuren en boerderijen in de stijl van dezelfde gebouwen in Engeland.</i></p> <p><i>(...) Geen weerstand hier. In plaats van de oevers van de Oise te vinden bezet met kanonnen en bezaaid met bajonetten, in plaats van afgesneden wegen, ondergelopen velden, bossen vol schutters en steden vol grenadiers, ontmoetten we een vreedzame bevolking in een prachtig land, ploegers in hun velden, vissers langs de rivier, terwijl kuddes in alle veiligheid graasden op de groene vlakte.</i></p> <p><i>(...)De doorkomst van onze colonne door de rijen emmers en manden met gevogelte, groenten, enz. leek niet veel emoties op te wekken of het werk van de dag te onderbreken. Sommige mensen, die tot de minst drukke of meest nieuwsgierige behoorden, verlieten hun plaats om de Engelsen van dichterbij te bekijken. Er was geen enkele angst, zelfs niet onder de vrouwen en de kinderen waren net zo brutaal en vertrouwd als altijd. Hier en daar hoorde ik een kreet van: “Lang leve de koning!”, een of twee keer met warmte.</i></p>
169	<p><i>(...) Om de oprechtheid van dit wispelturige volk op de proef te stellen, stopte ik toen ik enkele van de meest luidruchtige mensen passeerde en nodigde hen met zachte stem uit om te roepen: “Lang leve de keizer. » Het resultaat was altijd hetzelfde. Eerst naar mij kijkend en vervolgens elkaar aankijkend, met een heimelijke uitdrukking, waarbij verschillende mij op de rug sloegen, antwoordde hij op dezelfde toon: 'Maar ja, meneer, lang leve de keizer, lang leve Napoleon! Het is oké, meneer, het is oké, lang leve de keizer. Ze lijken blij dat ze hun ware gevoelens kunnen uiten. Het was misschien maar een grapje, maar ik geloofde dat het serieus was, omdat ik overal hetzelfde feit zag. Bij ons waren ze nooit te laat met het bekennen van hun gehechtheid aan Bonaparte en hun haat tegen de Bourbons, tegen Lodewijk het varken.</i></p>

	<p>Duitsers, Fransen, nogmaals iedereen plundert behalve de Engelsen <i>“(...) we kwamen de eerste sporen tegen van de doortocht van onze Pruisische bondgenoten die (althans een deel van hun troepen) op deze hoogten bivakkeerden.</i></p> <p><i>Van alles wat je in de wereld kunt zien, is er misschien niets weerzinwekkender dan een verlaten bivak: de grond overal bedekt met half gedoofde vuren, kapotte kruiken, vodden, flarden van uniformen, stro dat in de modderige grond wordt vertrapt, etensresten, enz. In oorlogsverhalen zijn pracht, schittering en</i></p>
170	<p><i>opwinding het enige dat zich aan onze geest voordoet. Het bivak, het slagveld met zijn bloedbad en zijn ellende, het ziekenhuis en zijn taferelen met irrantes, het geplunderde huis, de brute misdaden en duizenden gemene en misselijkmakende episoden zijn zorgvuldig vervaagd, als we ernaar verwijzen, maar ze zijn meer in het algemeen in stilte voorbij voorbijgegaan.</i></p> <p><i>(...) de arme boer in grote nood. De Hannoveranen plunderden schuren en boerenerven; het kwaad. schreeuwde Happy, terwijl hij zijn handen wrong en het meest perfecte beeld van wanhoop bood. Gisteravond klaagde hij bij mij en ik deed er alles aan om hem te beschermen, maar zonder veel resultaat. Het bivak van deze plundersaars in de aangrenzende weide is slechts door een soort wilgenhaag gescheiden van de tuin en ondanks de schildwachten, die ik plaatste, verdween alles. Vanochtend hadden de plundersaars, nadat ze moediger waren geworden, zijn schuren geplunderd en het huis zelf bedreigd. Omdat de boerderij ons van onze voorraad eieren, melk enz. voorzag, besloot ik de plunderingen te stoppen en stuurde Breton naar hun commandant om hem te laten begrijpen dat als hij zijn mannen niet aan strengere discipline zou onderwerpen, ik verslag zou uitbrengen aan de Hertog. Ik heb er niets van geleerd, omdat hij volhardde in het niet begrijpen van het Engels. Bijgevolg waren we verplicht voortdurend alert te zijn en de plundersaars met geweld af te weren. De arme boer prijst in zijn dankbaarheid het</i></p>
171	<p><i>goede Engels, terwijl hij zweert hun bondgenoten naar de hel te sturen. Hij gaf de waarheid toe over wat ik hem vertelde over de onvermijdelijke represailles en rolde vol afgrijzen met zijn ogen, toen ik hem vertelde over de verwoestingen, die Franse troepen in andere landen hadden aangericht. 'Maar meneer, ik geloof het, de soldaten zijn echte bandieten; ze plunderen overal, zelfs in het thuisland; Ja meneer, hier. En hij vertelde me hoe een detachement kurassiers drie dagen bij hem thuis was gelegerd en pas op de ochtend van onze aankomst was vertrokken. Ze hadden hem wreed behandeld en omdat ze er al die tijd niet tevreden mee waren om op zijn kosten te leven, stonden ze op het punt alles te vernietigen en het huis in brand te steken, toen de verschijning van een van onze voorste korpsen hen dwong zich haastig terug te trekken.</i></p> <p><i>(...) we overwogen, terwijl we ons eerste glas wijn dronken, de mogelijkheid om zonder weerstand Parijs te bereiken, toen een officier van de lijfwachten kwam melden dat een grote groep cavalerie anderhalve kilometer verderop in het bos was gezien het dorp. Omdat Zijne Lordschap zeker wist dat de massa van de Franse strijdkrachten zich terugtrok vóór de Pruisen, die een mars op ons hadden gewonnen, was hij tevreden met het sturen van een sterk detachement om te verkennen en wij bleven aan tafel. In de loop van de avond keerde het detachement terug en rapporteerde, dat de cavalerie, die was gezien, een bende van ongeveer 600 Franse deserteurs was en dat deze mensen, profiterend van de huidige stand</i></p>

	<p>van zaken, plunderden en bijdragen inzamelde in dorpen en zelfs steden in het hele land.</p>
172	<p><i>De inwoners van Amiens zelf zijn zeer gealarmeerd en wachten met spanning op onze komst als hun enige middel om zich tegen deze bandieten te beschermen. Terwijl de Franse bevolking vreugdevol de komst van hun Engelse indringers toejuichte, niet wetende wat deze wanhopige mensen zouden proberen, verdubbelden we de bewakers en gaven opdracht tot patrouilles voor de nacht. (...)</i></p> <p><i>(...) Het dorp waar we rond het middaguur aankwamen, vertoonde een verschrikkelijk beeld van verwoesting. Een groep Pruisen stopte daar gisteravond en behalve de muren van de huizen hebben ze het absoluut verwoest. Deuren en ramen werden afgerukt en in bivakvuren verbrand. Een soortgelijk lot schijnt te zijn weggelegd voor allerlei soorten meubilair, met uitzondering van een paar stoelen en banken, die de soldaten voor persoonlijk gebruik hadden gereserveerd en verspreid in de tuinen en boomgaarden hadden achtergelaten of soms omgeschopt waren bij het vertrek, omdat velen op de grond vielen. de kolen van de bivakvuren en waren gedeeltelijk verteerd. Lakens, beddengoed, bedden, gordijnen en gescheurde tapijten lagen in alle richtingen op de vloer verspreid. De weg was bedekt met vodden, veren, fragmenten van kapot meubilair, borden, glas, enz. Grote ladekasten en kasten stonden half vernield of verbrand.</i></p>
173	<p><i>(...) Onze mannen zijn niet zo fel. Ze nemen zeker wat ze nodig hebben als het komt, maar ze doen niet veel moeite om te zoeken. Een bende Nederlandse soldaten heeft vanmorgen de deur van de kerk opengebroken en nadat ze zich een tijdje hadden vermaakt, verkleed in priestergewaden en katholieke ceremonies belachelijk gemaakt, braken ze uiteindelijk het altaar en vernielden ze alles wat ze in de kerk en de sacristie aantroffen. Onze bondgenoten zijn geenszins een prettig of zeer hartelijk gezelschap voor ons. Wanneer een Engels korps een kasteel en het bijbehorende park bezet, staat het iedereen toe er in en uit te gaan, op voorwaarde dat niemand het hindert. Een eenvoudige Belg, Nederlander of Nassau zal, als hij bevelvoerend officier is, vaak een hele plaats voor zichzelf in beslag nemen; Bij elke deur zullen schildwachten worden geplaatst met een strikt verbod om iemand binnen te laten. Het is een brutale kliek. Nederlanders lijken beter. Ze zijn allemaal buitengewoon onbeschaamd tegen ons.</i></p> <p><i>(...) Het was echt verfrissend om dit deel van het land ongerept en bloeiend aan te treffen. Maar er waren geen wijnbouwers, noch inwoners van welke aard dan ook; velden en huizen werden ook verlaten. Terwijl we filosofeerden over de verschrikkingen van de oorlog, kwamen we plotseling bij wat vóór de verwoesting een mooi dorp was geweest en waarvan de verlaten straten, zoals gewoonlijk, vol stonden met meubels, kapotte ramen, enz.</i></p>
174	<p><i>Tegenover de kerk stond een elegante loge en een poort die uitkeek op een lange laan, die uitkwam in een kasteel. Op het plein stonden twintig of dertig aan elkaar vastgebonden paarden onder de bewaking van één enkele huzaar. Ik geloof dat hij Pruisisch was, maar ik weet het niet zeker. Deze man vertelde ons dat zijn kameraden in het kasteel waren en wij gingen erheen, benieuwd wat ze daar deden.</i></p> <p><i>We waren niet zo geschokt door het toneel van ondergang en vernietiging dat zich aan ons voordeed als een week geleden; wij zijn er inmiddels aan gewend. De fragmenten van banken, stoelen, tafels, enz., verspreid over het gazon, kondigden</i></p>

	<p><i>een rijkelijk ingericht huis aan en naarmate we verder kwamen, werden de tekenen van wraak steeds talrijker. Grote stukken papier, die van de muren werden gescheurd en overblijfselen van prachtige zijden gordijnen met hun dikke gouden franjes werden aan de struiken gehangen. Kapotte spiegels en dure kroonluchters bedekten de vloer tot het punt dat we moeite hadden om te voorkomen dat onze paarden hun voeten bezeren. De glimmende kristallen hangers, die op het gazon staan, hadden ons, met een beetje fantasie, kunnen doen geloven dat we door Sinbad's Valley of Diamonds liepen. Platen van het zeldzaamste marmer, gescheurd uit schoorsteenmantels, werden tot kleine stukjes gereduceerd. Zelfs de bedden waren opengescheurd en de inhoud ervan was door de wind verspreid het hele</i></p>
175	<p><i>park bedekt soms de grond als vers gevallen sneeuw. De bomen aan de lanen werden gekapt en in stukken gehakt, waarbij het grootste deel van hun bast werd afgescheurd. Velen werden zwart en verschroeid door de branden. verlicht aan hun voeten met het mahoniehouten meubilair; struiken, gesloopt of ontworteld; zelfs het gras, omgedraaid, werd tot modder gereduceerd onder de voeten van mensen en dieren.</i></p> <p><i>Hitchins en ik stegen af bij de hoofdingang, plaatsten onze paarden in een kleine stal, die nog steeds een deur had en begonnen dit eens zo prachtige huis te inspecteren. Geschreeuw en gelach galmden door het huis. De huzaren waren druk bezig met het voltooiën van het vernietigingswerk en toen we langs de prachtige trap liepen, die vanuit de hal leidde, werden we bijna verpletterd door een enorme spiegel, die deze heren met luide uitroepen over de trapleuning gooiden. De begane grond met uitzicht op het park bestond uit een reeks prachtige hoge kamers, van prachtige proporties en verlicht door een overvloed aan openslaande deuren. Ze waren luxueus ingericht, maar stonden nu leeg; het behang hing aan flarden en zelfs de kroonlijsten waren min of meer gesloopt.</i></p> <p><i>Allerlei beledigingen tegen Frankrijk en de Fransen stonden op de muren geschreven. In één kamer stonden de overblijfselen van een vleugel. De kamer</i></p>
176	<p><i>ernaast leek te zijn gekozen als executieplaats voor al het porselein van het huis, dat daar was opgeslagen. De mooiste vazen uit Sèvres en Dresden, tafel- en theeserviezen vormden stapels puin op de parketvloer en een grote porseleinen kachel had hetzelfde lot ondergaan. Een andere kamer was van vloer tot plafond versierd met spiegels; ze leken als doelwit te hebben gediend, omdat we kogelsporen konden zien op de muren, waarop ze waren afgevuurd. Er bleven slechts enkele fragmenten van de gouden omlijstingen over. De laatste kamer, half rond aan de kant die het verst van de ramen verwijderd was, was ingericht met banken in de vorm van een amfitheater. De muren waren bedekt met schilderijen, die een bos en een watermassa voorstelden, waar verschillende nimfen aan het spelen waren. Het pleisterwerk was op sommige plaatsen gebroken en de nimfen waren doorzeefd met bajonetslagen.</i></p> <p><i>De bovenverdieping bestond uit slaapkamers en badkamers en bood hetzelfde schouwspel van ruïnes als die beneden; zelfs de loden leidingen van de baden waren in stukken gesneden. Een huzaar aan wie we vroegen waarom ze bijzonder vastbesloten waren dit huis te vernietigen, vertelde ons dat dit kwam omdat het toebehoorde aan Jerome Buonaparte, die alle Duitsers haten. Nadat we genoeg hadden gezien, bezochten we een ander, iets kleiner kasteel dat net zo mooi was geweest en in precies dezelfde staat verkeerde. Er was een heel mooie bibliotheek</i></p>

	<p>waarvan de boeken uit het raam waren gegooid. Een klein zwembad beneden had grote hoeveelheden ontvangen, de rest lag verspreid over het park.</p>
177	<p>Ik heb het zwembad verschillende keren gezien en er een mooi klein exemplaar van Seneca uit gevist, dat ik heb meegenomen.</p> <p>Eenvoudige mensen wisten vaak weinig <i>“Wij vinden dit ras eenvoudig, gedienschtig, maar zeer onwetend en hun dialect is bijna onbegrijpelijk. Sommigen van degenen, die ik vanmiddag ondervroeg, waren, of beweerden, onwetend van alles wat er in de wereld gaande was. Ze wisten dat Frankrijk in oorlog was met Engeland, Pruisen en Rusland, maar dat was alles. Ze hadden nog nooit van Wellington gehoord, noch van Nelson, noch zelfs van Lodewijk XVIII. Ze wisten echter genoeg om bang te zijn voor de Kozakken en de Pruisen. Ik vroeg hen of ze Buonaparte kenden. “Nee meneer, nee, niet.” “En Napoleon?” - “Ah, maar ja meneer, hij is de keizer, is dat niet waar meneer?” Ze kenden hem, omdat hij hen belasting liet betalen, maar ze waren net zo onwetend over zijn oorlogen als over al het andere en vroegen zich in het geheel niet af waarom of hoe we hier waren.’</i></p> <p>Het feest koning Lodewijk te ontvangen <i>*7 juli. Eerste hittedag. Al vroeg was het druk Parijs druk met mensen van alle geslachten, leeftijden en omstandigheden, die naar Arnouville gingen om hun</i></p>
178	<p><i>geliefde monarch toe te juichen. De hele bevolking leek buiten te zijn, zo groot was de drukte. Saloons, paardenkoetsen, ruiters en voetgangers trokken voorbij zonder te stoppen en zonder dat hun aantal afnam. Ze waren op hun paasbest en allemaal blij. Het is een perfecte feestdag waar iedereen onvervalst van wil genieten. Ik kon me nauwelijks voorstellen, dat deze lachende menigte dezelfde was, die al een kwart eeuw gewend was zichzelf als onoverwinnelijk te beschouwen, die vervolgens in twaalf maanden twee keer was binnengevallen, zelfs in het stof vernederd, terwijl ze zo lang oude mensen hadden vertrouwd. Nu haastte deze zelfde kliek zich om hulde te brengen aan de familie, die het tweemaal had onttroond. Terloops stak ze het bivak van haar veroveraars over, aanschouwde de wrakken en ruïnes van haar huizen, haar tuinen, haar velden en vervolgde haar reis, kletsend, lachend en zelfs zingend op de meest opgewekte manier ter wereld. Voor deze mensen was het een feestdag waarvan ze wilden genieten, wat de reden ook was.</i></p> <p><i>Hun elegante kostuums vormden een opvallend contrast met de versleten kleding, de hardbruine gezichten en de onbewogen uitdrukkingen van onze soldaten, die langs de kant van de weg stonden te kijken en naar de menigte keken. Er waren leden van de Wetgevende Vergadering in hun geborduurde uniformen, sommigen in</i></p>
179	<p><i>rijtuigen, anderen te paard, anderen lopen met een waardige uitstraling; naast hen een groep knappe brunettes met heldere ogen en koket opgemaakte gezichten. Toen kwam er een nationale garde in een blauw en rood uniform, een witte broek en laarzen met gele manchetten, waggelden met een belangrijk voorkomen en veegden van tijd tot tijd het gezicht af met een witte zakdoek, die ze in de hand hielden.</i></p> <p><i>De optocht van Lodewijk XVIII arriveert in Parijs. “Ik keerde terug naar de hoofdweg, die aan het einde van het dorp loopt, gewoon om de optocht te vinden. Eerst kwamen de lijfwachten, schitterend in zilver en staal, daarna de Zwitserse bewakers, ongeveer tweehonderd jonge mensen, de mooiste die je je maar kunt voorstellen en zoals ik nog nooit zo veel bij elkaar heb gezien, met een groot, recht,</i></p>

	<p><i>nobel voorkomen. Ze hadden niets te danken aan hun kostuum, dat bestond uit vervaagde kleding, voorheen blauw, nu kleurloos en versleten, bijpassende broeken, armoedige misvormde politiepetten, zonder wapens of uitrusting. Sommigen hadden stokken, allemaal hadden ze knapzakken van langharig geitenleer, vroeger wit, maar nu roodachtig van tint.</i></p> <p><i>Ze werden gevolgd door vijf of zes 4-ponder kanonnen van een type en uitrusting, die zeer geschikt waren voor zulke soldaten die, zo zou ik willen toevoegen, droevig rondliepen, alsof ze zich schaamden voor hun slechte uiterlijk. De kanonnen werden</i></p>
180	<p><i>gesleept door kleine, norske boerenpaarden in hun gebruikelijke tuigen. De nog ongeopende karren,, jammerlijk gebrekkig aan verf, op de Belgische weg waren allemaal beladen met vrouwen, kinderen en bagage. Een paar oude kanonnières liepen samen met de rest naast de wielen. Het geheel zou beter geschikt zijn geweest voor een parade door Coventry dan voor de triomfantelijke intocht van een vorst in zijn hoofdstad, een bij uitstek militaire hoofdstad.</i></p> <p><i>De koninklijke rijtuigen, getrokken door postpaarden, kwamen daarna en hun uiterlijk was nauwelijks beter dan dat van de kanonnen. Louis zat in de laatste wagen en een dikke massa voetgangers met een paar Britse officieren te paard achteraan.</i></p> <p><i>Ik vergezelde hem naar Saint-Denis, wat behoorlijk lang duurde, omdat het tempo noodzakelijkerwijs laag was.</i></p> <p><i>Er werd door onze troepen geen blijk van respect geuit, terwijl Zijne Majesteit hen passeerde. De meest nieuwsgierige mensen verdrongen zich langs de kant van de weg, maar dan in werkkleding of zelfs in hemdsmouwen. Velen bleven op hun werk of zaten hun pijp te roken. Alleen de Hooglanderbrigade juichte de koning toe toen hij door hun bivak trok. Waarvoor? Is er enig verband tussen deze toejuichingen en de bescherming, die de familie Bourbon aan de Stuarts biedt? Wat zeker is, is dat alleen de Hooglanders juichten.</i></p>
181	<p><i>Het was bijna onmogelijk om Saint-Denis binnen te komen, zo'n grote hoeveelheid boeren en stadsbewoners vulden de straten. Toen de koninklijke rijtuigen naderden, liet deze menigte de lucht weergalmen van kreten als: "Lang leve de koning!", "Lang leve de Bourbons!" Nog maar een maand geleden riepen misschien dezelfde mensen op dezelfde plek net zo hartelijk: "Lang leve de keizer. Lang leve Napoleon. Weg met de Bourbons." Ik ben nog nooit zo trots geweest om Engelsman te zijn. Van Garges tot Saint-Denis stond ik bij de koninklijke koets en bestudeerde het gelaat van Zijne Majesteit om tekenen van emotie te ontdekken. Maar het verraadde niemand, zijn gezicht was kalm, serieus, over het algemeen onbewogen, soms verlicht door een flauwe glimlach als hij de groeten beantwoordde, maar deze glimlach was volkomen vluchtig en de gelaatstrekken keerden onmiddellijk terug naar hun gebruikelijke kalmte. Onze troepen leken zijn belangstelling aanzienlijk te wekken, vooral de Hooglanders. Hij toonde veel aandacht voor de Engelse officieren en beantwoordde hun groeten serieus en stipt.</i></p> <p>Bezetting Parijs en onverschillige Fransen</p> <p><i>"De Seine gleed rustig langs groene weiden omzoomd met wilgen, met dorpen en steden aan elke oever.</i></p>
182	<p><i>Veel wagens beladen met goederen, andere eleganter, geschilderd in felle kleuren, werden bereden door vrolijke mensen, wier lichte hart de val van hun geliefde keizer, hun bezoedelde nationale glorie en de aanwezigheid van hun veroveraars,</i></p>

	<p><i>hun oude vijanden, al was vergeten. Engelse soldaten keken hen na, Engelse soldaten bezetten de kazernes van de voormalige keizerlijke garde en toch was hun gelach net zo vreugdevol, hun gelaat waarschijnlijk net zo briljant als ten tijde van de bulletins van Austerlitz en Jena. Nee, ik kan me niet voorstellen dat Engeland, vlakbij de modderige Theems, zo laag zou zijn gevallen als de Franse legioenen in Londen waren gelegerd. (...)</i></p> <p><i>(...) De soldaten, zowel Engelsen als Kozakken en hun paarden waren voorwerpen van nieuwsgierigheid voor de menigte Parijse toeschouwers, die naar hen staarden, niet in stilte, maar kletsend als apen en uitleggend wat ze zagen aan die van hun burens, die zijn minder begaafd met begrip. Rijtuigen en jonge mannen te paard (half burgerlijk, half militair, te oordelen naar hun stijve gezicht, hun zadels en cavaleriehoofdstellen) stopten om naar dit buitenlandse bivak te kijken. Als zij al geamuseerd waren door mijn landgenoten, was ik niet minder geamuseerd door hen. Er was iets onweerstaanbaar komisch in hun sfeer van voldoening terwijl ze paradeerden als het soort geleerde katten, die als rijdier dienden voor de schoonheden die in de karren zaten.</i></p>
183	<p><i>Komischer nog steeds waren de getroffen en minachtende blikken, die ze wierpen op de stoutmoedige kerels, die hun dappere landgenoten (en misschien zichzelf) van Brussel naar Parijs hadden verjaagd.</i></p> <p><i>(...) Ik had nog nooit manschappen uit Moskou gezien. En toch zie ik elke dag, als ik door la Chapelle loop, honderden van hun infanteristen zonder hen ook maar de minste aandacht te schenken. Hoewel ze knap zijn als in een tijdschrift, zijn ze daarbuiten de lelijkste klootzakken ter wereld. Het kostuum, waarin ze gewoonlijk door la Chapelle ronddwalen, bestaat uit een vuile politiepet, een al even vuile overjas, meestal naar achteren getrokken door een martingaal om hen het lopen niet te hinderen, een walgelijke canvas broek, die aan de onderkant wordt opgetrokken door halfhoge laarzen. Men ziet ze gewoonlijk van het ene huis naar het andere glijden, of in een soort bergdruffe over de velden gaan. Ze hebben geen nieuwsgierigheid, of die wordt afgeremd door discipline, want ik kan me niet herinneren dat ik een Russische soldaat door de straten heb zien lopen, alsof hij naar de stad keek.</i></p> <p>Overwinningsparades</p> <p><i>"25 juli. Parade van de Engelse troepen door Hunne Keizerlijke en Koninklijke Majesteiten.</i></p> <p><i>Eindelijk werd de nadering van de vorsten aangekondigd en zij arriveerden, voorafgegaan en gevolgd door een talrijke en schitterende begeleiding van bijna alle wapenonderdelen.</i></p>
184	<p><i>De processie omvatte bijna alle wapens van alle Europese legers. Het was geweldig. Eerst kwamen keizer Alexander en de koning van Pruisen in hun respectievelijke groene en blauwe uniformen tegenover elkaar, de eerste glimlachte zoals gewoonlijk, de tweede zwijgzaam en melancholisch. Iets achter hem volgde de keizer van Oostenrijk in een wit uniform met rode accenten, heel eenvoudig. Hij is een magere man, droog als papier, zeer gedistingeerd, en zijn bruine gezicht had een air van goedheid en vriendelijkheid, degene die, zo blijkt uit wat er wordt gezegd, niet misleidde over zijn karakter.</i></p>

	<p><i>Ze kwamen voorbij, inspecteerden onze troepen met duidelijke nieuwsgierigheid en interesse en zoals ze dat bij iedere bevelvoerende officier deden, tilden ze hun hoed naar me op en begroetten me met hun meest genadige glimlach. Ik betwijfel of wij hetzelfde voor hen zouden doen.</i></p> <p><i>Tot gisteren had ik sinds de aankomst van het Britse korps bij Garges nog geen Britse infanterie onder de wapenen gezien, terwijl ik voortdurend buitenlandse infanterietroepen voor mijn ogen had gehad. Deze laatsten zijn prachtig gekleed in nieuwe, goed gesneden pakken, waardoor de mannen optimaal tot hun recht komen; voeg daarbij hun hoog uitlopende shako's en enorme harige petten. Onze infanterie, en in feite ons hele leger, verscheen bij deze bespreking in dezelfde kleding waarin ze zich bevonden en waarin ze maandenlang liepen, sliepen en vochten.</i></p>
185	<p><i>De kleuren waren vervaagd en veranderden in een tint rood baksteenstof. Hun oorspronkelijk slecht gesneden tunieken hadden deze flexibiliteit verworven, die zo aangenaam en comfortabel is voor de eigenaar, maar die niet bedoeld is om hun gratie te vergroten. Tot overmaat van ramp is hun kapsel misschien wel het gemeenste, meest afschuwelijke dat ooit is uitgevonden. Om al deze redenen leken onze infanteristen volledig in het nadeel te zijn: vies, versleten en erg klein. Dat was, vrees ik, de indruk, die de vorsten hadden, omdat ons vanochtend werd verteld dat ze onze hertog wezen op de kleine omvang van de Engelsen. “Ja,” antwoordde onze nobele leider, “ze zijn klein, maar Uwe Majesteiten zullen er geen vinden die zo goed vechten. “Ik weet niet of dat waar is. Maar onze mannen ondanks hun krappe gestalte en nederige uiterlijk waren ze duidelijk het voorwerp van intense belangstelling, te oordelen naar de duur en grondigheid van hun inspectie. Eindelijk waren de vorsten klaar en paradeerden we voor hen in colonnes per divisie, Place Louis XV. Er was meer publiek dan ik tot dan toe had gezien. Niet alleen zaten de mensen zo opeengepakt, dat ze zich niet meer konden bewegen, maar de daken van de Garde-Meuble, van het Hôtel Bourbon aan de andere kant van de rivier en de wallen van de Tuilerieën waren er tot aan de kroonlijsten mee verstopt....)</i></p>
186	<p><i>(...) de herziening van het Pruisische leger, die zoals gewoonlijk een paar dagen geleden plaatsvond op Place Louis XV, maar deze keer werd de linie gevormd langs de boulevard en betrad de colonne via de Koningsstraat het plein. Ik heb zo lang gewacht, dat ik me slechts een paar details herinner. De troepen leken in goede conditie, goed uitgerust, de mannen jong, levendig en goed geoefend, met een gelaat vol levendigheid en blijkbaar trots om soldaten te zijn. De cavalerie was goed bereden en de kurassiers droegen zwarte borstplaten en niet gepolijst zoals de Fransen. De menigte was net zo groot als bij onze binnenkomst en het terrein werd bewaakt door een troep wild uitzierende Kozakken, gekleed in het blauw, op duidelijk afgereden paarden. Dat is alles! Maar dit is wat er in tijd is gebeurd en dat zal ik nooit vergeten. De Kozakken stonden onder het bevel van een oude leider, duidelijk van hoge rang, van wie ik begreep dat het niets minder was dan hoofdman Platov, om wie verschillende algemene officieren heen reden om instructies te geven aan de Kozakken.</i></p> <p>Het Bulletin van 20 juni 1815</p> <p>Het was via een buitengewone aanvulling in het Moniteur van 21 juni 1815, dat Frankrijk het nieuws van de Waterloo-ramp hoorde. Het bevatte het legerbulletin dat Napoleon op 20 juni in Laon had gedicteerd aan zijn secretaris Fleury de Chaboulon</p>

187	<p>en voorgelezen aanwezigheid van Maret, hertog van Bassano, en herlezen door Fleury voor de generaals Bertrand, Drouot, “en de andere aides-de-camp”, waaronder Flahaut.</p> <p>Volgens de getuigenis van Fleury wilde Napoleon in het bulletin de hele waarheid vertellen. Maar de meeste historici hielden hier geen rekening mee.</p> <p>Waterloo is in werkelijkheid niet doorslaggevend</p> <p>Het verliescijfer van de Belgische campagne is niet zo onevenwichtig als wordt aangenomen: ongeveer 60.000 Fransen stierven vergeleken met iets meer dan 55.000 geallieerden. In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, was de Slag bij Waterloo geen beslissende militaire nederlaag. Vanuit politiek oogpunt is het daarentegen een heel ander debat... Als Napoleon, drie dagen na de slag, terugkeert naar Parijs, eisen de afgevaardigden zijn troonsafstand...</p> <p>Waterloo was niet het laatste gevecht</p> <p>De slag bij Rocquencourt, 21 kilometer ten westen van Parijs, was ruim tien dagen na Waterloo de laatste slag, die de Napoleontische keizerlijke troepen van de Pruisen wonnen. Deze vond plaats op 1 juli, negen dagen na de troonsafstand van Napoleon, maar vóór de ondertekening van de wapenstilstand, terwijl de geallieerden Frankrijk waren binnengevallen.</p>
188	<p>Ney</p> <p>Tijdens de onrustige nacht van 13 op 14 maart 1815 besloot Ney, die net als de meeste andere officieren van Napoleon zich achter Lodewijk XVIII had geschaard, na lang nadenken, terwijl hij van plan was zijn weg te blokkeren, zich bij de keizer aan te sluiten.</p> <p>Het moet gezegd worden, dat er van alle kanten bewijzen waren van een volksofstand ten gunste van Napoleon.</p> <p>Generaal Bertrand zou ook een brief hebben gestuurd, waarin hij maarschalk Ney bedreigde en hem de verzekering gaf, dat de geallieerden de terugkeer van Napoleon accepteerden.</p> <p>Bovendien wist Ney, dat de aanwezige strijdkrachten ongeveer gelijkwaardig waren, en hij wilde geen Frans-Frans bloedbad veroorzaken.</p> <p>Nadat hij zijn besluit had genomen, plaatste hij de beroemde proclamatie waarin hij zei: “Soldaten! De Bourbon-zaak is voor altijd verloren. De legitieme dynastie, die de Franse natie heeft aangenomen, zal terugkeren naar de troon. Het is aan keizer Napoleon, onze soeverein, om over ons prachtige land te regeren...’</p> <p>Na Waterloo vroeg Lodewijk XVIII aan Fouché, minister van politie, om hem een lijst door te geven van officieren, die beschuldigd werden van verraad, omdat ze</p>
189	<p>Bevestigd hadden vóór 20 maart 1815, de datum waarop de koning de hoofdstad verliet. De lijst heeft slechts één maarschalk bovenaan: Ney.</p> <p>Hij werd op 19 augustus gearresteerd, teruggebracht en gevangengezet in Parijs. Vaak had hij aan zijn rampzalige lot kunnen ontsnappen.</p> <p>Hij zou de paspoorten hebben geweigerd, die Fouché hem zou hebben aangeboden om te vluchten. Ook weigerde hij het voorstel van generaal Exelmans om hem vrij te laten en te begeleiden naar waar hij maar wilde en evenzeer dat van officieren, die hem kwamen vrijlaten in de gevangenis.</p> <p>Twee dagen later spraken de collega's van Frankrijk hun oordeel uit en verklaarden Ney vrijwel unaniem schuldig aan het aanvallen van de veiligheid van de staat. Zijn vrouw smeekte Lodewijk XVIII om genade.</p>

	<p>Deze zou hebben gezegd dat hij vóór dit verzoek was, maar dat alleen Wellington of de hertogin van Angoulême, de dochter van Lodewijk XVI, de beslissing konden nemen.</p> <p>De maarschalk ging vervolgens om genade vragen aan Wellington, die het aanvankelijk accepteerde en het vervolgens opgaf wegens moeilijkheden en obstakels. Vervolgens ging ze naar de hertogin van Angoulême, die droogjes weigerde. Laatstgenoemde zei later dat ze spijt had van haar actie en dat ze,</p>
190	<p>als ze had geweten, wie maarschalk Ney werkelijk was, om zijn vergeving zou hebben gevraagd.</p> <p>Hij had ook gered kunnen worden, toen zijn geboorteplaats Saarlouis tijdens het Verdrag van Parijs Pruisisch werd. Volgens zijn advocaten kon Ney niet meer worden berecht, omdat hij Pruisisch was geworden.</p> <p>Niettemin stond maarschalk Ney op, onderbrak zijn advocaat en zei: <i>"Ik ben Fransman en ik zal Fransman blijven!"</i></p> <p>Ney kreeg een biechtvader aangeboden, die hij antwoordde: <i>"Je verveelt me met je priesterschap!"</i> Toen accepteerde hij het uiteindelijk, overtuigd door een voormalig soldaat uit de Russische campagne.</p> <p>Voor het peloton weigerde Ney zich te laten blinddoeken.</p> <p>Het lijk viel, zoals gebruikelijk, met het gezicht naar beneden en bleef vijftien minuten alleen. Een Britse ruiter liet zijn paard over het lijk springen. Een Russische officier, die openlijk zijn vreugde had geuit, werd door tsaar Alexander Ie zelf van de legerlijsten verwijderd, want hij waardeerde maarschalk Ney enorm.</p> <p>Uiteindelijk is de executie van Ney voor velen een vorm van politieke moord, simpelweg in termen van de wet, om de eenvoudige reden, dat maarschalk Davout na de nederlaag een overeenkomst had getekend met de bondgenoten</p>
191	<p>een conventie had gesloten, waarvan artikel 12 specificerde, dat er geen vervolging kon worden ingesteld tegen officieren en soldaten vanwege hun gedrag tijdens de Honderd Dagen. Het veroordelen van maarschalk Ney kwam neer op het schenden van deze conventie, die Davout persoonlijk bevestigde.</p> <p>Complottheorie</p> <p>Napoleon is niet langer dezelfde man, hij is uitgeput door campagnes, intriges, politiek, zijn eerste troonsafstand. Op de dag van Waterloo melden verschillende getuigenissen, dat hij verschillende keren moest overgeven en dat hij slaperig leek. Het moet gezegd worden, dat hij een zeer slechte nacht had gehad, want gedurende de dag had hij opnieuw pijnlijke lever- en maagkoliek gehad, deze kolieken konden niet heviger zijn, nauwelijks menselijk draaglijk.</p> <p>Bovendien maakten zijn aambeien, die zeer vaak voorkomen bij grote ruiters, zijn leven onmogelijk, wat hem, naast zijn maagaanvallen, verhinderde het slagveld de dag vóór het gevecht goed te herkennen.</p> <p>De grote strateeg is daarom kleiner geworden. Is dit de reden waarom hij zijn artillerie niet verstandig zal gebruiken, een fout zal maken bij het lezen van de kaart van de regio Waterloo, geen aandacht zal hebben voor zijn flanken en de mogelijke komst van de Pruisen?</p>
192	<p>Voordien kon hij zich Murat ook niet herinneren, die hij ervan beschuldigde dat hij tijdens zijn troonsafstand een verdrag had ondertekend waarbij zijn koninkrijk Napels met de Oostenrijkers werd verbonden.</p>

	<p>Als Murat aan het hoofd van de cavalerie had gestaan, zou de strijd dan gewonnen zijn, omdat hij zonder bevel van de keizer zeker niet het initiatief zou hebben genomen voor een cavalerie-aanval van een dergelijke omvang? Hij zal vrijwel dezelfde houding hebben ten opzichte van Ney, die hij op het laatste moment binnenhaalt en die daardoor de plek en zijn tactiek niet echt in zich zal kunnen opnemen.</p> <p>Napoleon maakte ook nog een andere grote fout: bij afwezigheid van de briljante Berthier vertrouwde hij de functie van generaal-majoor van het leger toe aan Soult, terwijl hij deze post had moeten geven aan een van degenen, die Berthier hadden bijgestaan en die van zijn lessen hadden geprofiteerd.</p> <p>Maar de keizer wilde een maarschalk voor deze functie en Soult was niet opgewassen tegen de taak.</p> <p>Zelfs als Napoleon ziek was, zelfs als hij niet langer dezelfde man is, hebben veel mensen bij het bestuderen van deze strijd het gevoel, dat degenen die bij Waterloo faalden, meer nog dan Napoleon, zijn ondergeschikten waren.</p> <p>Wilden deze maarschalken echt winnen? Zij die, overstroomd door geld en eer,</p>
193	<p>Wisten, dat het zelfs in het geval van een overwinning zou betekenen, dat ze keer op keer terug zouden moeten gaan om te vechten tegen de Russen, die daar in het oosten aankwamen, tegen de Engelsen die zich zouden herpakken, tegen anderen die zich voortdurend bedreigd zouden voelen. Een voorbeeld onder andere.</p> <p>De nederlaag van Napoleon zal Soult er niet van weerhouden een schitterende carrière voort te zetten. Lodewijk XVIII herstelde hem in 1820 in de waardigheid van maarschalk. Hij zal in 1827 tot adelstand worden verheven en in 1830 tot minister van Oorlog. In 1838 zal de koning hem kiezen om hem te vertegenwoordigen bij de kroning van de koningin van Engeland en hij zal zelfs voorzitter van de Raad zijn, het huidige equivalent van premier, minister, gedurende zeven jaar, van 1840 tot 1847, jaren waarin Louis-Philippe hem de eretitel van maarschalk-generaal van Frankrijk verleende.</p> <p>Mamelukken afgeslacht en Napoleon vermord: de Witte Terreur De haat tegen de royalisten, die tijdens de Honderd Dagen moeilijk te beheersen was, explodeerde bij de aankondiging van Waterloo. De Witte Terreur is een reactiebeweging tegen de bonapartisten en de voormalige revolutionairen, wier geweld zich ontwikkelde in het Zuiden en in de oude landen van contrarevolutie zoals de Vendée, Bretagne en Maine.</p>
194	<p>Groepen royalisten bewapenen zich en terroriseren het land. Ze staan bekend als Verdets, omdat ze de groene kokarde dragen, de kleur van de graaf van Artois, de leider van de ultra-royalisten. Deze golf van royalistische terreur was vooral bloedig rond Marseille en Toulouse, waar tientallen bonapartistische soldaten werden vermoord. De Verdets vonden daar veel sympathie. Napoleon moest zich tijdens zijn reis naar het eiland Elba in 1814 vermommen om te ontsnappen aan de woede van de inwoners van de Rhônevallei, voornamelijk royalisten.</p> <p>Zo ontstonden er volks- en spontane bewegingen, die zeer slecht gecontroleerd werden door het koninklijk bestuur. In Marseille kwam het volk in opstand en slachtte op 25 juni 1815 voormalige Mamelukken van de Keizerlijke Garde af. In Toulouse werd generaal Ramel, commandant van dit bolwerk in naam van Lodewijk XVIII, die had geprobeerd de Verschulden te ontwapenen, op 25 juni 1815</p>

	<p>vermoord op 15 augustus. In Avignon werd maarschalk Brune, de held van het rijk, door de menigte afgeslacht en in de Rhône geworpen.</p> <p>In de Gard liet Jacques Dupont, bekend als Trestailons, aan het hoofd van gewapende bendes, enkele tientallen hervormers vermoorden, vele anderen werden vervolgd en enkele duizenden vluchtten. Het enige toevluchtsoord waarop men hoopt, zijn gevangenissen. Deze worden echter leeggemaakt en de bewoners ervan worden uitgeroeid.</p>
195	<p>De problemen eindigden in de herfst van 1815, na de proclamatie van Lodewijk XVIII over de excessen van het Zuiden, op 1 september. Noch de bezettingstroepen die sinds de nederlaag van Napoleon aanwezig waren, noch de ongeorganiseerde Franse autoriteiten probeerden de bloedbaden echter te stoppen.</p> <p>Er zal ook een juridische zuivering plaatsvinden, die de royalisten doet verlangen naar wraak op de revolutie en het rijk. De zuivering van het bestuur is ernstig; het beïnvloedt meer dan een kwart van de functies. Ongeveer 70.000 mensen werden gearresteerd wegens “politiek misdrijf” en 6.000 veroordeeld.</p> <p>Deze zuivering resulteerde in de veroordeling van verschillende generaals van het rijk, die schaarden zich achter Napoleon tijdens de Honderd Dagen, in het bijzonder La Bédoyère, Mouton-Duvernet, maarschalk Ney, held van de Russische campagne en de gebroeders Faucher. In januari 1816 kwam de wet tegen regeringen en dei veroordeelt de verbanning van alle oudsten conventionelen, die voor de dood van Louis hadden gestemd XVI, zoals Carnot en David.</p> <p>1000 hectare beloning</p> <p>Wellington verbergt zich na zijn overwinning niet, in tegendeel.</p> <p>Op 8 juli 1815, enkele dagen na de slag, verleende Willem I, koning van Nederland, deze nieuwe staat, waar België toen deel van uitmaakte, aan Wellington de titel</p>
196	<p>van Prins van Waterloo. Deze titel was door eerstgeboorterecht overdraagbaar op mannelijke nakomelingen. Met deze titel ontving Wellington een enorm landgoed van 1.000 hectare, bestaande uit landbouwgrond, bossen en boerderijen waar zijn familie vandaag de dag nog steeds een aanzienlijk inkomen uit haalt. Belgische parlementariërs komen regelmatig in opstand tegen dit voortbestaan uit een andere tijd.</p> <p>Een been dat afdwaalt en een diplomatiek incident veroorzaakt</p> <p>Een gravure uit de 19e eeuw stelt een eerlijke koopman voor die treurt voor zijn winkel, die wordt geliquideerd vanwege een te lange periode van vrede... Oorlog is zijn beste zaak, want het is zijn taak om te verkopen... houten benen! Van de patstelling van La Noue tot de klap van generaal Gouraud, wat een beroemde amputaties en lege mouwen hebben de episoden uit de geschiedenis veroorzaakt!</p> <p>Hier is het verbazingwekkende verhaal van een stuk been dat zich hier, in de Brabantse vlakte, afspeelt tijdens de beroemde slag bij Waterloo. De hoofdrolspeler is Henry William Paget, een Britse officier, 2de Graaf van Uxbridge, 1st Markies van Anglesey, beter bekend als Lord Uxbridge. Hij is opperbevelhebber van</p>
197	<p>de geallieerde cavalerie op 18 juni 1815. Hij heeft de reputatie een bekwaam en moedig leider van de mensen te zijn, een feit dat hij elke keer op het slagveld bewijst. Hij staat natuurlijk onder het bevel van de beroemde Arthur Wellesley, de toekomstige eerste graaf, vervolgens markies en uiteindelijk, voor altijd voor de geschiedenis, hertog van Wellington.</p>

	<p>We zijn dus in de aanwezigheid van twee waardevolle militairen. Het enige minpunt is de frivoliteit van Uxbridge. Hij veroorzaakte een schandaal in de goede Britse samenleving door de broer van de huidige commandant van het Engelse leger te ‘bedriegen’. Als introductie tot het ontvangen van bevelen van je nieuwe baas: er is beter! We weten, dat de pers, nu al sensationeel en gretig naar schandalen is en de goede Engelse samenleving blij zijn met de echo's die hen zouden bereiken als er een botsing zou uitbreken tussen de toekomstige overwinnaar van Napoleon en degene, die zijn schoonzus had afgeleid van het juiste pad. Ze zullen echter allemaal hongerig blijven, omdat er niets gebeurt, Wellington toont zich alleen een beetje afstandelijk. Hij zou met de lichte onbeschaamdheid, die hem kenmerkt, hebben gereageerd op een van zijn ondergeschikten, die hem durfde te vragen of de situatie hem niet in verlegenheid bracht: <i>“Ik ben niets vergeten... Lord Uxbridge heeft de reputatie weg te lopen een beetje met wie dan ook... ik zal proberen het zo te regelen dat hij het niet met mij doet...”</i> Wat er ook in werkelijkheid gebeurt, de twee</p>
198	<p>mannen laten nooit iets merken en zijn altijd hoffelijk tegen elkaar. En bovenal weet Wellington en dat is in zijn ogen zeker het allerbelangrijkste, dat hij kan rekenen op de militaire kwaliteiten van Uxbridge. Deze laatste blijkt ook gedurende de hele strijd betrouwbaar. Hij was het, die met succes de beroemde zware cavalerie-aanval tegen het 1e Franse korps leidde. Voor een soldaat, vraagt mij, wat is er normaler?</p> <p>Wat volgde was nog verrassender: toen hij naast Wellington reed, terwijl het daglicht vervaagde, kreeg Uxbridge een granaatscherf in zijn been net boven de knie. Sommigen rapporteren vervolgens hun discussie, gekenmerkt door Brits slijm, misschien zelfs te veel om plausibel te zijn. Uxbridge zou de hertog hebben benaderd om tegen hem te zeggen: <i>"Bij God, mijn Heer, ik geloof dat ik een been heb verloren."</i> Voordat Wellington antwoordde, zou hij een kijkje hebben genomen en zich tevreden hebben gesteld met de vraag: <i>'Echt, ben je het kwijtgeraakt?'</i> Vlak na deze zin zou Wellington Uxbridge hebben gegrepen, zodat hij niet van zijn paard zou vallen ... Voor sommige geleerden had deze episode niet zo kunnen gebeuren, omdat Lord Uxbridge niet bij Wellington was op het moment, dat hij werd beschoten. maar bezig met het geven van bevelen aan de brigade van generaal Vandeleur. De hertog zou pas die avond op de hoogte zijn gesteld van de verwonding van Lord Uxbridge.</p>
199	<p>Dit belet niet, dat het verhaal mooi is en sindsdien deel uitmaakt van de legende van de strijd, net zoals het beroemde woord van Cambronne dat zeker ook niet bestond!</p> <p>Maar het verhaal is nog lang niet voorbij en is, om zo te zeggen, nog maar net begonnen. Lord Uxbridge werd snel van het slagveld geëvacueerd en naar Waterloo gebracht, naar een huis, waar hij de avond ervoor zijn intrek had genomen en dat toen werd bewoond door een zekere Paris. Dit huis, iets ten noorden van de kerk gelegen, heeft de bijnaam “Château Tremblant”. Geconfronteerd met wat er nog over is van het been, komen de chirurgen allemaal tot dezelfde conclusie: amputeren is noodzakelijk! Uxbridge antwoordde: <i>“Heren, dat denk ik ook. Ik laat het aan u over en als dit been moet worden afgesneden, moet dat zo snel mogelijk gebeuren.”</i> De uitkomst van dit soort interventies was vaak negatief, omdat de hygiënische omstandigheden niets te maken hadden met die van vandaag. Uxbridge schreef een paar woorden voor zijn vrouw: <i>“Liefste Cha, je zult moedig moeten zijn: ik heb heel slecht nieuws ; Ik verloor mijn rechterbeen. Haar redden was onmogelijk. Voor jou en voor onze lieve kinderen heb ik gedaan wat het beste was om mijn leven te redden. God heeft jullie allemaal in zijn bescherming.”</i></p>

	<p>De commandant van de Engelse cavalerie is net zo moedig op de tafel waar hij de dag ervoor at als hij indrukwekkend kalm op het slagveld.</p>
200	<p>Hij wil niet vastgebonden worden, wat onder zulke omstandigheden meestal gebeurt, en er komt tijdens de operatie geen geluid of kreet uit zijn mond. Hij staat zichzelf toe de artsen erop te wijzen, dat hun instrumenten niet scherp genoeg lijken. Zijn been werd geamputeerd, zo zou hij, altijd met zeer Britse humor, hebben verklaard: <i>'Ik heb mijn tijd uitgezeten... Zevenenveertig jaar lang was ik een schoonheid. Het zou niet juist zijn geweest om met jongeren te blijven concurreren.'</i> Tegen de markiezin d'Assche, die een ziekenhuis runt in haar privéhuis aan de Hertogelijkestraat in Brussel, waarnaar hij wordt vervoerd, kan Uxbridge niet anders dan humoristisch blijven door te verklaren: <i>"Kijk, markiezin, ik zal alleen maar kunnen dansen met u met een houten been.....</i> Ondanks de ernst van de blessure herstelt Uxbridge snel, keert terug naar Engeland en ontvangt de titel van 1st Markies van Anglesey.</p> <p>Voor velen zou het verhaal daar eindigen, maar dat is verre van het geval, want als de heer terugkeert, is zijn been niet bij hem. Het tegenovergestelde zou verrassend zijn geweest, daar zult u het mee eens zijn. Vanaf dit moment wordt het verhaal nog gekker en leuker. De eigenaar van het huis, waar de operatie plaatsvond, bewaart het afgehakte been en begraaft het 'vroom' in zijn tuin, waarbij hij zelfs volgens sommigen een paar bloemen in de hoek laat groeien, volgens anderen een boom.</p>
201	<p>Volgens sommige historici heeft hij zelfs een plaquette aangebracht, waarop staat: <i>"Hieronder ligt het been begraven / van de illustere, dappere en dappere graaf van Uxbridge, luitenant-generaal van H.M / gewond op 18 juni 1815 / bij de gedenkwaardige slag bij Waterloo.</i> In een krant van 31 december 1838 kunnen we lezen dat Uxbridge terugkeerde naar de plaats van zijn amputatie en het 'graf' van zijn been bezocht. (NB. Roel heeft ook deze plek bezocht in de tuin van het huidige (2024) Wellington Museum te Waterloo). Hij wil zelfs, zo wordt gezegd, eten op de tafel waar hij zoveel lijden heeft doorstaan... In 1838 staat het been nog steeds in de tuin van Château Tremblant. Vervolgens ontwortelt een storm de wilg en brengt de botten aan het licht. De erfgenamen van de eigenaar van het huis halen ze vervolgens op om ze tentoon te stellen in een soort heiligdom: "Bezoekers kunnen voor een paar munten de stukken bot bewonderen die met een heel vies koord aan een laars zijn verbonden." De plaats waar het been begraven wordt, is gemarkeerd met een steen.</p> <p><i>(NB. Roel heeft ook deze plek bezocht in de tuin van het huidige (2024) Wellington Museum te Waterloo).</i></p> <p>De zoon van Lord Uxbridge is generaal George Paget, die als een waardige zoon van zijn vader, deelnam aan de bloedige en legendarische aanval van de Lichte Brigade bij Balaklava tijdens de Krimoorlog. In 1876 kwam hij als expert naar het theater van de heldendaden van zijn beroemde ader.</p>
202	<p>Wat is niet zijn verbazing en zijn afschuw over de uitbuiting, die er gemaakt wordt van de overblijfselen, laten we zeggen eerder van een deel van de overblijfselen, van degene, die hem had voortgebracht! Hij is uiteraard verontwaardigd en besluit er alles aan te doen om een einde te maken aan dit schandaal. Hij begon met een brief aan de Belgische ambassadeur in Londen om zijn verontwaardiging te uiten en vervolgens aan zijn politieke contacten in het Verenigd Koninkrijk. De Britse ambassade in Brussel kreeg snel instructies uit Londen om te verzoeken dit</p>

	<p>schouwspel te staken en de botten terug te geven aan de familie. De affaire veroorzaakte op dat moment bijna een diplomatiek incident tussen de twee landen, omdat de Belgische regering, de reden is onbekend, weigerde de botten terug te geven. Na uitwisseling van diplomatieke brieven en overleg arriveerde er kort daarna een briefje uit Londen, waarin op zijn minst een einde werd geëist aan de tentoonstelling van deze glorieuze overblijfselen. Uiteindelijk werd in 1880 een compromis gevonden tussen alle partijen: de overblijfselen van het been van Lord Uxbridge werden begraven op de oude begraafplaats van Waterloo. Er wordt echter niet gezegd of dit aanleiding geeft tot een bepaalde ceremonie. Natuurlijk zijn we in België, laten we dat niet vergeten en als de begraafplaats geruimd wordt, verliezen we definitief het spoor van de glorieuze overblijfselen. In tegenstelling tot wat de legende zegt, werden ze niet teruggebracht naar Engeland om zich bij de overblijfselen van Lord Uxbridge te voegen, die in 1854 stierf.</p>
203	<p>Vijftien jaar later staan twee voormalige kameraden eindelijk tegenover elkaar</p> <p>Na de uitroeping van de Belgische onafhankelijkheid in september 1830 wilden de Nederlanders, die aanvankelijk waren verdreven, hun voormalige territoria heroveren en vielen ze bij verrassing de nieuwe Belgische staat aan. Deze laatste, slecht voorbereid op deze oorlog, stond op het punt verslagen te worden, toen hij een beroep deed op Frankrijk, dat een leger de Belgen te hulp stuurde om hen te helpen de Nederlanders af te weren. Toen de Nederlanders zich terugtrokken uit België na deze korte oorlog genaamd de Tiendaagse Veldtocht, lieten ze een garnizoen achter in de citadel van Antwerpen, wat leidde tot een tweede interventie van het Noordelijke Leger van maarschalk Gérard, die op 15 november 1832 naar België terugkeerde om een belegering van Antwerpen te beginnen. Tijdens deze tweede interventie trokken de Franse soldaten voorbij en bivakkeerden in de velden van Waterloo. En daar, voor de leeuw, symbool van de nederlaag en vernedering van hun oudsten, begonnen ze zijn nagels en tanden te vijlen en probeerden zijn staart te breken. Ze zouden zich er zeker aan hebben overgegeven om het volledig te plunderen of zelfs op de grond te gooien als niet de Franse officieren zich ervan bewust werden,</p>
204	<p>dat ze zich in een geallieerd land bevonden, geen schildwachten hadden geplaatst om de arrogante leeuw te beschermen. Gérard ging zonder verdere problemen naar Antwerpen, waar hij de stad belegerde, die werd verdedigd door Chassé, zoals we eerder zagen, net als hij een voormalig hoge officier van Napoleon. Chassé en Gérard, die bij Waterloo niet met elkaar in botsing waren gekomen, kwamen onder Antwerpen in botsing. Het kostte de Fransen vierentwintig dagen om Chassé te laten toegeven en voordat ze capituleerden, bombardeerden ze de stad met rode kanonskogels, waarbij ze honderden huizen in brand staken en talloze slachtoffers onder de burgerbevolking veroorzaakten.</p> <p>Wellington heeft spijt van Napoleon</p> <p>De IJzeren Hertog analyseerde snel de nieuwe politieke situatie als gevolg van zijn overwinning. Het bevatte nog vele andere potentiële conflicten voor de komende jaren.</p>

	<p>In een brief uit 1821 aan Metternich citeert prinses Lieven, echtgenote van de Russische ambassadeur in Londen, Wellington, die sprekend over de Bourbons in de context van een crisis tussen de Engelsen en de Fransen, had verklaard: <i>“Geen van hen is goed in deze familie. Zolang de Bourbons vier tronen bezitten, zal er geen vrede zijn in Europa. We hebben een ernstige fout gemaakt bij het wegwerken van Bonaparte. Dit is de man, die we hadden moeten hebben. Met hem waren we niet zo slecht af geweest als zonder hem.</i></p>
205	<p>Uit dit citaat blijkt dat de Engelsen zich bij terugkeer van het eiland Elba wellicht bij Napoleon hadden kunnen aansluiten.</p> <p>Voorals we hieraan toevoegen dat de Engelsen wisten, dat ze het verlies van hun Amerikaanse kolonie aan diezelfde Bourbons te danken hadden.</p> <p>Nog steeds 99 jaar slapend</p> <p>Na Waterloo zouden de Britse troepen pas weer ten strijde trekken in Europa tijdens de Eerste Wereldoorlog, negenennegentig jaar later.</p>
206	Leeg
207	<p>SOUVENIR</p> <p>Een verdwenen slagveld</p> <p>Victor Hugo wees in hoofdstuk VII van <i>Les Misérables</i>, "Napoleon in een goed humeur", al op de onrust van het terrein, ook al geeft hij niet de details die Raoul Claes in 1892 gaf in zijn 'Guide de promenade. Louvain et ses environs: Wandelgids Leuven en omgeving:</p> <p><i>'De golven van de verschillend hellende vlaktes, waar de botsing tussen Napoleon en Wellington plaatsvond, zijn er niet langer, zoals niemand zich bewust is, wat ze waren op 18 juni 1815. Door van dit begrafenisveld het materiaal te halen om een monument voor hem te maken, is het ontdaan van zijn werkelijke reliëf en de geschiedenis kan zich er niet langer in herkennen. Om hem te verheerlijken, misvormden ze hem.</i></p> <p>Toen Wellington twee jaar later Waterloo weer zag, riep hij uit:</p> <p><i>'Mijn slagveld is veranderd. Waar zich vandaag de dag de grote aarden piramide bevindt, bekroond door de leeuw, was een bergkam, die in de richting van de weg naar Nijvel, afliep in een begaanbare helling, maar die in de richting van de weg naar Genappe, bijna een helling was. De hoogte van deze helling kan vandaag de dag nog steeds worden gemeten aan de hand van de hoogte van de twee heuvels van de twee grote graven, die de weg van Genappe naar Brussel; één, het Engelse graf</i></p>
208	<p><i>aan de linkerkant de andere, het Duitse graf, aan de rechterkant. Er is geen Frans graf. Voor Frankrijk is deze hele vlakte een graf.</i></p> <p>Leeuwenheuvel</p> <p>Dit monument heeft nooit de naam "Monument voor de Nederlanders" gekregen, het woord Holland duidde destijds slechts een provincie van het Koninkrijk aan. Het zou niet logischer zijn geweest dan het 'Monument voor de Friezen' of 'voor de Zeeuwen' te noemen.</p> <p>Het monument is opgericht ter ere van de strijders van het gehele Koninkrijk der Nederlanden.</p>

	<p><i>De officiële teksten uit die tijd noemen het “Het Waterloo Monument” om “de nationale glorie te vereeuwigen”; “(...) het moet dienen om op de vlakten van Waterloo, waar het bloed van de Prins van Oranje vloeide, de nationale glorie te vereeuwigen; in de sectie wordt de wens uitgesproken dat er per direct met de bouw van dit monument kan worden begonnen.</i></p> <p>De leeuw, die erbovenop staat, geplaatst op een stenen sokkel, ondersteund door een bakstenen kolom, begraven in de heuvel, weegt 28 ton, is 4,50 meter lang en 4,45 meter hoog, van de bovenkant van de kop tot de bovenkant van de poten. De leeuw symboliseert de overwinning en het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden. Zijn open mond is gericht op het verslagen Frankrijk; zijn poot heeft hij geplaatst op een</p>
209	<p>Kanonskogel, die de vrede vertegenwoordigt, die Europa aan het einde van de strijd verkreeg.</p> <p>In tegenstelling tot wat sommigen beweerden, werd het niet gemaakt van omgesmolten kanonnen, die door de Fransen waren achtergelaten.</p> <p>Waarom heette de veldslag Waterloo?</p> <p>Blücher en de Pruisen wilden deze strijd “<i>de strijd van de Belle-Alliance</i>” noemen, verwijzend naar de gelijknamige boerderij, symbool van zijn alliantie met de Engelsen. Deze boerderij droeg deze naam echter al lang vóór de slag, alleen verwijzend naar een voordelig huwelijk voor een van de bewoners.</p> <p>Wellington keerde terug naar zijn hoofdkwartier en stuurde van daaruit zijn overwinningsrapport. Hij tekende hem daarom als gezant van Waterloo. Een manier waarop hij bevestigde dat het vooral een Engelse overwinning was en bovendien, zo lijkt het, hij dacht dat de naam Waterloo gemakkelijker door zijn landgenoten zou worden uitgesproken.</p> <p>Wellingtons boom</p> <p>Tijdens de slag bezette Wellington vaak een observatiepost nabij de kruising van de Chaussée de Charleroi en de huidige weg die naar Lion leidde. Daar stond een prachtige iep en die had alle slagen van de strijd doorstaan. Hij weerstond echter</p>
210	<p>niet de flair en de bijl van een Britse handelaar, die de boom kocht om hem in stukken te hakken en er souvenirs van te maken. Hij liet zelfs twee fauteuils van dit hout maken, die hij aanbood aan koningin Victoria en de hertog van Wellington. Tegenwoordig kunnen we op deze plek opnieuw een boom zien die rond 1980 opnieuw is geplant.</p> <p>Het Victor Hugo-monument</p> <p>Een monument waarvan de eerste steen werd gelegd op 22 september 1912 met uitzicht op de <i>l’Aigle blessé</i> en dat ook het middelpunt van een controversie vormde, waarbij sommigen het grotesk vonden dat de zuil naast de <i>l’Aigle blessé</i> was geplaatst, 'met een haan, klein, onstuimig en schunnig dier, dat tussen een leeuw en een adelaar staat. Men vond (terecht?) dat het monument vlakbij het Hôtel des Colonnnes had moeten worden geplaatst, in Mont-Saint-Jean, waar Hugo verbleef tijdens zijn bezoeken aan het slagveld en waar hij <i>Les Misérables</i> afwerkte.</p> <p>Byron, lijkendief</p>

	<p>Lord Byron, bewonderaar van het Napoleontische epos, zou, toen hij naar Waterloo ging, lijken hebben opgegraven en het Legioen van Eer van een van hen hebben afgenomen.</p> <p>Daarna gingen hij en zijn reizende vrienden verder naar Zwitserland, waar het zo slecht weer was dat ze vast kwamen te zitten</p>
211	<p>In hun hotelkamer begonnen ze korte verhalen voor elkaar te schrijven. En toen schreef Mary Shelley, die deel uitmaakte van de reis, haar... Frankenstein.</p> <p>Keizerlijke berlines</p> <p>Net als zijn maarschalken en generaals beschikte Napoleon over berlines, die alles vervoerden wat nodig was en nog veel meer om het leven op het platteland gemakkelijker te maken. Na de slag, tijdens de achtervolging, ontdekten de Pruisen rond 23.00 uur in Genappe, naast andere voertuigen en bestelwagens die het 'Huis van de Keizer' vormden, dat deze rijtuigen gereserveerd waren voor secretarissen, bedienden en andere leden van de hofhouding: luxe voertuigen, die de keizer moest achterlaten om zich te paard terug te trekken: een berline met zes paarden, omgebouwd tot een "slaapwagen", bedoeld voor lange afstanden en een "berline landauer" om zich snel op het slagveld te verplaatsen.</p> <p>De soldaten van majoor Von Keller en vervolgens van de Brandenburgse Ulanen plunderden deze voertuigen, met name het voertuig van de eerste bediende Louis Joseph Marchand, een echte kluis op wielen, met daarin de campagne-spullen van Napoleon (hoed, geklede jas, benodigdheden, bureau met inktpot) , kleine reisbibliotheek enz. en vooral edelstenen, munten van goud en zilver.</p>
212	<p>De soldaten haastten zich om hun zakken en buidels te vullen, maar op bevel van hun generaals werd de buit bijna geheel terug gegeven en werden de twee berlines teruggevonden door majoor Von Keller.</p> <p>Von Keller stuurde de 'slaapwagen' naar zijn vrouw in Düsseldorf, voordat hij werd gekocht door het Madame Tussauds Wax Museum in Londen, waar hij vanaf 1842 werd tentoongesteld. Deze 'Waterloo Berline' verdween in 1925 in de verschrikkelijke brand, die het museum verwoestte.</p> <p>Von Keller overhandigde de landauer aan veldmaarschalk Blücher, die hem samen met een aantal campagne-effecten van Napoleon ook naar zijn vrouw stuurde. Blücher behield de wagen, maar bracht de persoonlijke bezittingen naar de koning van Pruisen. De decoraties werden verschillende keren tentoongesteld in privécollecties en musea en vervolgens in 1946 na de Tweede Wereldoorlog naar Moskou vervoerd, waar ze werden verborgen in de geschiedenis van het museum Moskou.</p> <p>Op 31 oktober 1973 vertrouwden de nakomelingen van Blücher de landauer toe aan het Château de Malmaison, een waarborgsom die in 1975 een schenking werd. De landauer, bepaalde campagne-spullen en decoraties zijn te zien in het Legioen van Eer-museum.</p>
213	<p>Hugo's bewondering in Les Miserables</p> <p><i>Was het mogelijk dat Napoleon deze strijd zou winnen? Wij antwoorden nee. Waarvoor? Vanwege Wellington? Vanwege Blücher? Neen. Vanwege God.</i></p> <p><i>Bonaparte als overwinnaar in Waterloo, dit was dit niet mogelijk in de wet van de 19e eeuw. Er werd een nieuwe reeks evenementen voorbereid, waarin Napoleon</i></p>

	<p><i>geen plaats meer had. De slechte wil van de gebeurtenissen was al lang aangekondigd.</i></p> <p><i>Het werd tijd dat deze enorme man zou vallen. Het buitensporige gewicht van deze man in het menselijk lot verstoortte het evenwicht. Dit individu alleen telde meer dan de universele groep. Deze overvloed van alle menselijke vitaliteit geconcentreerd in één enkel hoofd, waarbij de wereld opstijgt tot de hersenen van een mens; het zou fataal zijn voor de beschaving, als het zou voortduren. De tijd was gekomen, dat de onvergankelijke hoogste billijkheid kennis zou nemen. Waarschijnlijk klaagden de principes en elementen, waarvan de reguliere zwaartekracht afhankelijk is, zowel in de morele als in de materiële orde. Dampend bloed, overvolle begraafplaatsen, moeders in tranen, het zijn formidabele pleidooien. Wanneer de aarde last heeft van overbelasting, zijn er mysterieuze kreunen uit de schaduwen, die de afgrond hoort. Napoleon was tot in het oneindige veroordeeld en tot zijn val was beslist.</i></p>
214	<p><i>Hij bracht God in verlegenheid.</i> <i>Waterloo is geen strijd; het is de verandering van gezicht van het universum.</i></p> <p>Waarom de “Belle Alliance”? Maar waarom droeg dit schouwspel de mooie naam “Belle-Alliance”? Het lijkt erop dat Walter Scott er mee begonnen is. Hij zegt namelijk dat een vrouw, die daar woonde en tweemaal weduwe was, uiteindelijk met haar boerenknecht trouwde en dat de omringende bevolking in opstand kwam tegen dit “mooie bondgenootschap”. Volgens een andere traditie was het de priester van Plancenoit, die toen hij van dit huwelijk hoorde, spottend uitriep: 'We gaan daar een mooie alliantie sluiten.' Volgens wat Jacques Logie meldt, lijkt het erop dat Joseph Monnoie, die Belle-Alliance heeft gebouwd, in 1764 met een zekere Barbe-Marie Tordeur trouwde en een jaar later stierf. De weduwe zou een eerste keer hertrouwd zijn met een boer uit Plancenoit, Jacques Dedave, die stierf in 1770, daarna trouwde ze een derde keer met een zekere Jean-Jacques Delbauche voordat ze zelf stierf in 1777. Dit is wat laatstgenoemde zou zijn geweest zijn boerenknecht en die de woede van de dorpelingen van Plancenoit zou hebben opgewekt. Wat moeten we van dit alles denken? Het is heel moeilijk te zeggen... We zouden wat meer informatie moeten hebben... dan een eenvoudige inschrijving in de parochieregisters.</p>
215	<p>Is het bijvoorbeeld mogelijk dat de Dedave, die het schouwspel in 1815 bediende, een afstammeling was van de tweede echtgenoot van Lady Tordeur? De gelijkenis in namen lijkt meer dan toeval te zijn.</p> <p>Een andere traditie, gerapporteerd door Henry Houssaye, zegt: “De naam Belle-Alliance werd ironisch genoeg aan dit huisje gegeven ter nagedachtenis aan een huwelijk van de eerste eigenaar, die oud en lelijk was, met een mooi boerenmeisje.</p> <p>Geen enkele strijder uit Waterloo Door de soldaten te bestuderen, die aan de strijd deelnamen, beseffen we dat geen van hen uit Waterloo zelf kwam. Dit terwijl tweeëndertig Brainois uit het naastgelegen dorp in 1858 de Sint-Helena-medaille ontvingen. Ter herinnering: deze medaille was door Napoleon III in het leven geroepen ter beloning van de 40.500 soldaten, die in 1857 nog in leven waren en die aan de zijde van Napoleon hadden gevochten tijdens de oorlogen van 1792-1815. Dit feit is niet verrassend als we weten dat Waterloo tot 1795 bestuurlijk afhankelijk was van deze gemeente</p>

	Eigenbrakel. Dus officieel, als er Waterloo-strijders waren bij de Slag bij Waterloo, waren deze bij hun geboorte in Braine-l'Alleud aangegeven.
216	<p>Waterloo niet de enige</p> <p>Er zijn maar liefst honderdtwintig 'Waterloos' over de hele wereld. Dit uiteraard ter nagedachtenis aan de beroemde slag, die de Britten en de Pruisen wonnen. Het is daarom heel natuurlijk dat we in Angelsaksische landen de meeste 'Waterloos' tegenkomen, ook wel plaatsen genoemd, een treinstation, een metrostation zoals in Londen, een plein in Amsterdam, een dorp in County Cork in Ierland, kleine steden zoals in Sierra Leone, Australië en de Verenigde Staten of zelfs een grote universiteitsstad zoals in Ontario in Canada.</p> <p>Een wereldberoemd liedje</p> <p>Waterloo is een nummer van ABBA dat in 1974 werd uitgebracht. Het is de eerste single van hun tweede album, eveneens getiteld Waterloo. Met dit nummer won ABBA het Eurovisie Songfestival op 6 april van hetzelfde jaar, wat de eerste overwinning van Zweden in deze wedstrijd markeerde. De single vormt de eerste nummer van de groep in verschillende landen, met name in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, het kwam ook in de Top 10 van de Verenigde Staten terecht.</p> <p>De tekst roept een overgave op, zoals Napoleon bij Waterloo, van zijn tolk aan zijn minnaar.</p>
217	Het nummer eindigt met <i>'And now it seems my only change is giving up the fight (.....) I feel like I win when I lose'</i>
218	<p>HET TOERISME</p> <p>Voor sommigen was hij geboren in Waterloo en de Engelsen kwamen daar in groepen om te zien hoe dit verschrikkelijke slagveld eruit zag.</p> <p>Al snel, al in 1823, bouwde een zekere Jacques Plasman een taverne op de hoek van Chemin d'Ohain en Chemin des Vertes Bornes tegenover het huidige Panorama. Het wordt L'Hôtel des Touristes.</p> <p>Een jaar later besloot de koning der Nederlanden, Willem I, een gigantisch monument te laten bouwen op de plek, waar zijn zoon de Prins van Oranje gewond raakte. Dit wordt de beroemde heuvel van de Leeuw van Waterloo, die zich feitelijk in het dorp Braine-l'Alleud bevindt. Dit zal in de loop der jaren de eeuwenoude ruzies tussen de gemeenten alleen maar verergeren, zoals de historicus Yves Vander Cruysen vertelt in zijn gedemystificeerde boek Waterloo. Om dit monument te bouwen is het nodig om 300.000 m³ aarde te verplaatsen, wat verklaart waarom het niveau van het slagveld is gedaald. Om de initiële hoogte te realiseren, moeten we verwijzen naar de hoogte van het Gordon-monument.</p> <p>De heuvel zal in 1826 voltooid zijn. En verrassend genoeg, terwijl hij zich bevindt zoals we hebben gezegd in de gemeente Eigenbrakel, het siert het wapen</p>
219	<p>van de gemeente Waterloo op een volledig officiële en legale manier. Avant-garde surrealisme?</p> <p>In 1857 volgde een eerste hotel, het Hôtel du Musée, geopend door George Verraleweck.</p> <p>Een kleine helpende hand van meneer Victor en zijn 'sombere vlakte'</p>

	<p>Daarna was het de illustere Victor Hugo, die van begin mei tot eind juni 1861 de "sombere vlakte" kwam verkennen en Les Misérables voltooide. De uitgave van het boek in verschillende talen en het succes ervan het jaar daarop zullen de belangstelling voor de strijd in heel Europa doen herleven.</p> <p>De eerste verzamelaar</p> <p>Het was al in 1818 dat sergeant-majoor Edward Cotton, voormalig sergeant-majoor van de 7e Huzaren en strijder tijdens de slag, zich in Mont-Saint-Jean vestigde, gids werd en een verzameling voorwerpen opbouwde, die verband hielden met de strijd en het wordt een bekend museum. Hij stierf in 1849 en zijn grafsteen bevindt zich in de boomgaard van Hougoumont. Zijn dochter, mevrouw Brownes, volgde hem op in het runnen van het hotel-museum, dat Edward in 1835 aan de voet van Lion Butte had gebouwd.</p>
220	<p>Kleine oplichting voor toeristen</p> <p>U moet weten dat vóór de bouw van de Leeuwenheuvel, begonnen in 1824, de ontmoetingsplaats voor toeristen, die het slagveld wilden bezoeken, precies het café Belle-Alliance was. Zo zag men hoe de helft van de gekroonde hoofden van Europa elkaar op deze plek opvolgden: Frederik Willem III van Pruisen, koning Willem van Nederland (in juli 1815), tsaar Alexander (in oktober 1815), koning George IV van Engeland, geleid door Wellington zelf, in 1821, de andere vorsten en prinsen niet meegerekend.</p> <p>In die tijd werd het café beter uitgebuit dan ooit tevoren. Een goede deal!... Er wordt gezegd, dat de herbergier, die niet zo slim was, op de dag van 18 juni de spijker liet zien waar Napoleon zijn hoed had gehangen. De toerist, verlangend naar souvenirs, probeerde de beroemde spijker te kopen, die de herbergier, zeer terughoudend, hem uiteindelijk voor een hoge prijs verkocht. De bezoeker had zich nauwelijks omgedraaid toen een andere spijker de plaats van de vorige innam. Feit blijft dat het café, in de staat waarin het zich bevond, kort na de slag voor de prijs van 12.000 goudfranken, een astronomische bedrag, werd verkocht. De bouw van de Lion Butte vormde voor de uitbaters van Belle-Alliance een echte catastrofe omdat het toeristen van hun plaats afleidde.</p>
221	<p>100.000 mensen voor een gewonde adelaar</p> <p>Het initiatief voor de oprichting van dit monument komt van de historicus Henry Houssaye, die graaf Albert de Mauroy en Gustave Larronet achter zijn idee kreeg. De drie mannen begonnen met de aankoop van een klein stuk grond van 100 m², dat ze aanboden aan de militaire compagnie La Sabretache, die een abonnement afsloot met het oog op de oprichting van het monument. Tot dan toe had geen enkel monument de herinnering aan de Franse strijders van 1815 gedaan.</p> <p>Het is dan ook niet moeilijk om het enthousiasme te begrijpen, dat werd opgewekt door de oprichting en inhuldiging van het monument. Het was in werkelijkheid een menigte van ruim 100.000 toeschouwers, die op 28 juni 1904 de onthulling van het monument bijwoonde. Voor de gelegenheid gaven de Brusselse stations 57.000 kaartjes uit... Nog nooit hadden zich sinds 18 juni 1815 zoveel mensen op het slagveld verzameld. Een bijzonder contrast met de bijna clandestiene inhuldiging van de Leeuwenheuvel in 1826!</p>

	<p>Het weer was prachtig en 's ochtends stroomden menigten massaal naar de Sint-Katelijnekerk in Plancenoit om een Requiem-mis bij te wonen, die werd gezongen ter ere van de Franse doden van de Slag bij Waterloo. Om 14.00 uur verlieten de speciale rijtuigen met de persoonlijkheden van het Gare du Midi in Brussel om het slagveld te bereiken.</p>
222	<p>Bij La Belle-Alliance vormden de gasten een processie, voorafgegaan door een detachement van de Gendarmerie in volledig uniform en een militaire band. We merkten in het publiek de vertegenwoordiger van koning Leopold II op, generaal Bruylant, de Franse minister in Brussel, de heer Gérard, de heer Henry Houssaye, zeer herkenbaar aan zijn grote zwarte baard. Er waren veel schoolkinderen, die met kleine Belgische en Franse vlaggetjes zwaaiden. Rond het monument verzamelden zich afstammelingen van strijders uit 1815. Daar bevonden zich onder meer de kleinzoon van graaf de Lobau, die erop stond het zwaard van zijn grootvader aan de voet van het monument te plaatsen, baron Durutte en twee afstammelingen van generaal Duhesme.</p> <p>Op de eerste rij trok een kleine oudere dame de aandacht. Het was mevrouw Thérèse Dupuis, 103 jaar oud, die op 13-jarige leeftijd getuige was geweest van de doortocht van de troepen van Napoleon in de ene of de andere richting. De oude dame, hoewel bijzonder geprezen door de officiële autoriteiten, maar overweldigd door vermoeidheid en emotie, kon niet de hele ceremonie bijwonen en trok zich discreet terug.</p> <p>Het militaire orkest voerde verschillende marsen uit het keizerlijke tijdperk uit, waarna Édouard Detaille het woord nam. Vervolgens werd het monument onthuld en hield Henry Houssaye een prachtige toespraak. Later gaf de historicus toe dat het de gelukkigste dag van zijn leven was geweest.</p>
223	<p>De "l'Aigle Blessé", hoewel nog maar een project, veroorzaakte de meest verhitte controverses. Houssaye kreeg kritiek, omdat hij een veldslag wilde vieren, waarin Frankrijk was verslagen... Waarop de historicus antwoordde, dat het niet ging om het herinneren van een veldslag, die een nederlaag was geweest, maar om het offeren van helden die hun leven gaven voor het Vaderland.</p>